

LA PARAULA CRISTIANA

Pòrtic : Tolerància

GEORGES DWELSHAUVERS	Taine el psicòleg.	100
CARLES CARDÓ, PREV.	Propietat privada i col·lectivisme en la concepció cristiana	173
FRANCESC BALDELLÓ, PREV.	La Confraria de músics de Barcelona	134
VICTOR BUCAILLE	Les multituds de Montmartre	148

LLIBRES & REVISTES: **Judicis d'obres** de Marian Aguiló, per L. B. (155); de Mossèn Josep Cardona, per A. R. (156); de Joan Llongueres, per O. Saltor (156); de J. Roig i Raventós, per Jeroni de Moragas (157); de Francesc Eiximenis, per R. Aramon i Serra (158); d'A. Moliné i Gendrau, per B. (159); de Pau M. Turull i Fournols, per B. (160); de Carles Soldevila, per R. Negre-Balet (161); de Salvador Soler i Forment, per B. T. (163); de Georges Dwelshauvers, per J. Tusquets, Prev. (164); de "La Sagrada Biblia, Antic Testament", per Joan Vilor, S. J. (165). **Reproduccions i extractes:** La Psicologia del Sacerdot, per Georges Girard, a *Etudes* (169); La bestialitat de l'home antic, per N. Busquets-Mollera, a *El Bon Pastor* (172); El treball i el capital en la concepció cristiana, per Mgr. Ignasi Seipel, a *Vita e Pensiero* i *Revue des Jeunes* (178). **LES IDEES I ELS FETS: Vida religiosa i moral:** Els cristians, a les feres! (184); Minva de naixença, és ruina (185). **Cultura general** Arxiu de tradicions populars (186). **Moviment pedagògic:** El nivell dels estudiants (188). **Moviment social,** per J. Civera i Sormaní (189). **Moviment internacional** La guerra fora de llei: un curiós precedent pontifical (192).

(Amb llicència eclesiàstica)

Any IV **Barcelona, agost de 1928** **Núm. 44**
Redacció i Administració: Rivadeneira, 4, 1.ª, - T. 4113 A.

L A S A G R A D A B I B L I A
A N T I C T E S T A M E N T

Vol. I

GENESI-EXODE

Versió dels textos originals, introduccions i notes de

DR. CARLES CARDÓ
Canonge de la Seu de Barcelona

P. ANTONI MARIA DE BARCELONA, O. M. C.
Lector de Sagrada Escriptura

DR. J. MILLAS VALLICROSA
Professor d'hebreu de la Universitat de Madrid

Pròleg del **P. MIGUEL D'ESPLUGES, O. M. C.**

FUNDACIÓ BIBLICA CATALANA

Pàgines XVI-230 in 4.º

Preu: 10 ptes.

CONCESSIONARIA EXCLUSIVA

CASA SUBIRANA

De venda a totes les llibreries

S'ADMETEN SUBSCRIPCIONS

Llegiu i propagueu

La Paraula Cristiana

Revista d'estudis morals i de cultura

Surt cada mes amb un total de 96 pàgines

Molt interessant per als amants de les bones lletres

Redacció i administració:

Rivadeneira, 4, 1.ª - Telèfon A 4113 - BARCELONA

TOLERÀNCIA

UNA polèmica encara candent, motivada per la publicació del *Candide* de Voltaire, en versió catalana, ens ha fet revisar les nostres idees sobre la tolerància. En un país sense unanimitat religiosa absoluta, ço és, pràcticament, en tots els països, la tolerància és més necessària que el pa i l'aigua, perquè només ella pot fer possible la cohesió social en allò que és encara comú a tots els ciutadans, i que potser ara no fóra avinent d'esmentar.

Però la filosofia, tot i menyspreada per molts, mana sempre. Formulada o esborradissa, tots tenim la nostra filosofia i tots en fem davallar les nostres actituds en qualsevol problema intel·lectual o moral i en qualsevol situació de la vida. I a filosofies diferents, actituds diferents, encara que responguin a paraules idèntiques. La tolerància dels catòlics i la tolerància dels escèptics (en el nostre país no es pot parlar seriosament de ningú més), són dues toleràncies.

La tolerància dels escèptics és dogmàtica, la dels catòlics és pragmàtica. No és cap joc de paradoxes. L'escèptic creu que la veritat és introbada i introbable, i que totes les doctrines tenen, doncs, un dret natural a l'exposició i a l'expandiment: la victòria, si és possible, és reservada a l'eloqüència, a l'habilitat, als mitjans de propaganda, a l'adaptació al medi social, però no pas a la veritat intrínseca de cap sistema, cosa per definició incognoscible. Doctrina desolant, si n'hi ha cap, però innegablement l'única raonable quan s'ha refusat l'autoritat de Déu revelant. Quin argument de raó no es refusaria? Els catòlics, per contra, creiem que la veritat religiosa és absolutament trobada i indiscutible, no pas per la virtut investigadora de la intelligència humana, sinó per la dignació de Déu, que no ha permès el dubte ni l'eterna recerca anguniosa respecte a les nocions bàsiques de què depèn la nostra destinació perdurable.

Dogmàticament, doncs, ço és, en l'esfera dels principis, cap tolerància no és possible contra aquestes veritats, car ella com-

portaria una injúria a Déu i un perill per a la salvació eterna, interès primordial en el catòlic, en tant que catòlic. Ara, el fet de la coexistència i la necessitat de la convivència civil i nacional amb homes de distintes creences religioses, o mancats de tota creença, comporta una tolerància no envers les doctrines que ells professen o les negacions que ells defensen, les quals no són dignes de conviure amb les veritats revelades, ni amb igualtat ni tan sols amb inferioritat de drets, sinó envers les persones dels dissidents, els quals, pel bé de la pau i de la unió dels ciutadans, s'ha de permetre que professin, manifestin i practiquin llurs conviccions i àdhuc, si arriben a tenir tanta importància numèrica que llur cohibició es pogués traduir en desordre públic o en ruptura de la unitat civil indispensable, que les propaguin de paraula i per escrit. No és, doncs, la nostra tolerància, tolerància de l'error, el qual no pot tenir cap dret, sinó tolerància de l'errat, i reconeixement d'un dret purament civil a professar, exposar i defensar les seves opinions errònies. El fonament positiu d'aquesta tolerància nostra és l'amor a l'ordre i a la societat civil i la caritat envers els germans errats, als quals una actitud intolerant ens faria odiosos i faria odiosa la nostra creença. Si calia un argument, i decisiu, d'autoritat, recordàriem el respecte exquisit amb què els Papes, sobirans temporals, permetien als jueus residents en llurs estats, de professar i practicar públicament llur religió, defensant-los adesiara contra el zel intempestiu d'alguns catòlics intolerants, més puritans que l'Autoritat suprema de l'Església.

Aquesta tolerància catòlica és més ferma que l'escèptica. La tolerància escèptica és un tant-se-me'n-dóna de qui tot ho creu igualment incert, ço és, en veritables termes, igualment menyspreable perquè sols la veritat pot inspirar respecte i amor. I quan el menyspreu és el sentiment que informa la captinença de l'home envers totes les opinions, no cal dir què passarà quan una opinió es presentarà amb la noble actitud de la certesa absoluta i amb un codi moral exigent fins a l'heroisme, i encara, quan aquesta opinió es trobarà vençuda per la força. Passarà el que passà a la Revolució Francesa (a la qual aquí mateix s'ha fet altres vegades justícia), el que passà a l'Alemanya de Bismarck, a l'Àustria de l'Emperador sagristà, a la França de Combes, el que passa avui a Mèxic, veritable cas típic que ha posat a prova la sinceritat liberal de les nostres esquerres.

Per contra, el catòlic que tolera per caritat, tolera perquè esti-

ma, perquè estima la seva Doctrina i sap que ella per a imposar-se no necessita, ans repugna tota actitud violenta, que més aviat la tornaria odiosa; perquè estima la Pàtria que necessita tots els seus fills en bona concòrdia, perquè estima els errats i no sabria cohibir-los, sense una raó superior molt imperiosa.

Però seria excessiu de creure que aquesta caritat ens ha de fer reconèixer als dissidents el dret a abusar de la ignorància dels lectors, a mancar a la veritat, a eixir de l'honesta mesura, emprant la grolleria i la calúmnia.

I parlant concretament del cas del *Candide*, nosaltres el veiem com la divulgació d'un llibre que no és pas una obra de polèmica, ni un gran monument literari, sinó un libel malolent d'irreverència, de blasfèmia i de calúmnia, entre un públic desproveït, sigui pel que sigui, d'anticossos contra el microbi volterià, i que si acut a la crida a favor del nostre llibre, és per raons que haurien d'imposar un gran respecte. Una edició del *Candide* en francès com a text d'idioma, o com a document literari, dirigida a elements aciençats, que ja hagin superat les passions que el produïren, no creiem que provoqués el blâme de ningú. Però traduir-lo i divulgar-lo entre tot-hom, a pretext de difusió del llibre català o d'uropeïtzació de la nostra literatura?

A gràtiant ens hem abstingut de tot qualificatiu, deixant que el formulí el mateix lector. El que sí volem fer és donar paraula que si mai s'escrivia un pàmilet calumniós contra persones o institucions anticatòliques, no serà publicat ni a les nostres columnes, ni a la nostra biblioteca.

TAINE EL PSICOLEG

EN EL CENTENARI DE LA SEVA NAIKENÇA

DE vegades, hom representa Taine com un tipus calculador, un esperit fred, un lògic sense passions, poc enclí a simpatitzar amb altri, tancat en el seu pensament, i, com diuen avui, dictant. Aquest retrat s'avé malament amb la seva obra. El crític que entemoní l'escola eclèctica amb els seus sarcasmes i dugué la violència de la polèmica fins a no discernir en Maine de Biran idees i mètodes que ell defensava per al seu propi compte, no era pas verament un "intellectual pur"; i el mateix crític deixava d'ésser-ho quan la seva ànima vibrava d'emoció davant una obra d'art bella i àdhuc davant d'una bella imatge poètica. Ni què pensar, en fi, de les seves apreciacions sobre els fets i els personatges de la història?

Diguem-ho ben rodonament: les idees directrius de Taine són mal fonamentades: les va adoptar, per entestament, per passió, per combativitat, sota la influència del moment. Després s'hi va fer fort, sense sotmetre-les a examen. Prengué nocions metafísiques bones i fetes, com és ara el determinisme que manllevà a Spinoza. I com que, en filosofia almenys, no tenia el sentit dels matisos, s'empresonà a dretes dins d'unes fórmules afirmant que els altres no tenien raó.

És un emotiu d'una mena especial de creient, un creient per exaltació, com ens el presenta W. James en la seva *Experience Religieuse*. Erigeix la ciència en religió. Allí on caldria una gran prudència, ell sistematitza. Les seves conclusions ultrapassen ço que els fets permeten d'afirmar. Així, aquelles teories del seu llibre sobre *L'Intelligence*, que proven d'establir les relacions entre el sistema nerviós i la vida mental, són completament caducades i semblen tant més velles per ço com l'autor hi pren un to afirmatiu que no s'adiu a una ciència que, seixanta anys enrera, estava tot just en via de formació.

Es deixa dur per la imaginació, substitueix la metàfora al raïocini, inventa comparacions qui enterboleixen la vista exacta de

les coses. És prolix, és atabalador, molesta, encega. Els íntims de Taine s'abelleixen a presentar-lo delicat, distingit, contingut. Per què aquestes qualitats desapareixen sovint de les seves obres? Una cosa més greu: l'exuberància de la forma li impedeix sovint d'adonar-se de la banalitat del pensament. Si s'abandona a la fantasia, exagera, desagrada. Si insisteix sobre una idea, s'afeixuga, enutja el lector.

Quan, al contrari, domina el seu sentiment natural d'embalament, és superior, i de bon tros, a la seva pròpia filosofia: car té el sentit artista, ama el bell; l'entusiasme el posseeix; hi ha en ell un fons d'idealisme que és la cosa millor del seu pensament. Però sembla malfiar-se'n, quasi se n'amaga. Que no el veiem empaïllat en un moviment on el realisme és valor en curs? Ell surt malament; però un cop sortit, continua en el mateix sentit. La contradicció que porta en ell mateix fins a la fi, ve precisament del ço que la intel·ligència reflexiva domina en ell bon tros menys que no ho diuen certs crítics.

Les idees reaccionàries dels seus *Origines de la France contemporaine* han enganyat certes consciències catòliques qui, a despit del sensualisme de la seva psicologia, li han mostrat una indulgència gran. Remetem els nostres lectors a aquest passatge d'una lletra a Georges Lyon, de 9 de desembre de 1891 (*Correspondance*, Tom. IV, pàg. 333). "Quant a la religió, la cosa que em sembla incompatible amb la ciència moderna no és el cristianisme, sinó el catolicisme actual i romà; al contrari, amb el protestantisme ample i liberal, la conciliació és possible". És sabut que un ministre protestant va assistir-lo en els seus darrers moments.

I.—LA CONCEPCIÓ FILOSÒFICA

Abans de tot—pensava Taine—cal conèixer la psicologia per a comprendre tant la història dels pobles com la creació artística i filosòfica. La història política, igual que la història de la literatura i la de l'art, no és possible sense l'ajut de la psicologia. Cal, doncs, conèixer les lleis de la vida mental; cal, al mateix temps, per l'ús i la pràctica, aplicar l'anàlisi psicològic, no solament a les obres de la intel·ligència humana: ciències, sistemes, arts, lletres, ans també als fets de l'activitat política i social. Taine va començar per la psicologia aplicada. La teoria no va venir fins després.

En Taine, la psicologia no recolza sobre un sistema filosòfic, com, per exemple, en els *Essais de Critique* de Renouvier. Pretén

aguantar-se en tot per ella sola. És, com ho serà per a Ribot, una ciència qui es constitueix amb els seus mètodes propis. Encara més, vol ésser, com en Wundt, el fonament de les ciències morals en general.

És a dir, doncs, que Taine es desinteressa de les idees filosòfiques? És que, amb Comte, relega la metafísica al passat? O bé la considera, com ho farà Guyau, una mena de poesia d'idees, destinada a reemplaçar la religió? En cap manera. Segons el testimoniatge de Boutroux, qui havia conversat sobre això amb l'autor de *L'Intelligence*, en 1875, Taine "considerava l'estudi de la metafísica molt útil, per tal com proporcionava bastidors on hom disposava coneixements. La metafísica com a forma, els fets com a matèria, tals eren, segons ell, els elements de la ciència" ¹.

En el seu estudi sobre Balzac, escrivia: "El senyal d'un esperit superior són les vistes de conjunt. Al fons, són elles la part cabdal de l'home; els altres dons no serveixen més que per a preparar o a manifestar aquell; si manca, resten mediocres; sense una filosofia, el savi no és més que un manobre i l'artista un divertit. D'aquí el rang eminent d'Ampère en física, de Geoffroy Saint-Hilaire en zoologia, de M. Guizot en història. D'aquí també el rang de Balzac en la novel·la" ².

Heus ací un document més explícit encara. Taine escrivia, en 24 de juliol de 1862, al seu amic Édouard de Suckau: "La meua tesi és que els *Elements* dels éssers, els *Begriffe* ³ són abstractes, i, amb aquest motiu, inclosos en els fets, en les coses observades, que hom pot isolar-les-en per l'abstracció, que per consegüent això no és pas cap operació d'un gènere extraordinari. Això no m'impedeix de creure, amb Hegel, que els abstractes primers, els simples, els elements indescomponibles, per exemple: *Sein*, *Nichts*, *Werden*, etcètera ⁴, poden ésser considerats *a priori*, després combinats, fins que hom retroba els tipus i les lleis experimentals. Sempre, en això no hi ha més que els mateixos elements, els *abstractes*, els quals, a títol d'abstractes, són inclosos en l'experiència, com cristallets elementals en un cristal gros. Hom pot refer el gros amb els petits, extraure els petits del gros, però al capdavant, sigui la qui es vulgui l'operació, quan hom té l'un dels termes en la mà hom té sem-

¹ G. BARZELOTTI, *La Philosophie de Taine*, pàg. 126, nota. París, Alcan, 1900.

² *Nouveaux Essais*, 1865, pàg. 154.

³ Mot alemany que significa *concepts*.

⁴ Mots alemanys que signifiquen *Ésser*, *no-ésser*, *esdevenir*.

pre l'altre, i hom no fa així més que anar del mateix al mateix" ⁵.

Aquest passatge de la lletra a Suckau ens presenta el pensament de Taine sota una forma concentrada. Traduïm-la en termes més accessibles als lectors: l'observació dels fets ens revela, en la naturalesa, un ordre racional, un conjunt de lleis, que les ciències, cadascuna en el seu domini, així com la filosofia, en la seva recerca de la unitat, estan d'acord a reconèixer. Aquest ordre, la nostra raó el descobreix estudiant els fets; l'extreu dels fets. Si l'hi descobreix, és que sens dubte s'hi troba i que és inherent als fets. La cosa que uneix els fets i permet de descobrir llur ordre és, doncs, l'existència de lleis, accessibles a la raó nostra, i que la filosofia sintetitza en alguns principis o relacions generals. Això són els *abstractes* de Taine, que hom obté a base de retenir, de l'observació de les coses, ço que és comú als diferents aspectes del real. En això Taine defensa, doncs, un racionalisme experimental.

Aquest racionalisme oposa Taine a V. Cousin i a la seva escola; Cousin pensava que la nostra raó descobria els principis abstractes i universals observant-se ella mateixa en la consciència. Això és veure en les coses "un sota-fons completament separat, distint dels fets, ço que és perfectament fals". Car nosaltres no tenim intuïció intel·lectual, visió espiritual de les veritats generals de raó. No hi arribem més que a través de l'experiència ⁶. Intuïció o endevinació designen únicament el do de certs esperits qui penetren més profundament les relacions de les coses, quan el comú dels mortals no en veu sinó la superfície.

"Per al mot *intuïció* (insight), jo comentava, crec, una idea de Carlyle, que és que l'home de geni té l'*insight*, la percepció immediata de l'essència de les coses, és a dir, dels abstractes primitius generadors, del que jo he anomenat el tipus, facultat mestressa, etc.

"Tu qui coneixes bé les meves idees, saps bé que en definitiva sóc un idealista. Parlant pròpiament, els fets, els trossets isolats no existeixen; no existeixen més que a l'esguard del nostre esperit; al fons no hi ha més que abstractes, universals, coses generals, que ens apareixen com particulars. Això és el propi de la doctrina de Spinoza. Ja he expressat en *Stuart Mill* que nosaltres no percebem les coses sinó a la inversa. Així mateix, m'he separat completament de Comte, qui nega la possibilitat de la metafísica. En-

⁵ *Vie et Correspondance*, Tom. II, pàgs. 256-58, París, Hachette.

⁶ Vegeu la refutació de la teoria de la raó impersonal de Cousin en *Philosophes français*, Cap. VII.

cara, en *Stuart Mill*, he dit que Hegel era, de tots els filòsofs, el qui s'ha atansat més a la veritat" ⁷.

Però el defecte d'Hegel era pretendre construir el món sense consultar l'experiència; ara bé, les idees no existeixen *a priori* en el nostre enteniment. Només les dades sensibles es presenten a nosaltres; de l'observació hem d'abstraure les idees, fer seguir els principis; acabat, dels caràcters essencials així descoberts, deduirem sintèticament les lleis particulars. Però no hi ha ni cosa en si o fons inaccessible escapolint-se darrera els fets, com ho pensava Kant, ni *incognoscible*, com ho estatua Spencer. Tota realitat es presenta sota forma de fets. No n'hi ha d'altra. Ací, el racionalisme científic de Taine es confon amb el fenomenisme d'Hume i d'*Stuart Mill*.

I les causes? És que no existeixen? Taine no va fins aquí. Existeixen, però són en els fets mateixos. No són ni forces ocultes, ni entitats, ni àdhuc realitats espirituals. Expressen la relació necessària entre un fet i una qualitat dominant, típica, de la qual depèn el fet. Un cos cau. La llei de la gravetat és la fórmula de la necessitat lògica que uneix el fet de la caiguda del cos a la seva causa; aquesta, la gravitació universal, és un fet típic, superior al moviment particular de tal cos qui cau, però en fons, la caiguda d'un cos i la gravitació universal es confonen. La causa no difereix de l'efecte. "Les causes es redueixen a lleis, tipus o qualitats dominants", i el més fonamental dels axiomes, lluny de trobar-se en un domini inaccessible, és comprès en cada esdeveniment qui depèn d'ell: el producte equival als factors ⁸. Una causa és "un fet del qual hom pugui deduir la naturalesa, les relacions i els canvis dels altres" ⁹.

Així, doncs, les idees abstractes, els caràcters típics, les causes i les lleis són, per a Taine, termes sinònims que expressen tots l'ordre implicat en els fets. Per a descobrir-lo, la raó nostra se serveix de l'anàlisi i de l'abstracció; després es tracta de reconstruir de duint i d'ajustar bé el conjunt dels fets dels quals hom ha arribat a conèixer l'ordenament. Però, en substància, "fets, relacions; no hi ha altra cosa".

Tot fa cap, doncs, a les sensacions. Però no han dubtat sovint els filòsofs del testimoniats dels sentits? Plató, Descartes, Malebranche, són casos d'aquests. I si podem fiar-nos del testimoniats

⁷ *Lettre à de Suckau*, loc. cit.

⁸ *Philosophes Français*, Prefaci, i *Histoire de la Littérature anglaise*, Tom. V, pàgs. 410-411.

⁹ *Philosophes Français*, Cap. XIV.

ge dels sentits, estem segurs que els nostres raonaments reproduïxen bé l'ordre de les coses?

Taine creu en els nostres sentits. "Tota sensació normal correspon a algun fet exterior que ella transcriu amb una aproximació més o menys gran i del qual ella és el *substitut* interior. Per aquesta correspondència, els esdeveniments de dins s'acorden amb els de fora, i les sensacions, que són els elements de les nostres idees, es troben, naturalment, part davant ajustades a les coses, i això permetrà més tard a les nostres idees d'estar conformes a les coses, i per tant vertaderes" ¹⁰. Heus aquí quelcom de simple i, confessem-ho, poc profund. La imatge, al seu torn, repeteix la sensació, i per consegüent tradueix el fet; en fi, el mot representa el caràcter general de molts fets semblants: els fets tenen així llurs representants en el nostre pensament.

Heu-nos ací, doncs, davallats, per graus successius, d'un racionalisme experimental al fenomenisme, d'aquest al sensualisme, i del sensualisme a un nominalisme molt arran de terra.

Però hi ha una altra raó qui mena Taine a aquesta conclusió: és el determinisme universal que admet seguint Spinoza. Una vegada conegut el lligam entre dos fets, una vegada establert el caràcter dominant d'un grup de fets, aquest lligam i aquest caràcter es retroben pertot i sempre, quan es presenten els mateixos fets. Poc importen l'hora i el lloc. Les lleis de l'univers no són, doncs, seguint la tesi de Kant, un resultat de la nostra estructura mental; al contrari, és aquesta que s'ajusta a l'estructura de les coses ¹¹.

En considerar especialment la relació entre els moviments que s'esdevenen en els centres nerviosos i la producció de les nostres idees, hi ha un paral·lelisme estricte entre els uns i els altres. Són dos textos, l'un en termes fisiològics, l'altre en termes psicològics; es corresponen exactament. S'ha d'admetre que una correspondència semblant existeix en tota la naturalesa, i que en el grau més baix dels fets físics correspon el grau més baix de vida mental ¹²: idea familiar als psico-fisiologistes de la segona meitat del segle XIX i que es troba també en Wundt.

Puix que la sensació ens informa exactament sobre totes les coses, tota la ciència consisteix a destriar el que ella conté, a definir-ho, a substituir a les impressions mal trites que ella forneix, ter-

¹⁰ *De l'Intelligence*, I, 235-236.

¹¹ *De l'Intelligence*, II, 456.

¹² *De l'Intelligence*, I, 333.

mes més precisos, i sobretot a reunir sota un senyal, un mot, una fórmula el que és comú a diferents sensacions. Aquesta tasca és la tasca de l'abstracció i de la generalització. Mitjançant aquestes, atensem ço que és semblant, emprem signes qui resumeixen aquest treball i el fixen en la memòria. En fi, practiquem un sistema de substitució, que ens permet d'identificar les veritats i de donar-nos compte de llur unitat. La unitat de la ciència recolza damunt la identitat de les veritats que substituïm l'una a l'altra. És analítica. Els nostres judicis científics operen sobre algunes idees dominants, destriades per anàlisi.

Després del que precedeix, un hom es dona bon compte de les influències que han ajudat Taine a precisar el seu pensament. Són de tres menes: el temperament és llatí; Taine ama la claredat i el bell ordenament; tracta de reduir els problemes a un petit nombre de combinacions lògiques d'elements ben definits. En relació als seus estudis filosòfics, Spinoza i Hegel han deixat una forta empremta en el seu esperit. Els deu el seu racionalisme i el seu determinisme. Però s'abellix també dels sensualistes de França i d'Anglaterra, de Condillac a Stuart Mill; es complau en llur psicologia, que evita el suprasensible car als espiritualistes, s'aplica als fets i es concreta a cercar llurs relacions. Finalment, els procediments de les ciències biològiques li han ensenyat molt; s'esforça a introduir-los en les ciències morals.

Es diferencia dels dos grans metafísics que admira, com de Condillac i dels ideòlegs, en no limitar-se a construir i a combinar elements abstractes, sinó que es preocupa dels fets, de la realitat vivent. És artista sobretot; la fusió d'aquest darrer caràcter, del seu esperit llatí i de la seva necessitat d'anàlisi, li fa trobar un plaer especial a la lectura d'*Stendhal*, del llibre de Guizot sobre la *Civilisation européenne*, dels *Cours* de Jouffroy i de les crítiques de Sainte-Beuve. Deu a aquests autors suggestions fortes i fecundes.

Hem resumit la idea que Taine es feia de la filosofia en general. Si les circumstàncies de la vida l'haguessin obligat a l'ensenyament d'aquesta ciència, és probable que amb la seva força de treball, el seu amor per a la investigació, el seu esperit dialèctic, hauria descabdellat íntegrament el seu pensament. Però els fets en van disposar d'altra manera i Taine va haver d'allunyar-se sovint de les seves preocupacions filosòfiques. Així, la seva obra és fragmentària i filla de la impressió més que no pas de la reflexió. Si es dei-

xa endur pel seu afany de filosofar, serà com a psicòleg que abordarà el tema que es vulgui, que es tracti d'història, de crítica literària, de pintura. Tanmateix, va tenir la satisfacció de publicar l'any 1870 el tractat de psicologia que pensava d'escriure a l'Escola normal vint anys abans. Parlarem, doncs, del llibre de *L'Intelligence*, que conté la seva psicologia teòrica.

II.—LA PSICOLOGIA TEÒRICA

El llibre de *L'Intelligence* no ateny l'alçària d'altres obres de Taine. És el que ha escrit de menys sòlid. Les contradiccions són freqüents, l'anàlisi i la descripció dels fets deixen molt a desitjar. El lector és desviat pel to afirmatiu, usual en relació amb la fragilitat de les teories. Provem de destriar les idees directrius del sistema.

La psicologia és presentada com ciència autònoma. El seu reialme: la representació, la imatge mental. Les imatges vénen de les sensacions. "D'una sensació neix una idea representativa, o, en altres termes, un simulacre que nosaltres prenem per l'objecte, que, com l'objecte, ens apar exterior i real, la naixença del qual coincideix amb la presència d'un objecte real i exterior" ¹³.

Tota sensació interna (que prové dels nostres òrgans) o externa (que prové dels cossos que ens volten), "suscita el simulacre d'un objecte exterior que sembla real. Doncs, en la percepció exterior, hi ha en nosaltres el simulacre d'un objecte exterior que sembla real" ¹⁴. Sensació i imatge: tals són els fets. Vegem de primer la imatge.

A. *La imatge*. A propòsit de tota sensació, ens representem alguna cosa. Ara, això és exactament el que succeeix també en l'*allucinació*; en aquesta, la imatge és àdhuc més intensa. L'una servirà per a estudiar l'altra. L'única diferència és que *la percepció és una allucinació vertadera*. O, en altres termes: "El coneixement sensible és la consciència d'un simulacre interior, que sembla exterior, una mena d'allucinació natural, ordinàriament corresponent a un objecte real, operació que mena per la il·lusió a la veritat, que enganya l'home per a instruir-lo i, per les fantasmes de dins, li revela les substàncies de fora". L'allucinació ens fa comprendre el mecanisme de la sensació exagerant-la.

¹³ *Philosophes Français*, 2.ª Ed. Cap. II, pàg. 43.

¹⁴ *Philosophes Français*, pàg. 44.

El que constitueix el contingut de la consciència són, doncs, les imatges. Taine exclou les facultats mentals. D'un mateix cop sacrifica la noció de funció i el dinamisme de la vida de l'esperit: l'esperit no té activitat pròpia. No és això una reacció apassionada contra la filosofia eclèctica? D'un mateix cop, espiritualisme, intel·lectualisme, tota la tradició filosòfica és sacrificada.

Cosa paradoxal! Taine fa exactament, en psicologia, el que reprotxarà més tard als Constituents d'haver fet amb les tradicions polítiques la nit del 4 d'agost. Finalment, decapita l'home, en comptes d'explicar-lo.

Què resta a fer? Esmicolar la vida mental en *elements*, escarrassar-se a descobrir el que no existeix: l'àtom de pensament. Al mateix temps, Taine espera copsar els fenòmens psicològics que són la condició de la vida mental. I com heus-l'aquí davant dels elements, cal imaginar la *lleï d'assemblatge* de totes aquestes peces. A la realitat vivent substitueix un atomisme mental, acabat es perd en esforços per a recollir ensems totes aquestes petites peces informes.

L'observació de la consciència per ella mateixa, no és ihusòria? Cal completar-la per l'anàlisi dels signes del llenguatge i de les imatges, millor encara, substituir-li fets degudament registrats pels metges, enquestes, monografies. Sens dubte. Però no n'hi ha prou de tot aquest aparell, si hom menysconeix la vida mental. I no és menysconèixer-la afirmar dogmàticament que el que s'anomena el *jò* es contrau a la fila dels esdeveniments de la vida mental, aquests a la sensació, i que als elements de la sensació corresponen moviments moleculars en el cervell? No n'hi ha prou de negar l'activitat del subjecte per a suprimir-lo de la realitat.

El 9 de setembre de 1872, Taine escrivia a Renan que la novetat del seu llibre era: 1er., en els documents emprats i la recerca de la trama contínua que neix de petits fets; 2on., en la supressió de les entitats (potències i facultats) reemplaçades per les soles coses positives i reals, és a saber, els fets i els esdeveniments interns; 3er., en la conclusió metafísica, l'individu no essent ja concebut més que com una sèrie d'esdeveniments, i tots els esdeveniments de la naturalesa, no essent sinó diverses formes del pensament, a diversos graus de complicació, la més simple de les quals és el moviment"¹⁵.

¹⁵ *Vie et Correspondance*, III, pàg. 205 i seg.—Vegeu també la lletra a J. Soury, *ibid.*, pàg. 253.

Heus aquí un punt de vista fenomenista, pròxim d'Hume i de J. Stuart Mill, però menys aclarit, més restringit, més voluntàriament estret, a despit de la correcció racionalista de la fi. Però seguim fidelment el nostre autor.

No ens és donat de tenir més que imatges sensibles. Com és que els filòsofs veuen sovint que ultra aquestes imatges hi ha idees generals en la nostra consciència? Perquè consideren les idees totes fetes, les de l'individu adult i normal, i les atribueixen a la nostra raó. Però la formació d'aquestes idees conduirà a una conclusió tota altra.

Seguim les substitucions imaginades per Taine: sota la pressió de les imatges sensibles, nosaltres emetem un conjunt de signes, moviments, mímica, sons, que s'associen naturalment a les imatges. Al mateix temps, la imatge se simplifica, es fixa en certs caràcters que la resumeixen. Els signes associats a aquests caràcters se substitueixen en nosaltres a la imatge. De cent arbres que veiem, suren per exemple dos caràcters: l'arrencada de la soca, el desplegament de les fulles. Això es fixa en la mímica que fan, de l'origen ençà, els homes per a evocar la imatge de l'arbre, en la imitació que proven de fer pel dibuix, l'escriptura, el llenguatge primitiu.

D'això, en els llenguatges nostres, d'aquesta reacció que arrossegava tot l'individu, no subsisteix sinó un mot après, una anotació magra, "resta assecada del petit drama simbòlic i de la mímica vivent per la qual els primers inventors, veritables artistes, traduïen llurs impressions" ¹⁶.

Per aquest petit joc de combinacions, les idees abstractes vindrien dels sentits. "Nosaltres no tenim idees generals, pròpiament parlant; *tenim tendències a anomenar i tenim noms*" ¹⁷. D'ençà de la infantesa, aquestes tendències apareixen, els mots s'expandeixen o es redueixen a mercè d'experiències perpètuas; és un sistema complex de *substitucions* que funciona; caràcters essencials es substitueixen a les imatges individuals; i quan, progressant en la via del saber, l'home funda les ciències, opera substitucions noves que l'allunyen gradualment de la imatge: notacions algebriques, figures esquemàtiques de la geometria. El coneixement de les qualitats generals no és possible sinó per la *substitució* dels signes a les percepcions i a les imatges. Sense el signe, el mot, no hi hauria

¹⁶ De l'Intelligence, I, 42.

¹⁷ Ibid.

idees. A fi de comptes, les nostres idees es fonamenten sobre les imatges ¹⁸. Així com el cos és un políper de cèl·lules en relacions, l'esperit és un "políper d'imatges" que depenen les unes de les altres.

I les relacions entre les imatges? Consultem l'allucinació: una imatge tendeix a dominar, a supplantar les sensacions actuals; o encara observem les il·lusions del somni que precedeixen el son: la fantasmagoria s'hi substitueix a les sensacions. En certes persones, els pintors, els calculadors cèlebres, la imatge d'objectes absents serva una intensitat singular. O encara, algú absorbit per un treball no repara els objectes que el volten. Però en la vida normal, les sensacions cuiten a tornar-lo a la realitat. Es produeix ací un equilibri entre les sensacions i les imatges. Ara, seguint Taine, aquest equilibri no és més que una resultant, i la voluntat o el *jo* a qui l'atribuïm no serien més que metàfores.

En resum: imatges sensibles, substitució d'imatges a d'altres, associació de sensacions i de signes, substitució a les imatges, de signes que són ells mateixos imatges; equilibri entre imatges i sensacions, tal seria el fonament de la vida mental. Mecanisme natural! Però res no és demostrat, els problemes no són abordats de front. El sistema resta pobre. *Paupertina Philosophia!* Això sorprendrà més encara en el que segueix.

Tota imatge té una tendència a renéixer. És la llei de memòria. Però, en general, molts detalls passen desapercebuts. Amb tot, en la febre reapareixen. No es produeixen associacions d'idees el mecanisme de les quals ens fuig? La semblança i la continuïtat juguen llur paper en aquests fenòmens. L'atenció intensifica també la imatge, i el nombre de les repeticions que la imprimeixen en nosaltres ha d'ésser pres en consideració ¹⁹. No sortim de l'empirisme i del sensualisme.

B. *La sensació*. La imatge té per punt de partida la sensació. La sensació és simple per a la consciència, és el senyal de la presència d'un objecte o d'un esdeveniment. Simple i tot per a la consciència, és la síntesi d'impressions simultànies i successives, nombroses i complexes. Així, tota sensació lluminosa és composta d'un gran nombre de sensacions més petites, desapercebudes, que no se'ns donen sinó en bloc. És un "treball sord que passa en el més profund del nostre ésser, fora de l'abast de la nostra consciència" i

¹⁸ *De l'Intelligence*, Llibre I, *passim*, i Llibre II, Cap. I.

¹⁹ *De l'Intelligence*, Llibre II, Cap. II.

que consisteix en "combinacions latents, complicades, innombrables, de què nosaltres solament percebem els totals o els efectes" ²⁰.

Evidentment, hi ha progrés sobre l'antic sensualisme. Què era per a Condillac la sensació, sinó un poder abstracte, la facultat de rebre impressions? És a la psico-fisiologia dels sentits, a Helmholtz sobretot, que Taine deu aquestes rotacions noves. Descomponent les nostres sensacions, trobem que el que semblava simple a la consciència, és format d'elements nombrosos. Les nostres sensacions són compostes. Taine reconeix, doncs, almenys per a la sensació, una *síntesi*. Però no explora aquesta idea, no veu la diferència entre la síntesi mental i la química.

No és pas més afortunat en la seva explicació de la *qualitat* de les sensacions, que és llur atribut característic. S'imagina que l'única dada comuna a tots els ordres de sensacions seria la intensitat. La cosa que faria aparèixer dues sensacions com a diferents, seria la diferència en la grandària, l'ordre, el nombre, la duració de llurs elements. "Les sensacions qui en aparença difereixen de qualitat, no difereixen més que en quantitat" ²¹. Aleshores, la sensació, fet conscient, poc s'assembla a la seva causa. Aquesta causa és fora d'ella. "Enllà del món psicològic observable a la consciència, s'estén a l'infinit un món psicològic que la consciència no ateny" ²². Això no és altra cosa que la vella teoria de la matèria, de Demòcrit, transposada en la vida mental.

Amb el "parallelisme" car a Taine, a cada element psicològic correspondria exactament una acció determinada, dins el sistema nerviós. A més, aquest procés fisiològic, condició de la sensació, correspondria amb una aproximació suficient a les coses de fora. Així, "les sensacions, que són els elements de les nostres idees, es troben naturalment i a l'avançada ajustades a les coses, i això permetrà més tard a les nostres idees d'ésser conformes a les coses i per tant vertaderes" ²³. Tesi sensualista i alhora d'un realisme ingenu.

C. *El sistema nerviós*. L'autor de *L'Intelligence* estudia les condicions dels esdeveniments morals, les relacions del sistema nerviós i de l'activitat mental. Aquesta part del seu llibre és endarrerida, del punt de vista dels fets. El coneixement del sistema nerviós

²⁰ De *l'Intelligence*, I, pàgs. 201-202.

²¹ De *l'Intelligence*, I, pàgs. 228 i 242.

²² *Ibid*, pàg. 243.

²³ De *l'Intelligence*, I, pàgs. 235-236.

hi és rudimentari i hipotètic, tant més quan Taine recolza principalment sobre algunes experiències assats grosseres i que l'estudi dels nervis i dels centres no és complet sinó pels procediments de l'anatomia i de la histologia.

Aquestes errors colpeixen tant més vivament quan el to de l'escriptor és autoritari i desagradable. Amb quina estranyesa no lleix hom la definició del cervell com "òrgan repetidor i multiplicador, en què els departaments de l'escorça grisa compleixen tots les mateixes funcions!"²⁴. Les altres inexactituds són greus també. Ja no parlem de tot un aparell literari gonflat de comparacions inexactes i de metàfores coixes que, en una qüestió científica tan complexa, fan perdre i enganyen. Deplorem, en fi, la prolixitat de l'escriptor. En suma, algunes nocions útils ofegades en hipòtesis a les quals podria aplicar-se amb raó el que hom deia de la fisiologia mental de Comte: "la novella del cervell!".

Quina és la filosofia d'aquesta qüestió? "El fet cerebral i el fet mental no són en fons més que un i el mateix fet de dues cares." Teoria paràl·lela. I nosaltres no percebem més que el fet mental. La resta és inconscient. Es tracta d'un inconscient fisiològic.

I heus ací on reapareix l'idealisme a què Taine apella, com hem vist. De les dues cares del mateix fet, la vertadera és la conscient. "Per la consciència atenyo el fet en ell mateix." Només el fet mental existeix. El pensament no es defineix sinó per ell mateix. És complex. És més amunt de la humanitat, fins i tot de la vida. El món inorgànic no es diferenciaria, sota aquest aspecte, del món orgànic. Al grau més baix del fet físic correspondria el grau més baix del fet moral. Aquesta hipòtesi ens duu als principis metafísics que travessen la psicologia de Taine. No es va entretenir mai a sotmetre'ls a la crítica. No estan en oposició amb l'esperit empíric del sistema?

D. *El coneixement*. Amb els elements a què Taine redueix la vida mental, com explicar el saber? La dificultat és gran, un cop exclosa l'activitat lògica del subjecte, el pensament. Es tracta de fer sortir de l'"al·lucinació" la realitat de les sensacions, la rectificació de la sensació, l'afirmació del món objectiu, de les coses.

Quan percebem un objecte pels sentits, ens diu, "la nostra percepció consisteix en la naixença d'un fantasma intern... que ens apar una cosa exterior, independent, duradora". Aquest fantasma, la percepció sensible el deixa en nosaltres després d'ell; el

²⁴ De l'*Intelligence*, I, pàgs. 235-236.

confonem amb l'objecte; per la seva persistència, guanya una intensitat singular. Però no és això sol, es corregeix pel fregadís amb d'altres fantasmes. Diguem, per a evitar aquesta fraseologia romàntica, que les nostres representacions d'objecte es combinen. Res d'allò que es diu nou per aquí. En representar-me un objecte, fixant la seva imatge, es conserva en mi el record d'un cert nombre de propietats sensibles fent bloc. Això és la idea que em faig de l'objecte.

Però la sensació, que dóna naixença a aquestes imatges, és fugissera; només l'experimentem per moments. No gens menys nosaltres sabem que l'objecte subsisteix fora de nosaltres, fins i tot quan no el veiem o no hi pensem. Això vol dir que nosaltres adquirim la noció de *possibilitat* de sensacions. Un objecte no és pas altra cosa: teoria manllevada a Stuart Mill, que Taine cita llargament.

Ja es veu, a aquesta mena de psicologia manca la certitud, que reposa sobre la raó, i no sobre la sensació.

Rest a explicar la rectificació de les sensacions. Limitats a la impressió sensible, nosaltres només tindríem anotacions subjectives, no copsaríem l'objecte, no podríem ni anomenar-lo, aplicar-hi una designació fixa, ni comunicar amb altri. Interpretem les sensacions atansant-les, associant-les. Aqueixa taca de color que m'afecta l'ull, la refereixo a aquest cos que veig, l'associo als records dels moviments que he hagut de fer per a atènyer-la, aprecio la distància que me'n separa. La imatge visual, en aquesta associació, esdevé com el resum de la meua experiència sensible anterior. "Gràcies a la imatge associada de les sensacions, que experimentaria en tot temps tot ésser semblant a nosaltres, que recomençaria la mateixa experiència, ens sembla que hi ha, en aquest indret, un quelcom permanent, independent, capaç de provocar sensacions, i que nosaltres anomenem matèria" ²⁵. El simulacre intern així corregit i interpretat, rep un nom. Amb les sensacions que els serveixen de suport, aquests simulacres es modifiquen, en naixen coses noves, "i l'esperit s'omple d'hostes innombrables, població passatgera, a la qual, peça per peça, correspon la població fixa de fora" ²⁶.

Heus ací com coneixem nosaltres els cossos. Aquestes nocions, per a ésser acceptables, han sofert en la nostra exposició una esti-

²⁵ De l'Intelligence, II, pàg. 196.

²⁶ De l'Intelligence, II, pàg. 196.

lització marcada. Però què podríem conservar de les pàgines que tracten del *coneixement de l'esperit*? Són d'una feblesa desconcertant.

Adhuc admetent, amb Taine, que la vida mental es resol, a l'anàlisi, en una trama d'imatges juxtaposades, i que el mateix fet constitueix, segons el punt de vista, l'objecte o el subjecte; que de cop hi hagi confusió entre l'objecte, la sensació i el subjecte; que, per una rectificació, prenguem consciència del subjecte: experimentem ací, en tota la seva força, una impressió sentida precedentment ja, però que havíem evitat de formular fins ara, la d'assistir a una sèrie de jocs de mans i no a una investigació científica. No sortim de la il·lusió—per a parlar com l'autor—i declarem que teories com aquesta no són res més que verbalisme: "L'operació rectificadora per la qual una idea apareix com una idea, és al mateix temps la reflexió per la qual aquesta idea apareix com a cosa interna, i la contradicció que la nega com a fragment de fora la posa al mateix cop com a fragment de dins" ²⁷. Aquell qui ha escrit aquesta frase i l'ha deixada subsistir en una sèrie d'edicions revisades i corregides, mal ha arribat a acusar d'obscuritat, això és, de logomàquia, els manuscrits de Maine de Biran, no revisats per llur autor i publicats per un editor poc atent al detall.

Per a no reconèixer un *jo* actiu, un ésser real en el subjecte qui pensa i vol, Taine ha hagut de contorsionar d'una manera singular el seu pensament. Fa esforços inaudits per a evitar el *jo*, quan era infinitament més simple de reconèixer la seva presència en la vida mental. Malgrat les seves vanes temptatives, el seu fenomenisme cau en les nocions simplistes que podeu veure: les nostres representacions formen una *línia contínua d'elements contigus* ²⁸, com si es tractés de les peces d'un joc Froebel! Per què aleshores no subsisteixen totes en la memòria? L'activitat del *jo* ho explicaria sens dubte. Però cal evitar el *jo* costi el que costi. Cal cercar altra cosa. Què inventa Taine? Si els fets de la nostra vida passats subsistien tots en la memòria, ens caldria tant de temps per a recordar-los com en calgué per a experimentar-los. La naturalesa hi ha posat remei. Sentiu bé: la naturalesa! Heus ací un *deus ex machina*, una mica menys acceptable, sembla, que una ànima. El subterfugi fa pensar a una secta londinenca de protestants ateu, que utilitzen la Bíblia en llur temple, però han reemplaçat pertot

²⁷ De l'Intelligence, II, pàg. 209.

²⁸ De l'Intelligence, II, pàg. 212.

"Déu" per "la naturalesa". I heus ací que la naturalesa esborra certes imatges mentals i encarrega a d'altres d'ésser "els substituïts abreujadors del grup on són incloses". I com una teoria impossible arrossega un exemple fals, aprenem que com més vell és el fet, l'esborrament de les imatges és més gran ²⁹. Heus aquí una abstracció forjada de totes peces. La realitat la desmenteix; car sabem tots que certs fets passats de la nostra existència han servat en la nostra memòria una intensitat de visió i d'emoció que eclipsa els fets més recents. Una escena viscuda temps enrera ens és sovint més pròxima que els records de la setmana passada.

Tals fets, que són típics, resten sense explicació en el sistema de Taine; encara més, basten per a tirar en orris el sistema enter. La memòria no és explicada. El *jo* no ho és més. Car, que ho negui tant com vulgui Taine, hi ha en nosaltres un sentiment d'activitat personal, de *subjecte*, entorn del qual gravita tot el que ens ateny. Aquest sentiment es dobla de reflexió; com més hi pensem, més l'aprofundim; nosaltres tenim la idea del *jo*. En fi, aquesta idea i aquest sentiment no són possibles més que sota certes condicions racionals que en regulen l'organització i n'asseguren l'existència. Aquest conjunt tan important de fets que es resumeix en la *personalitat*, amb la síntesi que ella comporta, esdevé, en Taine, "la possibilitat permanent de certs fets sota certes condicions, i la necessitat permanent dels mateixos fets, sota les mateixes condicions més una de complementària, tots aquests fets tenint un caràcter comú i distintiu, el d'aparèixer com interns" ³⁰.

Hom sent com es troba d'embarassat l'autor. La seva frase és tortuosa, es descabdella penosament. L'assosiacionisme anglès li ha enterbolit les idees; ja no es troba. Així mateix no hi ha més que confusió en l'emprament que fa de la noció del *jo*, quan parla d'elements que s'hi ajunten o se'n suprimeixen, i d'altres operacions que ell imagina, sense que hi correspongui res en la realitat psicològica. L'única noció exacta apareix quan, abandonant les teories forasteres i recolzant sobre observacions patològiques, es dona compte que hi ha una relació entre la idea d'equilibri orgànic i la idea del *jo*. Però no l'aprofundeix. En suma, ell creu haver eliminat el *jo* en reduir-lo a sèries mecanitzades d'imatges. Ha girat l'esquena a la psicologia.

Res no tenim a posar de relleu en les pàgines consagrades al *co-*

²⁹ De l'*Intelligence*, II, pàg. 214.

³⁰ De l'*Intelligence*, II, pàg. 217.

neixement de les idees generals. Han estat escrites a corre-cuita i sovint es limiten a una transposició més o menys encertada de les idees de J. Stuart Mill. Del punt de vista psicològic, no ens ensenya res. Del punt de vista lògic, l'autor creu que tot raonament reposa sols sobre el principi d'identitat i consisteix en un sistema de substitucions; tot judici, segons ell, és analític. En les ciències de raonament pur, com les matemàtiques, remuntariem còmodament dels axiomes al principi d'identitat, que és llur deu comuna. En les altres, la identitat s'amagaria sota la sèrie dels fets observats; aquesta no essent mai completa ni acabada, la fórmula d'identitat hi resta coixa, però hom l'obtindria per les nocions de tipus i de coordinació dels caràcters.

Així, en biologia, si hom estudia un organisme o una sèrie orgànica, o encara les transformacions d'un òrgan en moltes classes d'animals, l'un dels dos termes de la identitat comprèn els fenòmens observats, qui creixen en nombre cada dia, i l'altre terme comprèn la definició de *tipus*, així com l'acord i la *cohesió* dels òrgans en vistes d'un efecte total i final. Aquestes idees, altrament interessants, són degudes, la primera a Geoffroy Saint-Hilaire, la segona a Cuvier.

Són dues idees importants per a l'obra de Taine; pretén aplicar-les a la psicologia i a la història. La idea de *tipus* i la idea de *conjunt coherent*, amb un efecte total mirant a la utilitat i presentant així un caràcter de *finalitat*, heus ací els dos principis que ell farà servir per a l'estudi de les obres i de les societats humanes. En la història, els elements són els individus, que tenen, en una societat determinada, trets comuns. Ens podem representar el *tipus* del vell Romà, per exemple, i afigurar-nos la seva vida material, religiosa, artística, en una paraula, "fer la psicologia descriptiva del seu estat moral i mental i l'anàlisi circumstancial del seu medi físic i social", després passar a elements més simples, destriar les seves aptituds i les seves tendències, les seves concepcions de conjunt i retrobar així les forces que donen la impulsió, en la seva totalitat, al grup social que ell representa.

Així arribem a la part més original de l'obra de Taine, a la seva psicologia concreta.

III.—LA PSICOLOGIA CONCRETA

De vegades, hom ha parlat de la unitat de l'obra de Taine. No és pas la psicologia teòrica qui corrobora aqueixa tesi. Es podria

prescindir ben bé del seu sistema sensualista, de les afirmacions autoritàries, de les inexactituds i de les contradiccions del llibre de *L'Intelligence*, sense que minvés l'interès dels *Essais* i de la *Littérature anglaise*. És que la unitat, en Taine, és en l'aplicació d'un mètode psicològic a la història, força més que en la seva teoria de la vida mental. La seva psicologia teòrica és inferior a la seva psicologia concreta o aplicada. Aquesta té per punt de partida les suggestions biològiques que acabem d'esmentar: idea de *tipus* o de *qualitat dominant*, idea de *coordinació dels òrgans* d'un mateix cos, amb un *objectiu* en llur acció. Ella combina Cuvier i Geoffroy Saint-Hilaire i tracta d'estudiar per mètodes biològics la psicologia dels homes i dels pobles. El treball i la pràctica han modificat i precisat el procediment.

El mètode és clarament exposat en el Prefaci dels *Essais*, així com en el *Discours de réception* a l'Acadèmia Francesa. En les accions humanes hi ha lloc, com en biologia, de cercar el conjunt de les *condicions* que les expliquen, així com el *tipus* al qual es relacionen.

Es tracta d'analitzar un autor? Cal classificar els caràcters que hom es proposa d'estudiar i anotar per a cadascun d'ells els trets dominants, després resumir en una fórmula total l'estat psicològic de l'autor: hom reconeixerà d'aquesta manera la dependència mútua dels seus diferents caràcters, com s'estableix en l'animal la coordinació entre els òrgans; hom l'explicarà pel caràcter essencial que domina la seva activitat. D'aquesta faïso, hom definirà un *tipus* i hom cercarà on i com aquest tipus es manté a través de les variacions que presenta, en els diferents grups històrics on es troba; de la mateixa manera en els animals, hom segueix les variacions d'un mateix òrgan que, en les diferents classes d'éssers, pren, segons les circumstàncies, diverses formes, ací pota, allà ala o encara aleta nedadora.

Es vol estudiar una escola literària o una època? Com que l'una i l'altra es componen d'individus, caldrà destriar de la collectivitat els grups essencials de què és formada i, en cada grup, escollir una mostra típica o, si cal, tres o quatre exemplars semblants. En estudiar-los, no n'hi haurà prou de limitar-se als fets notoris de llur existència, ans serà necessari de considerar la sèrie contínua dels sentiments i de les accions que omplen la vida quotidiana; hom reconstituirà així totes les hores d'una jornada-tipus, i tots els dies d'una setmana-model. Hom sabrà respondre a les qüestions essen-

cials: què produeix tal home? què consum per dia? què despèn? com treballa? quina idea té de la família, de l'amor, del matrimoni, de la paternitat, de la pàtria? En fi, quines són les nocions del just i del bé que el guien? "La monografia és l'instrument millor de la història". Després de vint o trenta sondeigs, hom coneix una època.

Hom estudiarà no sols la dependència de l'individu en relació al medi físic i social en què viu, ans també les influències successives que el determinen. Hom s'enlairarà per graus dels caràcters típics que governen els grups menors als grups més vastos, bo i corregint i rectificat les fórmules.

En resum: les influències, les relacions entre els caràcters, finalment el caràcter dominant o típic: tals són els elements a treure d'una època, d'un poble, d'una raça, per a poder comprendre la història. Mètode psicològic, inspirat de biologia.

Les analogies entre el mètode biològic i el mètode històrico-psicològic vénen del fet que, en la història humana com en la zoologia, o en la botànica, hom opera sobre grups naturals, objectes vivents per una i altra banda, que tenen alguna cosa d'estable, que és fixat per l'herència i alguna cosa de variable, que és sotmès a transformació; l'organisme humà és, com l'organisme animal o vegetal, influït pel medi en què viu; en fi, l'estat de tot ésser organitzat té per condició el seu estat precedent i la tendència general del tipus.

És il·lusori, segons Taine, de limitar la història a l'estudi de les institucions. Cal, sota els fets, cercar els individus. "Una llengua, una legislació, un catecisme, no és mai una cosa abstracta; la cosa completa, és l'home actuant, l'home corporal i visible, que menja, que camina, que lluita, que treballa" ³¹... "Res no existeix sinó per l'individu; és l'individu mateix que cal conèixer"; punt de vista essencialment psicològic.

L'historiador ha de separar, en tot quant estudia, la *concepció*, les idees dels individus. Ha de descobrir, sota les accions dels homes, un conjunt de facultats i de sentiments. L'home visible li revelarà l'home invisible. Que hom jutgi dels progressos realitzats en aquest sentit per la crítica contemporània! El segle XVIII construïa un home abstracte. Ara, és l'home concret, vivent, la realitat psicològica que hom reconstitueix. El *Cromwell* de Carlyle, el *Port-*

³¹ *Littérature anglaise*, 1.ª Ed., 1863, I, Introd. VIII.

Royal de Sainte-Beuve són models. Sainte-Beuve és un mestre en aquest gènere. "Tots nosaltres som els seus deixebles."

Hi ha, per als fets històrics i morals, *causes*, com per als fets físics. Les causes són de naturalesa psicològica, resideixen en el desplegament de les concepcions. Si les concepcions d'un poble són simples anotacions seques, sense flexibilitat, hom té una civilització com la de la Xina: la ciència és reduïda a classificacions i a receptes, la filosofia esdevé el simple bon sentit pràctic, la religió i la poesia no tenen volada. Però que les concepcions d'una raça siguin poètiques i figuratives, cada mot de la llengua esdevé un personatge; la poesia i la religió agafen amplitud.

Altres exemples: quan en un poble les concepcions no arriben a saó per un descabdellament continu, sinó que esclaten bruscament, hom es troba en presència de l'entusiasme líric, de l'acció fanàtica i limitada d'una religió cruel i ferotge: és el cas de les races semítiques. El desplegament molt més complet dels pobles occidentals ens presenta una varietat que s'explica per la riquesa i l'organització de les concepcions.

Forces estrangeres alteren i contradiuen els caràcters primitius de la raça: és el que succeeix quan els pobles emigren, canvien de clima i de sòl.

Hi ha, en suma, segons Taine, tres moments a considerar per a comprendre els fets històrics: la *raça*, les disposicions, el temperament, el caràcter; el *medi*, les circumstàncies físiques, com el clima i la vida social; el *moment*, la manera pròpia de reaccionar que distingeix un poble, segons el període en què es troba del seu descabdellament. Cal no perdre de vista que hi ha *tipus essencials*, qualitats dominants en els pobles com en els individus, i *dependències mútues* entre els diversos caràcters que presenten. Tot organisme, biològic, psicològic o social, presenta correlacions entre les seves parts; tota producció humana depèn d'un concurs de disposicions morals.

La història és un problema de psicologia. Les seves deus són els documents de l'art, de la literatura, de la religió: "Jo donaria cinquanta volums de cartes i cent volums de peces diplomàtiques per les memòries de Cellini, per les Lletres de Sant Pau, els lleuants de taula, de Luter, o les comèdies d'Aristòfanes" ⁸².

És que la història no és el producte d'una raó impersonal ni

⁸² *Littérature anglaise*, Introd.

d'un home abstracte. Cada caràcter porta la seva empremta personal i original; la societat és formada d'ésser vivents, no d'unitats abstractes; cap home no és una idea *en general*, una passió *en general*. El que ens ensenyen les notes que recollim sobre la política, l'art militar, l'administració, els costums, ha de servir per a la pintura de les passions humanes. "El veritable objecte de la història és l'ànima" ³³.

Així l'historiador ha d'aplicar-se a fer present i vivent el passat, a animar-lo, a evocar-lo. L'art d'escriure li és indispensable. La història, per certs cantons, és una psicologia científica, i per d'altres, una obra d'art. Tals són els principis de la *psicologia concreta i aplicada*, com l'entenia Taine. És la part més interessant i més sòlida de la seva obra. La teoria no s'hi separa de la pràctica. Els principis es desprenen de l'aplicació que se'n fa: penetració reeixida del pensament director i de la realització. En l'*Essai sur Balzac* i en l'estudi sobre *Racine*, tenim exemples remarcables d'aquest gènere. És interessant de veure amb quina precisió els trets essencials de l'autor estudiat es desprenen, com els personatges, l'estil, les idees en deriven, amb quina cura els diferents aspectes de l'activitat dels individus són coordinats; en fi, la relació amb el medi social i els caràcters d'aquest tampoc no manquen.

Taine lloa fort l'art de fer retrats, de situar personatges. Admirava aquesta facultat en Michelet. "Sap reanimar els morts", deia. Aquest do, Taine el posseeix indubtablement. A cada instant, en la seva *Correspondance*, com en la seva obra, hom veu sorgir un personatge tan ben dibuixat, que hom es pensa de reconèixer-lo i d'haver-s'hi ja creuat. L'actitud, les particularitats del gest, del vestit, de la veu, hom els reté; hom endevina el caràcter; hom simpatitza amb ell o se'n malfia. En cap cas hom no resta indiferent. Això és una cosa important per a la psicologia concreta, i Taine es vincula per aquesta banda a la tradició dels moralistes dels segles XVII i XVIII, amb més de relleu i de color i una recerca més exacta de ço que és més especial, característic. En aquest darrer sentit, Stendhal li ha ensenyat força.

Això dona a l'obra una bella animació; l'interès no decau. La tendència dogmatitzant de l'autor sofreix una atenuació feliç. Hom oblida l'absolutisme del teoritzador per a lloar el cop d'ull de l'observador i l'estil de l'artista. Hom arriba a oblidar completament el teoritzador, i això és un bé.

³³ *Essai sur Tite-Live*, pàg. 359.

El mètode psicològic aplicat a la història hauria de disposar l'historiador a esborrar-se darrera els seus personatges, i en tot cas interdir-li de pendre part en llurs querelles i en llurs passions. El que fa l'honor de les ciències exactes és llur objectivitat, llur imparcialitat davant els fenòmens. Cal confessar-ho, el temperament de Taine contradiu el seu mètode. Les seves opinions, les seves passions besllumen a cada instant. Hi ha un llibre més injust, més agressiu que *Les Philosophes Français du XIX Siècle*, si no és els *Origènes de la France Contemporaine*? No hi ha en cap historiador de la filosofia—parlo dels qui compten—pàgines tan malvolents, tan voluntàriament ultranceres com l'article consagrat a Maine de Biran. L'autor no ha provat de compendre'l, encara menys d'apreciar-lo. No ha provat de reconstituir la seva filosofia; no ha vist el que la psicologia devia a Biran. Taine, que ha insistit sobre els fenòmens inconscients, estava tanmateix ben situat per a reconèixer l'originalitat de les tesis de Biran. Ha preferit ridiculitzar el seu estil, escollint, en obres que no havien rebut el darrer cop de llima i amb les quals els editors no havien donat el tracte que era de desitjar, alguns passatges obscurs: procediment massa còmode. De la mateixa manera, per a les pàgines consagrades a Jouffroy.

De vegades succeeix que Taine simpatitza francament amb una obra, amb un home: el cas de Goethe i de la seva "Ifigènia a Taurida", l'obra literària que potser admirava més. Les pàgines que li va consagrar en 1868 són, sens dubte, el que ha escrit de més bell. L'obra de Taine hauria de caure en oblit i caldria al preu que fos conservar aqueix admirable estudi. La llengua és esplèndida, és acolorida i musical alhora; és un plaer de seguir l'autor en la seva evocació de la naturalesa i de l'ànima. És l'artista que s'expressa ací.

Hem posat de relleu, en el curs d'aquest estudi, els defectes del sistema de Taine i ens hem esforçat a indicar el que és legítim de conservar de la seva obra de psicòleg. La seva psicologia concreta ens ha semblat superior a les seves teories; la seva sensibilitat artística és evident. Hi ha en ell una barreja desconcertant de dogmatisme, de necessitat metafísica, de coneixements adquirits sobre ciència, de do d'observador, de talent d'escriptor i d'emotivitat. *L'emotivitat sembla el caràcter dominant*. Poc és simpàtica en les seves manifestacions negatives, en la crítica, en les actituds agressives; singularment estafà no sols les teories del savi, sinó les abrivades idealistes d'un pensament que voldria de vegades enlai-

rar-se a la metafísica. Però del moment que Taine s'aplica en alguna cosa que el colpeix profundament, la seva emotivitat s'alça a l'entusiasme, i l'efecte és esplèndid.

S'escau que un gest, una paraula revela la naturalesa íntima d'una personalitat. Jo crec trobar, per a la personalitat de Taine, aquesta paraula en un estudi sobre Paul de Saint-Victor. Destaca d'un escrit de Paul de Saint-Victor aquesta frase admirable, amb què pinta la fi de la Roma antiga: "Les vides il·lustres s'extingeixen per totes les bandes del món, com les mil torxes d'una festa que s'acaba".

Taine subratlla aquests mots i afegeix: "El més alt accent de la poesia no ultrapassa aquesta darrera frase; tot home que ha tingut una ploma s'estremeix llegint-la" (*Derniers Essais*, pàgs. 32-33).

No descobreix en aquesta simple remarca, el seu caràcter dominant i per dir-ho així el millor d'ell mateix?

GEORGES DWELSHAUVERS

PROPIETAT PRIVADA I COL·LECTIVISME EN LA CONCEPCIO CRISTIANA

A PROPÒSIT D'UN LLIBRE DE MOSSÈN ANGEL
CARBONELL ¹

CREIEM que s'ha fet poc cas d'aquest llibre, tanmateix important, per no dir decisiu, i fins ens ha semblat sentir l'asfíxia del buit artificial al seu entorn. No essent pas un llibre menyspreable, i en això sabem que convenen *tots*, aquest silenci només pot ésser degut o al fet de creure'l un llibre totalment equivocat, i doncs perillós, o al fet de sentir-li cantar veritats amargues i no saber, altrament, com respondre-hi. Com que per a nosaltres no hi ha ni l'una cosa ni l'altra, ens hem cregut obligats, basta que es faci aquell silenci, fill segurament de l'atzar, a donar-li la importància que es mereix, i que, tant si com no, li donaran els fets, dedicant-li no una recensió bibliogràfica en la secció corresponent, sinó un petit estudi.

Comencem per dir que la tesi fonamental del llibre, indicada en el títol, resta plenament demostrada. El collectivisme, com a sistema purament econòmic, purgat dels ingredients irreligiosos i immorals que solen acompanyar-lo en el programa dels partits, escoles i publicacions que el sustenten, no ofereix cap mena d'incompatibilitat amb el dogma ni amb la moral del Catolicisme.

Podria fer creure altra cosa la insistència amb què la Santa Seu, els Congressos i Setmanes socials dels catòlics, els sociòlegs i moralistes ortodoxos, defensen la legitimitat de la propietat privada, però no cal ésser gaire destre en l'esgrima de la lògica per a veure que no és tot u defensar la legitimitat de la propietat privada i condemnar tota possible legitimitat del collectivisme. L'Església no ha dit mai que el règim de propietat privada dels béns de producció sigui l'únic règim legítim possible, ans s'és limitada a defensar-lo de la nota d'immoralitat, proclamant-lo conforme a la naturalesa humana ². Al costat d'aquesta tesi innegable, no hi fa

¹ ANGEL CARBONELL, Pbro. *El Colectivismo y la ortodoxia católica*. Estudio religioso social. Subirana, Barcelona.

cap contradicció la tesi de la compatibilitat d'un règim collectivista amb l'ortodòxia catòlica més primfilada. Podrà discutir-se si aquest règim collectivista o comunista és possible, si és compatible amb la imperfecció moral de l'home, amb la necessitat d'intensificar la producció a manera que creixen els homes en nombre i en civilització, amb tots els refinaments i necessitats que ella comporta, si condueix més o menys que el règim de propietat privada a l'ordre social, però totes aquestes discussions cauen fora de l'àrea dogmàtica.

No hem d'exposar, per haver-ho fet ja en aquesta mateixa revista ², com la llei natural, tot destinant els productes de la naturalesa a la satisfacció de les necessitats materials de tots els homes, deixa indeterminat si llur repartiment ha de fer-se pel sistema collectivista o pel sistema de la propietat privada. És la llei positiva qui ho determina, i no deixa d'ésser simptomàtic que fins ara sempre ho hagi fet en sentit de la propietat privada, ço que constitueix un argument formidable en favor d'aquest sistema, derivat del consentiment universal. Però essent la humanitat incessantment canviable i perfectible, no és evident, ni de molt, que tota implantació reeixida del comunisme sigui impossible, com afirmen la majoria dels sociòlegs no collectivistes. Si aquest cas es donava, si es veia venir com a inevitable, com fou inevitable l'abolició de l'esclavitud i la caiguda del feudalisme i la implantació quasi universal de la democràcia, què caldria fer als catòlics? Resistir-hi en nom del dogma o de la moral? Afavorir-ne l'adveniment? L'examen d'aquestes qüestions forma el moll d'aquest llibre interessantíssim.

Sabem que alguns el jutgen inoportú, per tal com planteja una qüestió perillosa, afavoreix il·lusions utòpiques dels obrers i pretén candorosament de destriar coses pràcticament indestriables, com són el programa simplement econòmic del comunisme i el seu programa antireligiós. Si fa no fa, les mateixes raons que s'addueixen contra el sistema nou, o democràtic, llavors embolcallat amb la bandera de la Revolució Francesa i que ara resulta el més conforme amb la concepció cristiana de la societat, i quan es perd, s'enyoira. Conseqüències de precipitar-se.

² "Tot el llinatge humà... ha trobat amb raó, en la mateixa llei natural, el fonament de la partió dels béns i ha sancionat amb la pràctica de tots els segles la propietat privada com a molt conforme a la naturalesa humana i molt convenient a la tranquil·litat social." Lleó XIII, Encíclica *Rerum novarum*.

³ *El comunisme de la caritat i el comunisme de la justícia*. Vol. I, pàg. 108 (Núm. 2, febrer 1925).

Per nosaltres, la posició de qui defuig problemes vius, perquè són perillosos, si pot ésser honrada, no pot ésser gaire estratègica. Sembla mentida que això s'hagi de recordar en aquest país. Mossèn Carbonell, amb un valor i una sinceritat que l'honora, amb una documentació en què pocs l'igualen—potser no cap entre els seus contradictors... a sota veu—, beguda en els llibres i en la vida, sosté que el collectivisme és l'aspiració general de la classe treballadora, la qual hi veu l'únic remei dels seus sofriments, que és el règim econòmic d'un esdevenidor més o menys llunyà, i deplorant que aquesta bandera sigui brandada només per mans impies, examina seriosament si, a fi de comptes, hi ha entre el sistema econòmic collectivista i l'ortodòxia catòlica, aquella incompatibilitat irreductible que molts donen per suposada—més que per provada—i que ens impedeix de preparar-nos per a no ésser assolats per la nova idea triomfant, si són els enemics de l'Església els únics que la porten a la victòria.

L'única posició lògica—per no dir honrada—en criticar el seu treball, és examinar primerament l'objectivitat d'aquesta hipòtesi, perquè si certament el collectivisme ve, cal preparar-li una convivència amistosa amb el Catolicisme—d'allò més fàcil, altrament—, i si no ve, cal demostrar la falsedat de la posició inicial del llibre comentat.

El problema és realment angoixós, i comprenem que de moment sigui el silenci el comentari únic a la gran denúncia d'aquest llibre. És innegable que el collectivisme, o més cruament, el comunisme, és l'ideal de la massa obrera. Serà per culpa dels uns o dels altres, dels abusos del capitalisme (diem *del capitalisme*, no *del capital*), o de la mala fe dels conductors de la classe treballadora, però entenem que ara la qüestió de les responsabilitats ja té poca importància. En té més la recerca dels remeis.

Aquests remeis són difícils, i el que més els ho fa és d'una banda la resistència dels benestants a renunciar a beneficis, jutjats indispensables per a llur tarannà de vida, i altrament, no tan quantiosos com anys enrera, i d'altra banda l'ingredient irreligiós que estirilitza els ideals de redempció econòmica de l'obrer. L'amo vol conservar de totes passades la categoria de potentat, l'obrer vol implantar al món un sistema de germanor universal, sense amor de germans ni fe en l'únic Pare que ens ho fa ésser. Per totes dues bandes, la solució és impossible.

Per això nosaltres, tot creient amb Mossèn Carbonell que el collectivisme és perfectament conciliable amb l'ortodòxia catòlica, més encara, que hi és més adient que el sistema actual, per tal com suposa els homes amarats d'esperit evangèlic, tot estant també convençuts que és l'ideal i l'esperança dels obrers, opinem que avui per avui la societat humana no camina envers ell, per tal com els mateixos que treballen pel seu triomf, el fan impossible. Tornar els homes satànics no és camí a propòsit per a fer advenir un règim que els presuposa evangèlics.

És, doncs, necessària una tasca prèvia d'evangelització de la humanitat, en la qual, evidentment, ha de figurar l'esvaïment de la idea falsíssima que l'Església està lligada al sistema capitalista, ni tan sols a l'estatut de la propietat privada dels mitjans de producció, i en això podrà ajudar el llibre providencialíssim de Mossèn Carbonell. Cal que els rics es desenganyin, si es creuen trobar en l'Església una aspersió lustral que els absolgui de totes les possibles opressions, explotacions i injustícies. (Noti's que parlem en to hipotètic.) Cal que es desenganyin, encara, si un dia, davant l'onada triomfant de les reivindicacions obreres, justes o exagerades —més sovint justes que exagerades—, es creuen que l'Església ha de posar-se incondicionalment al costat d'institucions humanes caduques que més sovint l'han compromesa que no l'han afavorida. Però cal que també es desenganyin els obrers, si creuen que no poden entrar a l'Església sense caure a les urpes del capitalista hipòcritament beguinejant, igual que si creguessin que l'Església ha de portar l'amor als pobres fins a fer-se revolucionària. La força de l'Església està precisament en ésser el llevat diví de totes les revolucions envers la llibertat, només que quan les aconsegueix ella mateixa, ho fa lentament i sense sotracs (recordi's l'abolició de l'esclavitud) infiltrant en els esperits les grans idees congradores dels grans sentiments d'amor a Déu i als homes i a totes obres de Déu i dels homes, idees que transformen lentament els cors i maten per dintre l'esperit del mal molt abans de fer-ne desprendre la crosta morta. Però de vegades les seves idees salten del seu clos i se n'emparen esperits mancats del seu coneixement de l'home i de la seva llarga espera de l'èxit, filla de la humilitat, i llavors són aquelles virtuts cristianes que, en frase de Chesterton, s'han tornat boges, i fan saltar la carn viva abans de matar l'esperit per dintre ⁴.

⁴ CHESTERTON, *Ortodòxia*, c. III. *El suïcidi del pensament*.

Així ha passat moltes vegades. Passarà també així amb el comunisme? Per més difícil que ens sembli, la realitat dels canvis pregoníssims soferts per la humanitat ens veda d'anar de pressa a creure en impossibles, però sí que gosarem a dir que si el comunisme és dut al món per la secta anticristiana, o fracassarà ràpidament (exemple, Rússia), o deurà a una infusió d'esperit cristià, lenta o ràpida, la seva consolidació.

Com tortura avui dia els esperits aquest problema, ho demostra un assenyadíssim article de Monsenyor Seipel, Canciller d'Àustria, publicat ensems a la *Revue des Jeunes*, de París, i a *Vita e Pensiero*, de Milà, i que, per la seva gran importància i justíssima orientació, donem sencer en la secció de Revistes.

Que l'ordenament econòmic canviarà, millor dit, que canvia, és indubtable, com és indubtable que canvia en sentit favorable al treballador. Fins on arribarà aquest canvi, no ho sabem, però el llibre que comentem, extraordinàriament important, ens ha revelat que cal no espantar-se davant de cap canvi i saber que la flexibilitat vital de l'Església li permet d'acomodar-se àdhuc amb un ordenament collectivista, el qual, si el cas es presenta, hem d'ajudar honradament. I per altra part, l'article esmentat de Mgr. Seipel ens ha ensenyat a no precipitar-nos ni a declarar intangible el sistema actual, ni a accelerar una revolució sangonent que, duta per mans sacrílegues, no podria sinó produir grans mals a l'Església i al llinatge.

* * *

Dit tot això sobre la tesi general del llibre, plau-nos de repassar alguns dels seus arguments principals, per tal de fer-hi les nostres modestes remarques, sien favorables, sien adverses.

Creiem que la crítica del sistema actual, tant des del punt de vista teòric, com des del pràctic, és feta de mà mestra. En l'aspecte pràctic, el nostre amic té una autoritat especial, per tal com els seus ministeris, o més pròpiament, les efusions del seu zel caritatiu entre la gent miserosa, l'han fet coneixedor immediat, testimoni de vista, dels extrems a què arriba l'abandonament del pobre en la nostra pretesa societat cristiana. Ell arriba a demostrar que el cas d'extrema necessitat, en el qual els moralistes fan comunes totes les coses, és més freqüent del que sembla, és un cas social, ço és a dir, és un resultat fatal de l'ordenament econòmic imperant avui

dia. Ell sol és una acusació contra tot un sistema social, i en reclama a crits la revisió i l'esmena. El cas individual d'indigència serà possible en tots els sistemes, fins en el collectivista, car no és possible que un ordenament humà proveeixi universalment i per sempre a tots els casos. Per això la caritat no mancarà mai de matèria d'exercici. Però quan el cas d'indigència no és excepcional, sinó regular, quan es produeix col·lectivament en virtut del mateix funcionament normal d'un sistema social i econòmic, la seva existència és una acusació contínua contra el sistema, és la demostració de la seva injustícia radical i de la urgència d'esmenar-lo. Llavors la subvenció d'aquestes necessitats extremes ja no és una obligació de caritat, sinó d'estricta justícia, i la societat que les deixa abandonades comet un pecat que clama venjança a la faç de Déu.

Sense pensar, hem dit uns mots comprometedors. El remei ja no és sols caritat, sinó justícia. Molts creuen que la caritat (entengui's l'acte extern de la beneficència) bastaria per a resoldre el problema econòmic-social. Se'ns ha escapat l'afirmació contrària, i no la retractem. Tot el llibre de Mossèn Carbonell n'és la demostració evident fundada en dades, en arguments, en autoritats incontrovertibles, entre les quals arriben a fer estremir els textos de Sants Pares.

Cal, doncs, estudiar on s'escau el vici fonamental del sistema, per tal de començar per allí l'esmena.

Mossèn Carbonell creu trobar-lo en el fet d'haver convertit el diner d'improductiu en productiu. Que aquesta ha estat una de les causes eficients del desordre, ens sembla demostrat. Que sigui aquí la injustícia, no ens ho sembla tant, i el mateix autor del llibre no gosa pas a afirmar-ho resoltament.

És indiscutible que intrínsecament el diner és fungible, i per tant, tot interès seu, per mòdic que se suposi, seria per aquest sol títol usurari. Però és també innegable que, per raons extrínseques que els moralistes assenyalen, l'interès legal del diner és lícit. Potser aclariríem la qüestió distingint entre *interès del diner* i *interès del capital*, perquè hom concediria sense dificultats que el diner, considerat com a tal, ço és, com a valor representatiu, essencialment intercanviable, és estèril, puix que al moment que es canvia desapareix, o sia, en llenguatge popular sumament expressiu, *es gasta*. Però el diner convertit en capital d'una explotació, ço és, en darrer terme, convertit en maquinària, en animals, en terres, ja no és improductiu, puix que les màquines, els animals, les terres, con-

tribueixen a la producció en quantitat comparable a la del treball.

Si un capitalista, doncs, proporciona al treballador aquests elements naturals o artificials de producció, és evident que té dret a una part dels guanys, la part en què la seva aportació hi haurà contribuït. És possible d'avaluar aquesta part? Aquí pequen tots, al nostre entendre. El capitalista, creient que el fet d'haver aportat el capital, d'haver corregut el risc d'un fracàs, d'haver anticipat al treballador quantitats per a sustentar-se abans que l'explo-tació produís, li dona dret a considerar l'explo-tació com a simplement seva, i el treballador, o el treball, com una mercaderia que contracta segons la dura llei de l'oferta i la demanda. No cal pas acudir a la llei de bronze de Lassalle, ni a la teoria del fons dels salaris de Mac Culloch, ni a la llei de Malthus, per a condemnar aquesta galdosa manera de quedar-se un sol quasi tots els beneficis que han guanyat entre dos o entre molts.

Però els altres, els socialistes, també exageren quan amb llur falsa teoria del plus-valor, atribueixen al treball tot l'escreix del valor en canvi sobre el valor en ús dels productes, menystenint o anul·lant la força productora de la naturalesa, o dels animals, o dels instruments, que el capitalista ha posat a l'abast del treballador, com també la intel·ligència del director del negoci (moltes vegades coincident amb el capitalista) a saber trobar mercats lucratius, primeres matèries barates, etc. En aquesta falsedat es funda tota la teoria marxista.

No hem de callar-nos que ens ha semblat veure l'amic Carbonell un xic influït d'aquesta teoria. Sense proclamar-la, ni defensar-la, els exemples que posa i les conseqüències que en treu semblen inspirar-s'hi. És una de les poques objeccions serioses que nosaltres sabríem fer a aquest llibre admirable, i encara, creiem que se'n podria alliberar amb correccions lleugeres.

La transformació del diner d'estèril o fungible en productiu, en la qual Mossèn Carbonell ha vist la causa del gran conflicte social i que tanta i tan honrosa resistència trobà en l'Església, tingué dues grans conseqüències: l'afluència de numerari a les grans empreses industrials, fent-les així possibles, i la tendència del diner a la concentració en poques mans. El diner, que feia possible els grans negocis industrials, desconeguts en el món antic, se'n cregué amo absolut, i tractà l'altre element de la producció, el treball, com una de les despeses de l'explo-tació, que calia reduir al més possible. Ajudava a aquesta idea, d'una banda, el sentiment de superioritat

que sempre dona el diner a qui el posseeix en quantitats considerables, i d'altra banda, la impotència en què posa el treballador la seva manca de resistència econòmica que no li permet d'esperar el rendiment del negoci per a poder percebre'n la part corresponent en justícia. Llavors el capital ha de complir les funcions d'anticip i d'assegurança per al treballador, deslliurant-lo de la fam en el període de la munta del negoci i de tot risc en cas de pèrdua, bé que aquesta segona assegurança no és gaire efectiva.

Aquesta funció tutelar del capital, li dona dret a considerar-se únic propietari del negoci? Heusaquí la gran qüestió.

L'autor del llibre que comentem no creu en aquest dret del capital (i no costa gaire d'assentir al seu parer) i cerca al conflicte la solució més radical: suprimir el capitalista individual, suplint-lo per un capitalista col·lectiu, el qual recompensaria tots els treballs abundantment, sense la cobdícia de quedar-se la part més grossa del guany.

Sense arribar en aquesta solució, molts altres han sentit l'angoixa del problema i han proposat solucions més moderades: accions de treball, cooperativisme, participació en els guanys, etc. Totes s'han intentat ací o allà, totes han reeixit o han fracassat, segons la cultura dels uns i dels altres, l'estat econòmic de la indústria, la bona fe amb què han estat aplicats, etc. Una tesi general d'èxit o de fracàs creiem que seria aventurada, tot i que sentim sociòlegs de nota que, amb gest de desengany, proclamen la necessitat de no moure's del vell sistema del salari.

Nosaltres no ho creiem així, però tampoc no ens convenç la solució col·lectivista. En el sistema del salari intangible, veiem la continuació indefinida de les injustícies actuals; en el col·lectivisme, l'absorció absoluta de l'individu per l'Estat, prescindint ara dels altres grups que assenyalen el sistema comunista els textos clàssics de Sociologia catòlica, i que Mossèn Carbonell s'esforça a desfer, no sense cert èxit.

L'Estat va envaint la vida de l'home, convertint totes les seves activitats en polítiques. Antigament, l'Estat no curava de gran cosa més que de l'ordre extern i de les guerres. Vida econòmica, vida intel·lectual, vida religiosa, eren esferes de llibertat individual, o, si tant no, ocupades per altres poders que l'Estat no controlava, bé que quasi sempre els tenia malmirença. A mesura que aquests poders—senyors feudals, municipis, universitats, monestirs, etc.—anaven afeblint-se i deixant en llibertat llurs súbdits, quan en te-

nien, l'Estat hagué d'entrar en exercici de les funcions de direcció, d'ensenyament, d'administració de justícia, que ells havien exercit, si més no per tal de garantir la llibertat dels pobles contra les possibles reviviscències dels poders caducs. L'alliberació dels humils reporta automàticament un reforç del poder tutelar de l'Estat. El que hi ha és que les coses humanes tendeixen naturalment a l'abús, i aquest poder tutelar es convertí en poder opressor que anà enquadrant dintre l'esfera política tota l'activitat dels súbdits. Avui ja seria difícil de trobar un acte de l'home que no estigui previst, legislat, reglamentat, inspeccionat i sancionat pel poder civil, el qual ha aconseguit d'encarnar la idea de Pàtria i traspassar-se'n tots els augustos sentiments i prerogatives.

A força de lluitar per conquerir la llibertat, hem anat reconstruint l'antic Estat pagà, devorador de tota la vida espiritual i material de l'home. Una exacerbació nacionalista manté els homes de tot el món en una superexcitació inhumana, provocada i mantinguda per ideals manufacturats i per històries elaborades amb segons fins. Tota la gran, la profunda substància espiritual de l'activitat de l'home modern, s'esmerça a engreixar amb víctimes racionals el nou Déu del llinatge. Ja només resta fora del seu clos la vida religiosa, regida per una altra entitat, més forta i més natural que ell. En resta, tanmateix, totalment fora? Si més no, no hi ha intents repetits d'intrusisme? Així és com l'alliberació gradual dels humils ha anat enfortint, per contracop, el poder de l'Estat, que ha arribat a ésser abassegador. El collectivisme, cas límit de l'afranquiment dels pobres, seria també el cas límit de l'enfortiment de l'Estat, i sots color d'emancipació, s'instituiria una tirania, no gaire distinta de la idolatria. L'Estat-Déu, amo de vides i d'hisendes, seria inevitable. La ultra-esquerra socialista esdevindria per resultància fatal i per revenja irònica de la naturalesa una ultra-dreta autocràtica. El sistema actual de Rússia i les concomitàncies de certs partits socialistes ho confirmen experimentalment. Per això sempre ens han fet somriure els escarafalls de liberalisme i de democràcia del socialisme. Políticament, el socialisme és l'extrema dreta més ultrancera possible.

A aquest Estat omnipotent, feu-lo únic capitalista, poseu en les seves mans tota la riquesa productora del país, convertiu-lo en senyor de la vida i de la mort de tothom, i el que passarà, si és difícil de calcular, no és gens difícil de preveure en línies generals. El dia que els diners siguin polítics, i sigui polític el menjar i el

beure i el vestir i el guarir-se de les malalties i tot allò que signifiqui una despesa de diner, no hi haurà clos vedat al poder civil, ni en el sagrat de la consciència. Res més fàcil que escanyar un poder rival i envejat, quan es té la clau de tots els rebostos.

Els catòlics i tots els homes d'ideal hauríem de tremolar davant aquesta perspectiva, que no crec que ningú prengui per una fantasia de caràcter polèmic. Coneixem prou l'ungla per endevinar el lleó. Aquesta sagrada llibertat d'esperit val més que tots els diners, i per conservar-la, val la pena de passar per totes les expoliacions materials. Els obrers idealistes que han hagut d'ajupir-se sota la tirania d'un Sindicat—ombra del que seria l'Estat que ells muntessin, àdhuc prescindint de l'aspecte religiós—entendran prou aquest llenguatge, i més s'estimaran un mos de pa amb llibertat, que una coca pastada amb suor d'esclaus.

Indubtablement, no és aquest l'ideal defensat en el llibre que comentem. El seu Estat seria respectuosíssim amb els ideals i compliria els deures religiosos.

No volem donar això per impossible, però volem notar que només fóra possible després d'una intensíssima cristianització del món. És a dir, aquest Estat no seria qui hauria de dur al món el regnat de la justícia i de la caritat evangèlica, ans al contrari, el regnat de l'Evangeli faria possible i potser duria i tot la implantació d'aquest Estat.

Tot fet i comptat, resulta que la tasca urgent, que l'Església, més o menys ben secundada pels seus fidels, ha fet sempre, és una intensa infusió de cristianisme ànima endins d'aquest món corromput. Amb aquesta infusió, totes les fórmules tornen bones; sense, totes tornen dolentes.

És innegable que avui al món no existeix aquella correspondència entre els dos principis condensadors de l'interès individual i del social i el grau d'internal solidaritat econòmica que el Dr. Llovera exigeix per al bon ordenament econòmic d'una societat ⁵. Qui ha de cercar aquest equilibri no és, evidentment, l'Església, que mai no s'és barrejada en afers simplement econòmics, però els organismes socials que han de cercar-lo, trobar-lo i implantar-lo, no hi reeixiran sense un esperit cristià ben sòlid.

Ens atreviríem a dissentir de Mgr. Seipel quan diu, al principi de l'article citat, que aquesta fórmula no s'ha d'esperar que sur-

⁵ Dr. JOSÉ M.ª LLOVERA. *La limitación legal del derecho de propiedad*. Revista Social. 1920, núm. 231. Citat per Mn. Carbonell en la pàg. 144.

ti, sinó que cal cercar-la. De fórmules se n'han trobades moltes, però no prenen en la realitat, perquè la realitat, en els de dalt i en els de baix, és anti-cristiana, en darrer anàlisi, inhumana. Un medicament, per sà i per indicat que sigui, no produeix cap efecte curatiu si no troba en l'organisme capacitat de reacció contra el mal. El nostre organisme social, ara com ara, no reacciona sinó envers el mal, perquè tots els seus membres es creuen amb dret a viure a despeses i en detriment dels altres, i els millors medicaments i les fórmules més sàvies no hi provocaran sinó reaccions malsanes.

Cal omplir el món de Jesucrist. Llavors serà bo el collectivisme i serà bona qualsevol de les fórmules intermèdies que s'han trobat. Més probablement, llavors l'organisme social funcionant sanitosament crearà amb tota espontaneïtat una fórmula nova, tota apta per a ell i dotada de flexibilitat per als inevitables canvis de la humanitat damunt la terra.

Ni la riquesa individual, no caldria que ens fes por, aleshores. La riquesa regida per l'esperit evangèlic ja ha fet a tots. No és riquesa del possessor, sinó riquesa dels altres, patrimoni col·lectiu, gelera generosa que no vol sinó fondre's per regar les terres humils. Davant del Crist, no hi ha savi ni ignorant, no hi ha alt ni baix, no hi ha ric ni pobre: no compten per res aquestes parenceries, que altre no són totes les qualitats personals, fora de la santedat. Riquesa i pobresa, grandesa i petitesa, saviesa i ignorància, resten foses en la gran unitat del regne de Crist, on única llei i única valor diferencial és la santedat. Fer sants: heusaquí, doncs, l'única qüestió prèvia a totes les qüestions, fins a les que esperen la solució de les més difícils tècniques científiques.

* * *

Aquestes remarques són les que volíem fer al llibre del nostre amic. No perquè no hi hàgim mostrat conformitat plena, deixem de creure que és un llibre transcendental, que, a malgrat de tots els silencis, penetrarà, obrirà molts ulls i prepararà noves etapes en la nostra agitada lluita social. El dia que tothom, patrons, obrers i tècnics, l'haguessin llegit i se n'haguessin amarats, les roderes per on avança el plet obrerista a casa nostra canviarien de direcció.

Perquè ho creiem així, fem avinent a l'estimat amic Mossèn Carbonell el seu deure de continuar escrivint en favor dels humils i en preparació de les noves jornades socials que s'atansen.

CARLES CARDÓ, prev.

LA CONFRARIA DE MUSICS DE BARCELONA

LA Confraria de músics de Barcelona, "sots invocació del Gloriós Sant Gregori Papa y de la benaventurada Santa Cecília, verge y màrtir", fou establerta en la nostra ciutat el dia 13 de juliol del Senyor de 1599.

Aquesta confraria va assolir en el seu temps una extraordinària importància. Va ésser autoritzada per especial privilegi, segellat i firmat pel Rei Felip III.

En un dels documents de l'Arxiu de la Corona d'Aragó ¹, es troba historiada detalladament la vida d'aquesta corporació, el seu origen i funcionament, els privilegis i deures dels confreres, i s'hi troben dades ben curioses i estimables per a la història de la música a la nostra ciutat.

L'esmentada confraria va néixer així. Un aplec de músics professionals, residents a la nostra ciutat i en diverses viles i ciutats properes—27 de Barcelona i 64 forans—, dirigeixen una instància a Bernardí de Cardenes, duc de Maqueda, capità general de Catalunya i dels comtats del Rosselló i de Cerdanya, sollicitant l'aprovació reial de la projectada entitat, integrada exclusivament de "músichs qui llogar acostumen ses obres pera sonar en llocs públichs y privats menestrils, gaytes, violes darch, arpes o rabaquets, atambor de cordes y mostrar de dançar". Els sollicitants feien constar, abans de tot, que la seva corporació seria instituïda "a llaor y glòria de Déu omnipotent, sots invocació del gloriós Sant Gregori y de la benaventurada Santa Cecília, verge y màrtir". A més, expressaven el seu desig de "tenir alguna forma certa en lo exercici y conservació de llur art y viure baix de confraternitat y germandat ab molta quietut, pau y concòrdia, y fer celebrar a honra de Déu omnipotent y de sos sancts algunes festes dels patrons de llur Confraria y exercitarse en obres sanctes y pies".

¹ Colección de documentos inéditos del Archivo general de la Corona de Aragón, publicada a expensas del Estado por su Archivero Don Francisco de Bofarull y Sans. Tomo XLI. Pág. 373.

La Confraria va ésser establerta oficialment a l'església del monestir de Nostra Senyora del Carme, de la nostra ciutat, situat al carrer del Carme, davant de l'Hospital de la Santa Creu.

Els confreres havien d'ésser músics professionals, especialment dedicats a l'art dels sons. Així es llegeix en el document que ressenyem: "Per quant en la present ciutat comuna y ordinàriament viuen y viure y habitar solen moltes persones qui viuen y sustentan llur casa y família de la art de la música sonant ab menestrils, violes darchs, arpes, rabaquets, gaytes y tambors de cordes en llochs públichs y privats y amostrant de dançar y de sonar, llogant ses obres, rebent salaris y pecúnies en paga y satisfacció de sos treballs y obres...".

Segons reglament, la Confraria estava obligada a celebrar dues solemnitats religioses cada any en l'esmentat convent de la Mare de Déu del Carme, "la una a dotze del mes de mars a honor y glòria de Déu omnipotent y del benaventurat Sanct Gregori, Papa y Doctor de la Iglésia, y altra a vintidós de noembre de la gloriosa Sancta Sicília, Verge y Màrtir, ab offici cantat, diaca y subdiaca, música y altres solemnitats convenients". També eren cantades solemnement les primeres y segones vespres corresponents de cada festivitat, amb l'assistència obligatòria dels majorals i confreres mestres de la Confraria, "sots pena de una lliura de cera aplicadora a la dita Confraria pera cremar en los officis y coses pies que per rahó de aquella se faran".

A l'endemà de cada una de les diades patronals de la Confraria s'havia de celebrar un aniversari pel bé de les ànimes dels confreres difunts, amb assistència dels majorals i de tots els confreres mestres, "sots pena de una lliura de cera aplicadora al cors de la dita Confraria per les coses pies de aquella y de tres per al official executant".

La direcció de la Confraria anava a càrrec de quatre majorals, necessàriament amb residència a la ciutat, els càrrecs dels quals eren duradors per un any i nomenats el dia de la festa de Santa Cecília.

L'elecció del tresorer era potestativa del capità general. Així, en la instància adreçada a la dita autoritat, llegim: "sia servit V.^a E.^a elegir y nomenar ara de present en clavari de dita Confraria hu dels sobredits músichs, lo qual sia clavari de dita Confraria fins lo any prop vinent en lo dia de Sancta Sicília". Però després,

en temps successiu, el nomenament de l'esmentat clavari anava a càrrec dels quatre majorals.

Els quatre confreres elegits per majorals i el nou clavari de la Confraria, en la festa de Santa Cecília, després d'haver oït missa havien de jurar en poder dels majorals i clavari vells, "de guardar y servir lo present privilegi y ordinacions en aquell contengudes e tots los altres privilegis e ordinacions de dita Confraria e de dar bo e leal compte en la forma que baix se dirà de tot lo que rebut auran per compte de dita Confraria".

Per a l'elecció dels quatre majorals calia obtenir la majoria dels vots dels confreres congregats en el Convent de la Mare de Déu del Carme. En cas d'empat, havia de decidir el nomenament el lloctinent general i en endavant els seus successors. Si en l'elecció del clavari es donava també el cas d'empat per part dels majorals, la dita primera autoritat militar era l'encarregada de resoldre'l.

L'acceptació dels càrrecs de majoral i de clavari era obligatòria a tots els confreres. En cas de persistir en el refús dels esmentats càrrecs, els aplicaven la pena de "sinch lliures barcelonesas, la qual irremissiblement sia executada y adquirida per la terça part al official qui farà la execució e paga de dita pena resten y sien obligats y compellits en acceptar dits officis".

Els confreres que no estiguessin al corrent en el pagament de les quotes corresponents a la caixa de l'entitat, no eren aptes per a ésser-ne elegits majoral ni clavari. La quantitat mínima que inhabilitava per a l'obtenció dels dits càrrecs, era de "sinquanta sous".

L'administració de la Confraria era organitzada d'una manera seriosa i ben precisada. Els majorals tenien l'obligació de portar un llibre de comptes en el qual havien d'anotar detalladament tot el que rebien i cobraven per compte de l'entitat. El dit llibre s'havia de presentar el dia assenyalat per retre comptes, i en tot moment que el Consell directiu ho cregués convenient per al bon ordre i règim de la Confraria.

Els cabals de la Confraria s'havien de guardar en una caixa expressament construïda, la qual "aja de tenir lo clavari qui serà de dita Confraria en sa casa molt ben guardada y custodiada y en lloch tuto y segur". Les claus de la caixa havien d'ésser tripliques, dues per als dos majorals i l'altra per al clavari. Per a fer un ingrés en caixa excedent de la suma de cinc lliures, el clavari

no hi estava autoritzat tot sol. Necessitava la presència dels dos majorals. El mateix requisit era indispensable per a reintegrar de la caixa qualsevulla quantitat. El moviment d'entrades i sortides havia d'ésser escrupolosament detallat, en compte a part, en el llibre dels majorals, "assentant en aquell de mà de dit clavari, si sabrà escriurer en presència de aquell de mà del notari de dita Confraria tots los diners que entraran y eixiran de dita caixa ab designació de les jornades y quantitats, ultra del qual compte, dit clavari aja de tenir un llibre en lo qual continue y continuar fassa tots los diners que pagarà y cobrarà per compte de dita Confraria".

Els majorals i el clavari, després de complert l'any reglamentari en l'exercici dels seus respectius càrrecs, en el terme de quinze dies, estaven obligats a donar compte exacte "de tot lo que quiscun dells aurà rebut y pagat respective per compte de dita Confraria als majorals i clavari nous". En cas de dèficit o fallida, ells n'eren responsables i havien de pagar-ho per compte propi.

Els majorals, sempre que ho creguessin convenient per a la vida de la corporació, podien convocar junta general, la qual es reunia per mitjà del seu andador i havia de celebrar-se "en algun lloch honest". No hi havia obligació de convocar els confreres residents fora de Barcelona "per evitarlos molts gastos y despeses que en assó se offeririen, sinó en cars que a dits majorals de la present ciutat aparagués convenir per ser la cosa que se auria de tractar de molta importància o altrament necessitats de la intervenció de aquells".

La dita junta general no podia tenir caràcter legal ni els seus acords cap mena de validesa, si no hi assistien "les tres parts dels confreres mestres examinats y altrament necessaris de la present ciutat, més de les dues terceres parts". Tots els convocats al consell eren obligats a assistir-hi, "sots pena de deu sous, aplicadora per la mitat al official executant y per la altra mitat al cors de dita Confraria y en la mateixa pena incidescan los confreres qui aprés de aver acudit al dit consell, sen aniran abans de cloure aquell, sens llicència de dits majorals, la qual pena sia en la forma predita aplicada".

Tots els extrems anteriors, continguts en el curiós document que comentem, fan referència a l'organització de la vida social i corporativa de la Confraria de Músics. Podríem dir que són aplicables a tota mena d'associacions ben muntades i que els autors d'aquest reglament havien d'inspirar-se en els altres de semblant

mena que servien per al govern de les altres corporacions gremials, en les quals s'aplegaven tots els qui eren dedicats al conreu d'un mateix art o ofici. Això no vol dir, però, que els esmentats conceptes no tinguin un fort interès per al coneixement de la vida musical de la nostra ciutat en els temps passats.

Anem a veure ara com el reglament entra de ple a l'aspecte musical i com precisa les condicions de competència professionals i els coneixements tècnics que havien de posseir els qui desitjaven d'ésser honorats amb el títol de confrare de l'agrupació.

Els associats estaven dividits en dues categories. *Els mestres examinadors* eren els professors de més reconeguda fama i competència en el domini del seu instrument corresponent. A la seva mà estava de dictaminar sobre l'habilitat i la ciència musical dels altres. Per això eren anomenats *examinadors*.

Els mestres examinats eren els qui, havent provat la seva perícia en l'exercici del seu art, havien ja estat admesos a la Confraria i podien, per tant, llançar-se lliurement al conreu de la música. El nomenament de *mestre examinat* venia a ésser com el títol de professor actual.

Amb el nom de *confreres necessaris*, hom volia indicar tots els qui, havent complert els requisits deguts, havien estat admesos a formar part de l'agrupació musical. "Los qui de aquí avant, conforme los capítols sobredits, seran examinats y admesos en mestres de menestrils, gaytes y tambor de cordes sobredits, sien y se entenguen per confreres mestres examinats y altres músichs sobredits, sien y se entenguen per confreres necessaris".

Era indispensable la possessió d'aquest títol, ningú no podia exercir l'art de la música públicament ni privadament. Aquesta prohibició era extensiva a tot el Principat de Catalunya y Comtats del Rosselló y la Cerdanya.

Per ingressar a la Confraria calia donar proves de competència en el domini d'un determinat instrument i haver fet almenys dos anys d'aprenentatge sota la direcció d'algun dels confreres mestres examinats. Podríem dir que era la carrera de músic que constava de dos cursos. Després d'aquest temps podia presentar-se a exàmens davant dels examinadors nomenats expressament per al cas.

Sense aquests requisits, ningú "no pugué llogar ses obres ni rebre diners en paga, ni altre interès considerable per sonar menestrils, tambor de cordes, ni gaites, en llochs públics ni privats, ni

usar de dita música en manera alguna, ni amostrar de dançar dins la present ciutat rebentne paga”.

El tribunal d'exàmens era compost de dos mestres examinadors nomenats pels majorals de la Confraria. Els examinadors havien de jurar formalment “en poder de dits majorals de bé y llealment averse en son offici de examinador”.

Els exàmens havien de celebrar-se en presència dels majorals i, si aquests ho creien avinent per especials circumstàncies, podien admetre encara a formar tribunal dos altres confreres mestres. El fall del tribunal és decisiu en admetre “o repellir lo tal examinat en la música de menestrils, tambor de cordes y gaytes”.

L'aspirant al títol de mestre, en presentar-se a mostrar la seva competència davant del tribunal, havia de satisfer prèviament una mena de dret d'exàmens que consistien en vint rals per a la Confraria i dos per al notari. Si el que es presentava a exàmens reunia la condició d'ésser fill d'un confrare mestre, obtenia una rebaixa en la satisfacció dels esmentats drets, pagava tan sols deu rals per a la Confraria i dos per al notari.

En cas que algú sollicités l'ingrés a la Confraria, havent après de sonar un instrument “fora del present Principat e Comptats de Rosselló e Cerdanya”, haurà de subjectar-se també a un examen celebrat en la forma més amunt descrita. I en cas d'ésser trobat hàbil, llavors podrà “sonar menestrils y gaytes, tambor de cordes y amostrar de dançar y rebre salaris com los altres confreres mestres examinats e no altrament, sots pena de sinch lliures per quiscú o per quiscuna vegada que serà fet lo contrari, adquisidora per la tercera part al official executant y per las dos parts al cors de dita Confraria”.

Així que el músic era examinat i havia merescut l'aprovació del tribunal, era considerat ja “confrare necessari” de la Confraria i estava obligat a satisfer la quota anyal de quatre sous i quatre diners. En canvi, la Confraria li feia present cada any d’una candela de cera de valor de un sou”.

Els músics que volguessin exercir la seva art o, podríem dir, “trobar feina de l'ofici”, sonant “en professons, esglesias, danças, balls y altrament en qualsevol llocs públichs y privats, violes darch, violons, rabequets, arpes, dins la present ciutat”, havien de presentar-se als majorals de la Confraria sollicitant ésser inscrits entre el nombre dels confreres necessaris, havent de satisfer, en concepte de drets d'entrada, sis rals i la quota anyal de “quatre

sous y quatre com els altres confreres mestres examinats". Sense ésser inscrit com a confrare necessari, a ningú no era lícit ni permès "de sonar ninguna manera d'instrument dins la present ciutat, rebentne paga o satisfacció sots pena de sinquant sous adquisidora per la tercera part al oficial executant y les restants al cors de la dita Confraria".

En el reglament són també previstos els casos de malaltia i pobresa dels confreres necessaris. Llavors la corporació es feia obligació de córrer en auxili del germà malalt o necessitat. No era fixada, però, la quantitat amb la qual havia d'ésser prestat el socors, sinó que depenia "de la qualitat de la persona i la possibilitat de dita Confraria". No cal dir que els cabals esmerçats en aquesta obra benèfica havien d'ésser trets del fons de la caixa de l'associació.

L'obligació d'ésser examinat s'entenia tan sols per als que ingressessin a la Confraria una vegada aquesta fos aprovada per reial privilegi. En canvi, els músics que sollicitaven l'aprovació d'aquest reglament, residents a Barcelona i a fora, havien d'ésser "tinguts y reputats en virtut de la present per mestres examinats, com si realment y actualment aguessin subit lo examen de dita Confraria". Els dits músics ja estaven en "possessió y exercici de sonar menestrils, gaytes y tambor de cordes", i donaven lliçons de dansa.

Quan algun confrare malalt de gravetat, habitant a Barcelona, volia que li fos administrat el Santíssim Sacrament de l'Eucaristia, podia "demanar la lluminària de dita Confraria", i en heure'n coneixement els majorals de la ciutat, tenien l'obligació de nomenar altres quatre confreres que anessin a acompanyar Nostre Amo amb quatre atxes facilitades per la Confraria.

En cas de defunció d'un confrare, la corporació s'obligava a celebrar "ab brevetat possible" cinc misses en sufragi de la seva ànima, i anava a càrrec del clavari la satisfacció "de les caritats de dites misses dels diners de dita Confraria". Si el company difunt era dels residents a Barcelona, els majorals havien de nomenar quatre confreres per acompanyar el "cos del dit confrare defunct desde sa casa fins a la sepultura, sots pena per quiscú o per quiscuna vegada que serà fet lo contrari, de una lliura de cera per la dita Confraria y dos sous per al oficial executant".

En les festes de Nadal, Pasqua de Resurrecció, Pasqua de l'Esperit Sant, Corpus, Anunciació de la Mare de Déu, Assumpció, Sant Gregori i Santa Cecília, la Confraria curava de fer cremar

dues atxes de cera de la seva propietat, en l'altar del Convent de la Mare de Déu del Carme, on se celebrés la missa major. Les dites atxes havien de cremar "desde el prefaci fins que lo prevere aurà sumit, sots pena y ban de una lliura de cera aplicadora a dita Confraria".

A més dels músics professionals, podien ingressar també a la Confraria, en qualitat de "confreres de devoció", tots els qui sentissin simpatia per l'agrupació o fossin devots dels seus Sants Patrons. Aquests "confreres de devoció", després d'ésser inscrits, havien de pagar un ral d'entrada i la quota anyal d'un sou. En canvi, la Confraria els havia de donar, "si la volian y la demanavan, una candela de cera blanca, de pes de sis diners, quant pagaran la caritat de dita Confraria".

L'últim capítol del reglament fa referència a la manera de complimentar les sancions imposades pels mancaments en què poguessin incórrer els confreres. "Qualsevol official real, a sola requesta y petició dels majorals de dita Confraria y de qualsevol dells, sia tingut y obligat executar, y ab effecte sens dilació alguna execute, les penes en los precedents capítols statuides y per aquelles penyore los confreres necessaris que per dits majorals o algú dells li seran nomenats, sots pena de la indignació de la Real Mag. y de V. Exa. y de sos successors en son càrrech y de cent ducats de or per quiscú dells y per quiscuna vegada que serà fet lo contrari, incorredora, pagadora y aplicadora als cófrens reals de Sa Mag."

Cada un dels extrems de l'escrit, que són veritables capítols de reglament, porten al final els mots: *plau a Sa Exa.*, que són la manifestació de la conformitat que els atorgava el Lloctinent o Capità general després del seu examen.

Al final del document van inserits, en llengua llatina, els mots amb els quals el Rei Felip dona la seva augusta aprovació a tot el que hi ha contingut, i hi estampa el seu segell i la seva firma. Manifesta la seva conformitat a totes les seves parts, "desde la primera ratlla fins a la última", i lloa, aprova, ratifica i confirma tots els seus extrems.

A fi que aquesta real aprovació sigui "estable, real, vàlida i ferma" per a la Confraria i els seus confreres i no es presti a dubtes, ans sempre es mantingui en vigoria, el Rei mana al Lloctinent i Capità General del Principat de Catalunya, al magnífic Consiliari i a tots els qui tenen autoritat i comanda de govern, que curin molt interessadament de fer complir i observar arreu, amb ca-

ràcter obligatori a tothom, tots els anteriors capítols, fins en la seva part més insignificant. I si algú fos gosat de contravenir-los per qualsevol pretext o negligència, serà mereixedor de la "reial indignació".

El reial decret està datat a la ciutat de Barcelona, el dia tretze de juliol de l'any del Senyor de mil cinc cents noranta nou i segon del regnat del Rei Felip III.

Al final es troba la signatura: "Yo el Rey".

Així restava oficialment establerta a la nostra ciutat la Confraria de músics, amb tots els privilegis i prerrogatives més amunt esmentats, que l'equiparaven a les altres corporacions gremials que en aquells temps gaudien una vida ufanosa i sempre creixent. Una vegada aprovats reialment els diversos extrems continguts en la instància presentada per un aplec de músics, que ja actuaven abans en una mena d'agrupació professional, ja entrava en vigor el nou reglament, amb els corresponents capítols on eren sàviament previstos tots els casos que a l'art dels sons poguessin fer referència, en els aspectes tècnic i social. Els professionals de la música, amb la seva nova corporació, tenien ja caràcter definitiu i legal, i podien, sempre que calgués, fer valer els seus drets amb l'amenaça de les penes contingudes en el seu reglament.

La Confraria va fer el seu camí normalment durant molts anys, fins que un contratemps impensat va pertorbar la seva vida introduint en la seva organització radicals transformacions que varen posar en perill la seva vida. Això s'esdevingué en publicar Felip V el seu cèlebre decret dit de *Nova planta*, amb el qual eren abolits i restringits la majoria de privilegis i especials concessions que gaudien els nostres gremis. La vida d'aquestes agrupacions, amb motiu de la nova llei, va sofrir una total transformació.

No cal dir que la Confraria de músics va ésser igualment afectada per aquella reial disposició, i que el seu reglament es va igualment ressentir de la modificació de molts dels seus capítols. No posseïm notícies ni documents que ens donin a conèixer en quina forma va continuar la seva vida, l'agrupació musical.

Ens consta, però, que d'una manera o altra la Confraria va anar dels trasbalsos produïts per la guerra napoleònica, els confreres es fent via fins a principis del segle XIX. En aquells temps, amb motiu varen escampar per ci i per lla, i actuaren tots independentment, sense celebrar reunions ni juntes ni elegir els càrrecs directors de l'entitat com sempre havien fet.

L'any 1816 tornem a trobar dades ben abundoses i interessants que fan referència a la vida de la Confraria. Un llibre manuscrit de l'època ens en parla ben detalladament ². És el llibre d'actes de la corporació, que dóna compte de les reunions celebrades i dels acords més importants sota diversos aspectes.

Sembla que, malgrat haver passat molt de temps sense haver-se celebrat reunió de confreres i estar en suspens la vida oficial del gremi, continuaven inscrits en les llistes de socis alguns dels que es dedicaren al conreu de l'art musical.

N'és una prova que, en tractar de projectar la celebració d'una reunió d'associats per tractar de la reorganització del gremi, es cursen les convocatòries en nom de Joan Vilanova, *degà* del Gremi, qui en virtut d'aquest títol sol·licita autorització per celebrar l'esmentada reunió en el seu domicili particular.

La junta convocada té lloc a 15 de febrer de 1816, amb permís del governador i amb assistència de l'agutzil de la Reial Audiència. Ultra l'esmentat *degà*, hi compareixen els mestres Joan Cros, Pere Pau Claperol, Pere Daidi i Domènec Daidi.

En aquesta reunió el *degà* Vilanova exposà als concurrents la necessitat de refer la Confraria, tal com havien fet ja els altres gremis, curant que siguin novament observades les seves ordenacions i posant fi a l'estat de desorganització que regnava entre els professionals de la música. A més, es fixen els punts principals que han de servir de base per a la nova organització i s'acorda de reunir-se periòdicament per estudiar aquest afer tan interessant per a tota la classe.

Examinant les actes de les reunions celebrades en aquest període, veurem clarament com funcionava la Confraria i coneixem els drets i els deures dels seus associats.

En una d'aquestes actes trobem que els Comissionats dels Col·legis i Gremis de la ciutat de Barcelona demanen a la Confraria de músics que tot seguit trametin a l'Intendent les seves ordenacions amb totes les esmenes i addicions que creguessin avinents. D'aquestes ordenacions es troba una còpia entre les escriptures de Gaietà Ferran, notari públic d'aquesta ciutat i escrivà de la Confraria. En l'esmentat document consta que, en una Junta celebra-

² *Libro de Ordenaciones y resoluciones de los Maestros de Danza y Músicos, que empieza a 15 de febrero de 1816.*—Llibre en foli, relligat en pergamí.—És propietat dels Hereus dels Vilanova.

da el 3 d'octubre de 1771 s'acordà que, prosseguint el número 14 dels privilegis concedits a aquest Gremi per Felip III, s'havien establert unes noves ordenacions.

Llavors els agremiats estudien aquestes antigues ordenacions, les discuteixen detalladament, capítol per capítol, i després de moltes esmenes, redacten un nou reglament per a Confraria, que conté dinou capítols i serà presentat al senyor Intendent, el qual en donarà compte a Sa Majestat.

Heusaquí, d'una manera resumida, el contingut de cada un dels capítols d'aquest nou reglament.

La Confraria s'anomenarà *Gremi de músics i mestres de dansa*.

Per dedicar-se al conreu de la música, tant privadament com públicament, caldrà posseir el títol de mestre, lliurat per aquesta corporació sots pena de deu lliures. Els exàmens s'havien de celebrar en presència dels mestres examinadors nomenats expressament per la Confraria.

Cap individu agremiat no podrà tenir escola o ensenyar al seu domicili particular simultàniament homes i dones, sinó que haurà de fixar una hora per a cada sexe, per tal d'evitar accions o tractes impropis de gent catòlica i contraris a la sana moral.

Abans d'admetre cap agremiat, caldrà conèixer bé la seva vida i costums i, en cas de no trobar-li cap defecte notable, podrà ésser inscrit en el Llibre del Gremi, si satisfà la quantitat de cinc lliures i dotze sous d'entrada, tal com es ve fent de temps immemorial, sots la pena de deu lliures en cada cas, aplicadores una tercera part per penes de Cambra i Justícia, una per al Gremi i altra per al denunciador.

Abans d'ésser admès, caldrà haver passat tres anys d'aprenentatge dedicats intensament a l'estudi dels coneixements teòrics i pràctics relatius als moviments regulats del cos, intel·ligència de la música, distribució de compassos, i saber alternar correctament i dignament amb les persones que es dediquen al conreu de la dansa.

Els aspirants hauran d'exhibir, a més, la partida de baptisme, i d'estar disposats a ésser examinats públicament de violí, música o solfa i dansa, i hauran de contestar científicament les preguntes que els faran els tres examinadors escollits pel gremi.

Abans de l'examen, l'aspirant demanarà la plaça al prohoms principal, el qual ho posarà en coneixement dels associats, per tal que votin lliurement en el moment de l'elecció.

Després de concedida la plaça, es convocarà junta general i es celebrarà l'examen, i l'interessat haurà de satisfer 30 lliures per als càrrecs i despeses del comú. En cas d'ésser fill o gendre d'un mestre, satisfarà tan sols 10 lliures, i cada examinador una lliura i deu sous; a cada individu que assisteixi a l'examen, 15 sous; a l'escrivà del Comú els drets que li corresponguin per la seva escriptura i import de les Juntes del Gremi; a l'agutzil, el que li toqui. A més, haurà d'obtenir la majoria de vots dels concurrents. Complerts tots aquests requisits, se li lliurarà la corresponent escriptura nomenant-lo mestre titular.

Cada any, a mitjans de novembre, haurà de celebrar-se junta general per presentar les ternes dels que hauran d'ésser elegits per al càrrec de prohoms durant l'any següent.

Així que s'hagi obtingut la certificació dels prohoms novament elegits, es tornarà a convocar junta general amb la deguda llicència del jutge i amb l'assistència d'un agutzil. Els novament elegits, abans de pendre possessió, prestaran jurament davant l'agutzil, de defensar preferentment els drets de la corporació i d'observar escrupolosament les ordenacions i resolucions establertes. Després passaran a seure al lloc més preferent de la corporació i restaran en plena possessió de llurs càrrecs.

Correspondrà als prohoms novament elegits, la presentació de candidat per a l'elecció de tresorer, el qual haurà d'ésser elegit per majoria de vots, atenent que no podrà ésser votat ningú que degui més de cinc lliures al Gremi.

Els prohoms també hauran de curar de proposar dos candidats per als càrrecs d'examinadors de comptes, els quals, durant el terme de quinze dies, hauran de revisar els del tresorer sortint.

Els cabals de la corporació hauran d'ésser guardats en una caixa que estarà en poder del tresorer. D'aquesta caixa, hi haurà dues claus; l'una de les quals serà guardada pel prohoms *antiquior* i l'altra pel tresorer, qui no podrà satisfer cap quantitat sense les prèvies ordre i signatura dels prohoms, sots pena de no ésser-li abonada la quantitat que hagi feta efectiva.

L'individu últimament admès a la corporació estarà obligat a convocar els altres a tots els actes i juntes que s'organitzin a càrrec del Gremi.

És obligatòria a tots els membres de la corporació l'assistència a tots els actes i juntes oficials, als quals siguin oficialment convocats, sots pena de deu sous per cada falta.

En les funcions públiques de dansa s'atorgarà la direcció al membre més antic de la corporació i, en defecte d'aquest, al següent, i també en tots els altres actes seran preferits els més antics per ordre rigorós.

En cas d'esdevenir impossibilitat un dels mestres antics, la plaça que gaudia aquest, passarà a ocupar-la el mestre modern més immediat, per torn rigorós, però aquest estarà obligat a donar la quarta part del sou que cobri pel seu treball, al mestre impossibilitat.

En morir un dels mestres antics o en deixar voluntàriament el seu art sense assistir durant tres anys a les juntes, passat aquest temps, el mestre modern immediat passarà a fruit del privilegi d'antiguitat en el Gremi.

Per a l'aplicació de la pena de deu lliures als qui exerceixin el mestratge de música i dansa sense pertànyer al Gremi, caldrà una seriosa informació i la presentació de dos o tres testimonis que declarin davant de qualsevol jutge reial.

La còpia del reglament porta la data 7 d'abril de 1816, i és autoritzada pel notari Josep Fèlix Avella i Navarro.

Resseguint les còpies de les actes del llibre esmentat, trobem encara altres notes ben estimables per a la història d'aquesta antiga Confraria. Però, corrent el temps, la majoria de deliberacions i resolucions de les juntes es referien preferentment als afers de dansa. La música pròpiament no els preocupava tant. Podem dir que el Gremi s'anava convertint més aviat en agrupació de mestres de ball i que els mestres músics hi ocupaven un lloc secundari.

Més endavant, el Gremi de músics, com les altres agrupacions germanes, anà perdent la seva primera importància i la seva vida corporativa s'esmoreïa de mica en mica. Els associats escassejaven i els cabals comunals eren cada dia més migrats. L'any 1827, els prohoms del Gremi es lamenten de la manca de confreres que, diuen, s'havia reduït al nombre de set i encara mancats de feina del seu art. Per això, en una sessió, celebrada amb permís del governador, de l'alcalde de barri i del comissari de policia, s'acordà que de llavors en avant els prohoms serveixin tres anys seguits per tal d'estalviar les despeses de juntes, convocatòries, etc.

També nomenen un comissionat perquè assisteixi a totes les juntes a les quals sigui convocat el Gremi.

Amb aquesta trista acta del 18 de març de 1827, acaba el *Libro de Ordenaciones y resoluciones de los maestros de danza y música*.

Podriem dir que és la certificació de defunció d'aquest Gremi, en altre temps tan esplendorós. Segueixen els fulls en blanc, reveladors que mai més no s'havien reunit els agremiats.

Encara, però, es troba un certificat lliurat per la Reial Junta de Comerç, estès en 1833, nomenant prohoms de la Confraria. Però clarament es veu que devia ésser un pur formulisme.

Podem dir que, comptat i debatut, la Confraria va viure uns dos cents trenta anys, amb els seus alts i baixos d'esplendor i de crisi. Seguint el seu historial, veiem que, com la seva època més florida, es pot considerar la que va de la seva fundació fins al decret de Nova planta, dictat per Felip V, o sigui no gaire més d'un segle. La resta de la seva existència no va pas gaudir, ni de molt, de la mateixa importància, malgrat els esforços i treballs que hi varen esmerçar els seus elements directors. La vida gremial havia anat, amb el temps, decandint, per donar lloc a altres organitzacions de caràcter nou, més en consonància amb els avenços i exigències del temps modern.

Tanmateix, en el reglament ordenador d'aquest gremi, com en altres d'entitats germanes de l'època, hi trobem un alt sentit de germanor entre els associats i un perfecte coneixement del funcionament de la vida corporativa. Un ben entès sentiment de democràcia regulava el treball professional i el feia compartidor per un igual a tots els agremiats, prevenint els abusos i els acaparaments, que ben sovint no fan sinó perjudicar els interessos generals d'una classe en benefici d'un nombre reduït d'explotadors. Així, veiem que tots els mestres que formaven part de la Confraria, tenien dret per un igual al repartiment de les feines, i podien viure decentment de l'art dels sons, regint-se per unes lleis ben justes i a tothom de la mateixa manera aplicadores.

Creiem que l'organització del vell gremi, que acabem de ressenyar, pot oferir a les modernes entitats professionals, ultra un aspecte ben notable de curiositat, dades ben interessants per a la formació de nous reglaments i per al bon regiment de la vida corporativa.

FRANCESC BALDELLÓ, PREV.

CRONIQUE DE L'ESTRANGER

DE FRANÇA

LES MULTITUDS DE MONTMARTRE

El mes de juny és especialment consagrat per l'Església a la devoció del Sagrat Cor de Jesús. I d'ençà dels dies llunyans de 1689 en què Nostre Senyor adreçant-se a Santa Margarida Maria li expressava el seu desig d'ésser més especialment honrat en l'esdevenidor per la mitjanceria d'aquest Sagrat Cor que tant havia estimat els homes, aquesta devoció ha crescut sense parar entre els fidels, s'ha estès de França a tots els països de la cristiandat, finalment ha guanyat tot el món.

Però França sembla romasa més especialment afecta al Cor de Jesús en recordança de la revelació que fou feta en territori seu a una de les filles de la seva raça. Amb tot, durant llarg temps aquest culte fou el patrimoni d'uns quants. Es pot dir que no és fins al segle XIX que començà d'estendre's. El segon imperi el veié florir, els desastres de 1870 l'escamparen. Poc després, pels esdeveniments que feien sorgir la Basílica de Montmartre, havia de pendre una volada que cada any veurà créixer.

Tot al voltant de la Basílica, es fundaven obres d'adoració que prosperaven, es trobaven poderoses i determinaven aviat vers l'Església anomenada del Vot Nacional una multitud de pelegrins més important. Per donar-se compte verament de l'atracció que Montmartre exerceix en les ànimes fidels, no cal sinó pujar a la collina un dia qualsevol de juny. La multitud no para d'entrar a la Basílica que matí, tarda i nit és plena d'adoradors que vénen a prosternar-se davant el Santíssim Sagrament sempre exposat. I la blanca Basílica que fa esclatar la seva llum per sobre les teulades grises de París, sembla una farola de santedat que protegeix la gran urbs, ardenta, apassionada, generosa en les seves virtuts com en els seus vicis, tant en el bé com en el mal.

Per una mena de predestinació, aquest turó que domina París sembla consagrat a un ús sant. Ja al segle XVII, quan hom era ben lluny de preveure la basílica magnífica que a darreries del segle XIX s'hi bastiria, un sacerdot piadós en acció de gràcies escrivia: "És aquesta muntanya la que la divina bondat beneeix eternament, omple de benediccions perpètuament... És aquesta muntanya la que Nostre Senyor ha tornat fèrtil i fecunda per la sang d'aquells dels nostres primers màrtirs de què ella ha estat regada i en la qual ha fet i fa tots els dies ploure les seves gràcies celestes i benigníssimes en gran abundància." Una antiga tradició vol que Sant Dionís i els seus companys que van evan-

gelitzar els habitants de Lutècia d'on havia de sortir París, hi hagin sofert el martiri. Sant Dionís, segons la tradició, hi fou decapitat i hi va aconseguir el miracle de donar unes quantes passes per a cercar la seva testa que el ferro del botxí havia llençat lluny. El mateix nom de Montmartre podria semblar derivat d'això, de Munt o Muntanya dels màrtirs.

Aquesta tradició és avui contradita, i amb raó, sembla. És en la plana, allí on s'aixeca avui la població de Saint-Denis, tocant a l'església que s'anomena Saint Denis l'Estrée, on el primer bisbe de París sembla que va sofrir el martiri i la degollació. Documents preciosos com la "Vida de Santa Genoveva" i la "Passio" donen el lloc del suplici: és Catolacum, en el camí vora la quinta fita mil·liària (*in strata, ab urbe V ferme lapide*). Era fàcil, d'aquest indret estant, de tirar el cos al Sena, que passa per allí.

Montmartre vol dir Munt de Mercuri. En altre temps, hi hagué damunt aquest turó un temple consagrat a aquesta divinitat romana. Altrament, és probable, segons es llegeix en la vida de Sant Dionís, que aquest fou menat a aquest lloc per oferir sacrificis al déu pagà. Cap allà el segle VI, una església catòlica prengué el lloc del temple pagà i fou dedicat a Sant Pere. El record de Sant Dionís va barrejar-se molt aviat amb els altres records i d'ençà del segle XII, quan Sant Pere de Montmartre va ésser reconstruït (és la vella església actual que es troba a l'esquerra de la Basílica), va ésser batejat amb el nom de Sant Pere-Sant Dionís. Els entesos s'inclinen a considerar que és Alcuí qui va inventar el joc de paraules de què havia de sortir Montmartre, i sens dubte per una inadvertència. Ell va llegir "Mons Martis" en lloc de "Mons Mercurii"; de "Mons Martis" va fer "Mons Martyrum". En tot cas, és d'aquesta època que neix la tradició, que tenim per errònia, posant en aquest turó el suplici de Sant Dionís i dels seus companys.

Sigui com sigui, d'ençà de la més alta antiguitat cristiana francesa i parisenca, el turó és considerat com a sant. Va bastir-s'hi una església, com hem dit, després una altra capella en què Santa Genoveva féu oració. L'any 1095 hi havia dues esglésies que foren confiades als monjos de Sant Martí dels Camps. i estableixen un priorat. Alguns anys més tard, Lluís VI el Gros canvia aquells monjos per religioses benedictines; i il·lustres visitants, amb la multitud dels fidels, escalen la muntanya. El benaurat pontífic Eugeni III hi ve dues vegades; assistit de Sant Bernat i de Pere el Venerable, consagra la capella dels màrtirs. La reina Adelaida, esposa de Lluís el Gros, hi pren l'hàbit religiós. Lluís VII puja a pregar-hi damunt la tomba de la seva mare. El papa Alexandre III, Sant Tomàs de Cantorbery, Sant Tomàs d'Aquino, Carles VI, Joana d'Arc, vénen a pregar Déu en el lloc que Joan el Bo anomena "el cor de la França". En la capella benedictina, Ignasi de Loyola i el seu company Francesc Xavier es consagren a Jesús, i seixanta anys més tard, les portes d'aquesta mateixa capella eren les primeres a obrir-se davant Enric IV que a algunes llegendes d'allí acabava d'abjurar; aquesta abjuració el feia rei de França. Finalment,

l'any 1611, la capella anomenada dels Màrtirs amenaçant ruïna, l'abadessa Maria de Beauvillers fa emprendre les reparacions necessàries i hom troba bo i excavant, una gruta llarga de més de disset metres, tallada en el guix contenint un altar de pedra grossera i sobre els murs de la qual es veuen creus i un escut amb les claus de Sant Pere. Més de seixanta mil persones vénen a venerar aquesta gruta que la regent Maria de Medicis bateja amb el nom de gruta de Sant Dionís.

La revolució va dispersar les religioses, donà a Montmartre el nom de Mont Marat i va tancar l'església de Sant Pere al culte. No va durar gaire: l'antiga capella va tornar a obrir-se el dia 30 de maig de l'any 1795. Al cim de la seva glòria, Napoleó va visitar la muntanya. Durant una bona estona, va contemplar la plana que s'estenia davant els seus ulls. El lloc li va ploure. Va donar ordre a l'arxicanceller de l'Imperi que preparés uns plans per a edificar allí un temple de la Pau. Serà—digué l'Emperador—una mena de temple de Janus on es faran les primeres publicacions solemnes de la pau. Encara el monument somniat no acabava d'ésser construït sobre un pla, que l'imperi s'esfondrava. Dues vegades, en 1814 i en 1815, les masses russes i prussianes acampaven al turó de Montmartre. Més tard, encara havia de tornar a veure els cascots en punta, és a dir, l'any 1871. Poc després, a Montmartre mateix esclatava la "Commune". La guerra estrangera i la guerra civil esdevenien veïnes en el turó il·lustre.

Sinó que aleshores mateix, a Poitiers, en la cella humil del P. Argand, de la Companyia de Jesús, un cristià modest i gran, Alexandre Legentil, pronunciava per primera vegada en el mes de gener de 1871 la promesa que havia d'esdevenir ben aviat el Vot Nacional. Ajudat per diferents catòlics i sobretot per Rohaut de Fleury, cunyat seu, encoratjat pel P. Jandel, general dels dominics i per altres religiosos, beneït pel mateix Pius IX, Alexandre Legentil empenia totseguit una campanya ardent i tenaç; aviat va guanyar-se col·laboracions nombroses i generoses, sancionades el dia 18 de gener de 1872 per l'aprovació formal de Mgr. Guibert, arquebisbe de París, que aquell dia va fer-se l'obra seva. El prelat li donava al mateix temps la seva fórmula definitiva. "Reconeixem—declaraven els signants del Vot—que hem estat culpables i castigats justament. I per a esmenar-nos com cal dels nostres pecats i obtenir de la misericòrdia infinita del Sagrat Cor de Jesucrist el perdó de les nostres faltes així com els socorsos extraordinaris que—ells i només que ells—poden alliberar el Sobirà Pontífex de la seva captivitat i fer cessar els mals de França, prometem de contribuir a l'execució a París d'un santuari dedicat al Sagrat Cor de Jesús."

L'any següent, havent estat escollit el lloc de Montmartre, el cardenal Guibert sol·licitava de l'Assemblea Nacional una llei que reconeixent a la futura església un caràcter d'utilitat pública permetria a l'arquebisbe de París d'adquirir els terrenys necessaris a la construcció. Aquesta gestió forniria a l'Estat francès l'ocasió de confirmar oficialment el vot dels catòlics de França. El dia 22 de juliol de 1873, amb l'ajut del mariscal de Mac-Mahon, president de la República, de M. Batbie, ministre dels cultes i de M. Keller, relator de la llei, aques-

ta era votada per 382 vots contra 138. Al cap d'uns quants dies, un breu de Pius IX acompanyat d'una almoina de 20.000 francs, beneïa per endavant el monument que "demostrarà a tothom, d'edat en edat, que la França, en mig dels temps de confusió i d'hostilitat contra la religió, s'ha consagrat de bell nou a Déu amb un homenatge general i solemne."

Però quina mena d'església s'hi construïria?

Alguns sostenien que calia no llançar-se a una empresa superior als recursos del moment, d'altres, més confiats en la generositat francesa, volien una basílica superba, una església monumental. El Comitè del Vot Nacional va seguir els darrers. Hom reuní un jurat on figuraven artistes i homes d'alta valor i el dia 1 de febrer de 1874 el concurs era obert. Es van presentar setanta projectes. Va ésser escollit el de M. Abbadie. De seguida fou objecte de mil crítiques. "Estil de mesquita" diuen, amb les seves cúpules bizantines! Per què no haver escollit el gòtic! Les discussions s'enverinaren, àdhuc foren publicats fullets anònims. De mica en mica l'oratge s'esvaï, hom va reconèixer que l'estil no era bizantí, sinó romano-bizantí i que bé d'elements de l'Església havien estat emprats a mants santuaris de la Saintonge i de l'Angoumois. Sant Marc de Venècia, Sant Front de Perigueux, Sant Agustí de París, Sant Pere de Roma bé aixecaven llurs cúpules cel amunt sense que ningú hagués dit que aquestes esglésies tenien figura de temples mahometans. Les crítiques també havien considerat que una església gòtica d'imposant i d'excepcional llargària costaria més de cent milions. Encara s'hauria trobat aquest diner, puix la basílica actual n'ha costat més; però, com oblidar que el terreny que el Comitè disposava no tenia més que 100 metres de llarg per 50 d'ample i que en aquest espai, massa curt per a una amplària tan gran, cap església d'estil ogival no hauria estat possible? Altrament, dels setanta projectes rebuts, només hi hagué cinc artistes que proposessin el gòtic, tots els altres havien adoptat la cúpula.

Certament hi havia en el projecte de M. Abbadie una austeritat un xic freda. I ell deia: "Molts no apreciaren la meua obra més que quan estarà acabada." És veritat. Qui no admira avui la basílica amb la seva silueta i els perfils d'aquestes cúpules, de diferents alçàries escalonant-se per a terminar en la gran cúpula, expressió de l'amplitud, de la calma, de la solidesa i de la unitat? Tot respira la grandesa i la força d'una obra feta per als segles.

Una vegada escollit el terreny, adoptat el projecte, calia edificar. Primer de tot calia assegurar-se del sòl que havia de suportar els fonaments. En els flancs del turó ja s'havien explotat pedreres. Què trobaria hom com a sòl? Tant més que els arxius del servei de pedreres havien estat cremats amb la casa de la ciutat durant la "Commune". Van fer un pou. Sorra, marga, guix, als quaranta metres de profunditat. Cinc metres més a fons i finalment hom trobà una terra verge sense buits ni falles. Què fer aleshores? Hom discutí llargament fins que hom es va decidir pel pla preconitzat per M. Alphand. Hom va resoldre de fer sota cada un dels pilars de l'edifici un pou que baixaria fins al llit ferm del

sòl. Aquests pous, plens fins a dalt de mamposteria, pedra molera i calç hidràulica representarien 83 pilars de 33 metres de profunditat, 25 dels quals tindrien 5 metres d'ample i els altres un diàmetre una mica més petit. Entrelligats per arcades potents, aquests pilars sostindrien els murs i les columnes de l'edifici.

Com si diguéssim: Desfeu una muntanya de sorra i feu una muntanya de pedra. Car es tractava de treure 35.000 metres cúbics d'un terreny mòbil per a reemplaçar-los amb 35.000 metres cúbics d'obra de mà. Davant una tasca com aquesta, que havia d'engolir-se els set primers milions de la subscripció, tot el diner fins aleshores recollit, el cardenal Guibert va vacil·lar. Hom li féu avinent que el Panteó, sobre la collina Santa Genoveva, havia estat construït així entre 1757 i 1764 i quan la ciència dels arquitectes no disposava dels mitjans moderns de tècnica. Finalment el cardenal va acceptar i el dia 26 de maig de 1876 signava el contracte amb l'empresari.

L'abrivada de les subscripcions no es deturà, ans encara va créixer. De dia en dia, el diner rajava més. Les congregacions religioses oferiren un altar en honor dels fundadors de llurs ordes, les diòcesis es van disputar alguns metres de la basílica: Poitiers escollia la capella de Santa Radegunda; Tours, la de Sant Martí; Reims, la de Sant Remi... Els Canadencs francesos volgueren aixecar la capella de Sant Joan Baptista; la Irlanda reclamà l'honor d'aixecar l'altar de Sant Patrici. Però les capelles no són prou. Hom es disputa els pilars, les arxivoltas, els hemicicles de l'edifici. Les ciutats volen que llurs armes siguin esculpides en les columnes; parròquies, associacions piadoses, famílies s'uneixen per a oferir tal columna, tal capitell, tal pedra de la basílica. Recorrem l'interior de la cripta, l'interior de l'església alta, mil noms gravats en la pedra salten a la vista. Hom pot veure el pilar dels Males, el pilar de la Reconeixença, el pilar de la Ploma, el pilar de la Música i de la Poesia, els pilars dels Llorejats, dels orfes, de les vídues, dels promesos, el pilar dels caçadors, el pilar del sou dels clients, el pilar dels pobres.

El que, temps passat, el poble de l'Edat Mitjana havia realitzat per a les catedrals, el que en ple Renaixement varen fer els vienesos i florentins, els francesos ho tornaren a fer el segle passat: rics i pobres se sentiren honrats d'aportar llur òbol. Hi hagué subscripcions grosses, de milions; n'hi hagué de petites, àdhuc d'infimes. No es poden recontar totes les històries emocionants que aquestes pedres evoquen. Però aquesta història de l'Edat Mitjana ha estat mil vegades repetida als nostres dies... "I vet aquí que un rei de França volgué bastir pel seu compte un santuari en honor de la Verge Santíssima. Acabat l'edifici, el sobirà féu col·locar un marbre per a testimoniar per sempre la magnificència del do reial. Però l'endemà la inscripció havia desaparegut. De bell nou, el rei la féu gravar. Cosa estranya! Al matí següent el marbre ja no hi era. El rei sospità una intenció de la Providència. El cel li mostra—pensa—que no és l'únic donant. Ordena una enquesta. Vingué una pobra dona dient: jo estimo la Verge Santíssima, i havent-me proposat de donar quelcom a la seva església, com que no tenia diners, anava a cercar cada dia una

mica de fanàs per als cavalls que traginaven les pedres. El rei va admirar tanta de simplicitat i tant de feryor, després, comprenent que Déu estimava més el do d'aquesta dona que la riquesa de les corts, no voigué el marbre i prohibí que es tornés a posar la inscripció."

La basílica s'aixecà lentament. Ara al cim de Montmartre la seva blancor de pedres sembla, quan els raigs del sol estival vénen a concentrar-s'hi, un far dreçat sobre un turó avançat per damunt de la mar moguda i grisa de les fletxes, de les cúpules i de les teulades de París. Hom hauria pogut témer que l'agrupament de les cúpules no estrafés en certa manera la basílica; però l'encertada disposició llur escalonadament produí l'elevació que hom vol en tota església, car una església és sempre una mica a tall d'esgraó entre el cel i la terra. Per damunt de tot, més endalt encara que la cúpula gran es dreça el campanar, on branden les campanes. Al cim hi ha la creu, a 91 metres del sòl de la cripta, a 84 metres del carrer, a 81 metres del sòl de l'església alta.

Durant molt de temps, la basílica aparegué closa dins les bastides i si de París estant hom podia veure perfectament la seva alta estatura, no s'hi podia entrar sinó a través de disgraciosos corredors de tanques.

Aquestes acaben d'ésser tretes deixant veure els treballs que la Ciutat de París ha emprès per a fer a la basílica un accés digne d'ella i dels cents de mils pelegrins que cada any vénen a adorar-hi el Santíssim Sacrament.

Una ampla explanada s'obre davant la basílica. Hom puja a aquesta explanada per una ampla escalinata de pedra que partint del carrer que talla el turó produeix l'efecte més bell i grandíols. Per a donar a aquesta escalinata la seva harmonia completa hom ha tret la ridícula i provocativa estàtua del cavaller de la Barre que hi havia estat instal·lada en temps avui caducats de guerra religiosa. Aquesta estàtua ha estat duta a una plaça veïna.

Encara més. Hi ha un pendent que va de baix fins a l'escalinata amb tot de circumvalacions, herbeis i tous d'arbres fins a un lloc d'aigua que la deixarà caure en amples cascades dins esplèndides conques.

Aquests treballs són gairebé enllestits; així com els darrers embelliments exteriors de la basílica. Hom acaba de posar un Crist monumental de pedra de Chateau Landon en el timpà exterior de la basílica. Després, a cada banda, en les avançades de la balustrada, hom ha posat dues grans estàtues equestres de bronze, l'una representant Sant Lluís, l'altra Santa Joana d'Arc, que completen harmoniosament la façana imponent de la basílica.

En cinquanta i pocs més anys, París i França hauran aixecat al Sagrat Cor de Jesús un dels temples més bells del món.

És que el moviment de pregàries que duu al Sagrat Cor les multituds nombroses no s'ha alentit mai.

Sota el moviment incessant dels pelegrinatges ha estat fixada una armadura immòbil. D'ençà dels primers temps de la basílica, el zel dels seus directors hi establia l'adoració perpètua, de dia i de nit, i per a assegurar-ne la permanència fundava una associació doble d'homes i de dones mentre sobre la caritat de Crist feia reflorir l'amor per als pobres

obrint la cripta als miseriosos i establint una associació de dames de caritat.

La influència exterior de Montmartre no és menys activa. A cents de mils, fortes associacions nades a la seva ombra i eixamorades del seu esperit, agrupen els adoradors, els penitents, els apòstols. *L'Arxiconfraria del Vot Nacional*, ultra els milers d'inscripcions rebudes directament, ha suscitat més de 1700 confraries filials. Comporta tres graus: els simples associats que reciten cada dia una pregària molt breu; els adoradors que fan de dia i de nit cada setmana, cada mes, o cada tres mesos, una hora de vetlla al peu del Santíssim Sagrament o en cas d'impossibilitat davant una imatge del Sagrat Cor o un crucifix; els apòstols, que treballen a propagar el culte del Sagrat Cor.

Una de les branques de l'Arxiconfraria del Sagrat Cor erigida a son torn en una de distinta: *l'Arxiconfraria de Pregària i de Penitència*, agrupa més d'un milió d'adherits. Demana als seus membres d'escollir per setmana, per quinzena o per mes, un dia a santificar amb alguna pràctica de mortificació i d'inspirar-se en llur vida de l'esperit de sacrifici.

L'Associació *Homes de França del Sagrat Cor* ha estat fundada en vistes a federar l'agrupament dels adoradors nocturns de la basílica i les institucions similars de província. El nombre dels adherits parisencs és de 10.000; el de províncies s'atansa a 40.000. L'associació té per objecte formar sota la bandera del Sagrat Cor i entorn de l'adoració del Santíssim Sagrament batallons de cristians escollits al servei de les parròquies i de les obres, sobretot de les corporatives.

Aquestes són les principals obres de pietat, de caritat, de penitència que han nascut o s'han agrupat entorn de la basílica que ha merescut d'ésser anomenada la basílica del Vot Nacional.

Han passat cinquanta anys, que foren singularment dolorosos per a l'Església de França i per als catòlics del nostre país. Aquests temps ja no són; només resta el testimoniatge de vitalitat prodigiosa que el catolicisme ha donat. D'aquesta vitalitat prodigiosa, la basílica de Montmartre és un dels testimonis més esclatants, puix fou empresa, construïda i gairebé acabada durant els anys de persecució. Però un altre símbol ve encara a fer-la més estimada al cor dels catòlics de França. Va ésser concebuda en els dies de la desfeta. El cardenal Guibert posant l'endemà dels dies nefastos de 1870 la primera pedra dedicava la basílica al Sagrat Cor de Jesús amb aquest mot: *Gallia poenitens et devota*. Cinquanta anys després, consagrant-la solemnement en presència d'un legat de la Santa Seu i de tots els bisbes de França, el cardenal Amette saludant la victòria de França que rentava la taca de 1870 afegia la paraula *grata* a la dedicatòria del cardenal Guibert.

I així la basílica de Montmartre s'inseria en la Història de França.

VÍCTOR BUCAILLE

Conseller municipal de París

LLIBRES & REVISTES

ELS LLIBRES

En aquesta secció es faran recensions crítiques de totes les obres que ens siguin trameses en doble exemplar.

POESIES COMPLETES DE MARIAN AGUILÓ, volum III i darrer. Barcelona, 1928.

La meritíssima editorial de la "Il·lustració Catalana" acaba, amb el volum III, totes les "Poesies completes" de l'insigne mestre i patriarca del renaixentisme, Marian Aguiló.

L'obra de Marian Aguiló es manté incorrupta com en els dies de la seva florida. Tota ella és poada en el fons de l'ànima més sincera que canta amb una veu segura el cant de la terra mare. Tots els renaixentistes tingueren aquesta musa propícia; però l'Aguiló és dels que la hi tingueren més, i dels que s'hi servaren més continuament afectats. Avui més que mai no pot deixar d'admirar-nos aquesta amor tenacíssima i ardent que aguantava tota la seva vida.

Al costat d'aquesta idea bàsica, d'ordre terral, ens edifica, de Marian Aguiló l'altre corrent doble: religiós i didàctico-moral. Ningú més lluny que l'Aguiló d'allò que en diríem "l'art per l'art", "l'estètica per l'estètica"; art, estètica, bel·lesa, són, per a ell, mitjans d'expressió o camins enlairadors vers els grans cims: Déu, Pàtria.

La seva expressió és afable, d'una simplicitat, fins i tot ingènua a voltes, decantada a un to popular de bona llei; talment diríeu, moltes vegades, que les seves estrofes són un trasllat pur d'una tonada autènticament "popular".

*Abans o havent dinat,
agraïu-ho a Déu qui el dono;
l'ocell refila una estona
al trobar un gra de blat.*

Heus ací gràcia i frescor i una dolça empremta franciscana. En la tensió de tanta literatura electritzada i maquinizada i en la fortor de tanta literatura de clínica i d'estupefacients, digueu si no sembla que una estrofa com aqueixa, sigui com una alenada d'aire sanitos de la terra, que us desmareja. Per això cal no abandonar ni oblidar aquests homes del dir simple i afectuós, que en certs moments poden haver de jugar una contrapartida necessària; encara que poèticament no satisfacin totes les nostres exigències, si volem.

Per això les edicions completes d'aquests predecessors ens semblen d'un gran bé; sense comptar ja el seu interès bibliogràfic, que també és molt. Agraïm-ho a aquesta casa venerable de la "Il·lustració", que anima aquest gran mestre que es diu Francesc Matheu.—L. B.

CANÇONS I MORALIES, poesies de Mossèn Josep Cardona, amb pòrtic de Lluís Bertran i Pijoan. Volum XIV de la "Biblioteca Sabadellenca".

Aquest altre llibre de versos del reverend mossèn Cardona ens duu de ple la seva personalitat manifestada a través d'unes poesies de to descriptiu i argumentat. Com en anteriors reculls, el numen d'aquest escriptor és el numen familiar i patriòtic; i això li dóna una gran simpatia. Però és que també hi trobem unes notes sentimentals tan discretes que no poden menys d'ésser salvades de l'onada de sentimentalisme que havia envaït a molts. Per exemple:

*L'infant queda malalt de malaltia
que feia besllumar sa trista fi.
La mare, de l'alcova no es movia
i amagava el dolor tant com podia.
Mes, oh!, l'esguard negat la descobria
i de l'infant, que entrava a l'agonia,
parada va sentir:
—Per què ploreu?... Que és un pecat morir?*

Qualsevol que sigui el credo estètic, una composició com la que acabem de transcriure és bonica, i produeix aquella impressió que us la fa present, dins l'esperit. La poesia de Mossèn Cardona és d'aquesta qualitat i d'aquest to. En certa manera, més el preocupa el sentiment que l'art; aquest, el fa derivar, com si diguéssim d'aquest, d'una manera fresca, espontània, directa. Lluís Bertran i Pijoan posa un pòrtic escrit amb amor, davant el llibre.

Un llibre que forma el volum XIV de la "Biblioteca Sabadellenca", mèritament assenyalada.—A. R.

ELS CANTS DE LA PASSIÓ. Quaderns de Joan Llongueres. Vol. II.

Bona part del que diguérem davant l'aparició del primer volum d'aquesta col·lecció, podríem repetir-ho com a comentari d'aquest. La semblança de llur caràcter, de llur tema i de llur realització artística, ens ho permetrien, i àdhuc ens ho demanarien. Parellament, podríem també constatar la superació en bellesa de l'efecte produït per aquesta lectura, damunt les anteriors impressions d'aquest treball.

És especialment corroboradora del sentit cristià de Joan Llongueres, aquesta circumstància que els seus dos primers volums de la col·lecció hagin estat de tema popular-religiós, i que llur aparició hagi coincidit precisament amb la litúrgia del temps i amb les commemoracions populars a ell referents. Els dos amors de l'autor relluen significativament en aquesta remarca.

Literàriament, creiem superior aquest treball poemàtic a l'anterior. No sols per la major densitat original del present comentari ritmat d'En Llongueres, sinó perquè aquest mateix ritme té ací—almenys nosaltres l'hi trobem—un aire més propi. L'alenada del poeta, adés greu, adés endolcida, ens acompanya en l'evocació dels Dies Sants, amb una gran força lírica i un profund dramatisme.

Potser és que—malgrat trobar-hi cançons d'una gran força imprecativa com “Jesús i Maria” o d'una tan divina dolcesa com “La Samaritana”, i altres bells fragments dispersos—els textos populars d'ara no excel·leixen tant, en general, i l'autor ens ho compensa amb una major plenitud del seu propi cant. Potser ho fa la humaníssima comprensió de la dolor, que hi palesa En Llongueres.

Vegeu, si no, quin relleu prenen les invisibles figures que ens canten els “Divinos” i que es drecen, no pas davant dels nostres ulls, sinó dintre el nostre cor de creients, d'una manera poderosament evocadora. Vegeu també amb quina unció, amb quina claredat, amb quina fidelitat contrita, l'autor ens descriu en la seva “Exhortació”, la Sacra Tragèdia, abans de subratllar-nos la forma com el poble la coreja. Vegeu, en fi, amb quina abrandada exultació imploradora escriu l'autor les pàgines de la veritable oració original amb què clou el llibre.

Com ell, podem repetir amb tota l'ànima en acabar-la: “Així sia”. Sinó que, llegits aquests mots, tornarem segurament a començar la lectura, després de meditar-ne uns instants, com en tot el curs de les seves pàgines, l'immens sentit. I en reprendre de bell nou el llibre, ens semblarà ja que la paraula de l'autor no ens ve pas de flor de terra, sinó que n'ha estat transformat l'aire personal. Transformat en una rapsòdia ancestral que encarnés tot el sentit del poble, i en un càntic cèlic per on es fes sensible la veu de la Litúrgia.—O. SALTOR.

TRASTORNS INTESTINALS DELS INFANTS, per *J. Roig i Raventós*. Volum XV de “Monografies Mèdiques”.

Caldria sempre valorar els llibres de medicina pel seu mèrit intrínsec i per la seva eficàcia. Sumant aquestes dues valors la “Monografia” de Roig i Raventós, ens dona un resultat que ens obliga a l'elogi màxim. Extensa i seleccionada síntesi de l'obra dels millors autors alemanys i francesos amb l'afegit de valuoses aportacions pròpies, el treball de J. Roig i Raventós és—pels seus conceptes i per la seva claredat—un treball de gran eficàcia per al lector no especialitzat en la Pediatria.

Des del començament fins al punt final hi palpita la generosa intenció de donar unes normes de conducta als metges rurals enfront dels trastorns intestinals de la infància.

I dient des d'ara que d'aquesta intenció l'autor n'ha assolit el recíproc més absolut ens sembla que ja no ens cal anar més enllà per fer-ne el merescut elogi.

Divideix el llibre en catorze capítols, a través dels quals va combatent els populars prejudicis de les àvies i les mares i va infonent seguretat i decisió al metge per a cada una de les qüestions que l'infant malalt posarà al seu davant: la dentició, les reaccions de l'aparell digestiu, l'agressió àcida i l'alcalina, els vòmits, les diarrees, la lactància artificial, etc.

Per a cada cosa ha sabut sintetitzar les obres de Czerny i Narfan principalment, portant-hi sempre la seva vasta experiència i el seu assenyat judici.

En fi, un llibre que resol, amb gràcia i claredat, molts problemes que per al metge no especialista massa sovint són un trencacolls de resultats lamentables.—JERONI DE MORAGAS.

REGIMENT DE LA COSA PÚBLICA, de Francesc Eiximenis. Text, introducció, notes i glossari pel P. Daniel de Molins de Rei, O. M. Cap. ("Els Nostres Clàssics". Barcelona, 1927.)

El tractadet que devés l'any 1383 escrivia Eiximenis, sota el títol de *Regiment de la cosa pública*, constitueix un dels volums més notables que ens ha donat la col·lecció "Els Nostres Clàssics". Imprès per Gofman, a València, en 1499, i abans—dins el *Dotzé del Crestià*, on Eiximenis l'encabia escaientment—per Lambert Palmar, en 1484, el *Regiment de la cosa pública* havia restat, fins ara, sense cap més edició. La seva publicació, doncs, a cura del P. Daniel de Molins de Rei, l'ha fet interessant com si es tractés d'una obra inèdita, puix que les edicions in-cunables són inaccessibles per al gran públic.

Francesc Eiximenis dedica aquest llibre als jurats de la ciutat de València, en la qual ell residia en compondre'l. En la lletra-dedicatòria, després d'un discret elogi dels jurats, s'emprèn l'enumeració de les bel·leses de València, amb accents de poeta, alguna vegada. València, país d'aire clar, de terres planes, de fonts i rius abundants, de fruites com enlloc, de molts bestiaris i peixos, de gent aguda i apta, coratjosa i ardent, ardida, dolça, de nobles viles i castells, és per tot això elogiada pel menoret gironí. En aquestes pàgines d'endrega es manifesta més clarament que enlloc el to aconsellador que pren Eiximenis en tot el llibre.

Trenta nou capítols, després, condensen les idees diverses i interessants que ell té de la cosa pública, les seves normes de regiment. Una cosa a notar, abans que tot, és l'exposició ordenada en divisions i subdivisions lògiques de tot el que diu. Així: en indicar la superioritat en què han d'ésser els jurats de la ciutat sobre els alts regidors de la cosa pública del regne, ho fa per vint raons, que exposa, l'una darrera l'altra; les bel·leses de València són expressades en trenta dos apartats; els cinc fonaments que dona a la cosa pública, examinats separatament, els subdivideix multitud de vegades...

Eiximenis parteix de la base de la desigualtat humana. La comunitat, composta de tres estaments—major, mitjà i menor—és comparada per ell al cos humà. El fonament principal de la cosa pública és la llei cristiana, per tal com tota victòria i fortalesa davallen de Déu; d'altres fonaments, interessantíssims així mateix, són la pau i la concòrdia en la comunitat, el requeriment per nobles i profitoses lleis, fundades en caritat i equitat, el manteniment rigorós de la justícia, la fidelitat entre els homes i l'existència de la cosa pública en mans de bons consellers. Els personatges principals, per a Eiximenis, són els que han d'observar majorment les lleis, car ells "no són sinó exemple e mirall dels menors". Quant als consellers, creu que sols els més savis, i encara molt pocs, han d'ocupar aquests càrrecs. Raons: les comunitats s'avaloten; no tothom pot deixar la feina per assistir al consell; el que es tracta ha d'ésser secret; molta gent sempre tarda de concordar-se i, en canvi, pocs aviat s'entenen. La més interessant, però, és que "si la comunitat erra per mal consell, més val n'hagen la culpa alguns pocs que no que la hagen tots ne que tota la comunitat ne sia difamada". Malgrat aquesta teoria de la culpabilitat, fra Eiximenis troba convenients, a vegades, els consells generals, "no que tota la multitud del poble hi sia, mas los caps dels oficis e dels mesters". Tothom ha d'ajudar tant com pugui la cosa pública; els inútils, per tal com no hi ajuden i són destorb de la comunitat, n'han d'ésser expulsats. Eiximenis, doncs, a tothom dona una feina escaient: als cavallers fer exercicis d'armes, als rics

homs estudiar i llegir, a les dones brodar, filar, als clergues fer oració i estudiar la sagrada escriptura, als malalts pregar, etc. Els seus elogis dels mercaders—qui “són vida de la cosa pública”—contrasten notablement amb l'aversion que Eiximenis manifesta per a la multiplicació de prínceps i regidors, de juristes, de notaris, picaplets, saigs. Les lleis han d'afavorir tota mercaderia; els usurers, però, els traficants, els “regaters”—acaparadors, que diríem ara—han d'ésser foragitats de la cosa pública—perseguir vagabunds, exaltar reverends i demanar a tothom consell—i amb comentaris a uns proverbis que encara avui conserven, alguns d'ells, llur popularitat.

Com ja indica al P. Daniel de Molins de Rei en el seu prefaci, no és possible de formar-se una opinió de les idees d'Eiximenis sobre el regiment de la cosa pública, solament a base d'aquest petit tractat. Caldria examinar, almenys, el contingut de tot el *Dotzè*. Però hom pot veure totes les característiques de composició de l'autor.

Eiximenis escriu en un to popular. Si no fos per la seva manera escolàstica de dividir els conceptes i l'abundància de cites amb què teixeix l'exposició, seria un dels autors més llegívols dels nostres clàssics. Per això quan abandona la seva enfarfegada erudició i s'entreté narrant contes i exemplis, apareix el seu llenguatge amb una frescor i una ductilitat admirables i amb una deliciosa sabor popular.

Són remarcables, també, escampats çà i llà, uns quants elements característics dins l'ampla difusió d'Eiximenis. Anotem, entre altres, una profecia—“temps vendrà que Nostre Senyor Déu los todrà la cadira papal e imperial e la mudarà en altre lloc millor, e vendran gents que trauran tots els cossos morts dels sants per tal que la ciutat aquella [Roma] romanga deserta de tot bé”—; un innocent joc de paraules a base del nom de Roma, “lo qual nom derivat o diversejat vol dir amor; per la qual cosa nos és donat a entendre que Roma és contrària a amor e vera pau, e per consegüent a tota comunitat e a la cosa pública”; unes dites populars de gran valor per al folklore. Moltes d'aquestes coses d'Eiximenis, generalment tan categòric en les seves apreciacions, no deixen de portar un somriure als llavis del lector modern.

El P. Daniel de Molins de Rei ha preparat l'edició d'aquest llibre amb una gran escrupolositat. Gosariem esmenar, solament, del seu text, la lliçó *Lucius Moralis Filosofus* (pàg. 108), per *Lucius Moralis, filosofus*, o, millor, per *Lucius, moralis filosofus* (cf. pàg. 116: *Elimandus, històric*; pàg. 123: *Josefo, jueu e gran històric*; pàg. 137: *Marcidus, theologus*). La introducció, concisa i justa, i les notes i el glossari, són fets amb bona cura. Una tasca digna de tot elogi.—R. ARAMON I SERRA.

L'OFRENA MATINAL, poesies d'A. Moliné i Gendrau. Barcelona, 1928.

La poesia catalana ha arribat a una situació saturada del que en certa manera podríem anomenar-ne “quietisme”, d'introspecció tranquil·la. El llibre de versos, “L'ofrena matinal”, obra d'un poeta nou, fins ara gairebé inèdit, fent costat a d'altres i d'altres, és un índex d'aquesta situació. Sembla que hi hagi un partit pres i un acord tàcit. Això és, precisament, el que constitueix un estat ambient. I és l'època. “L'ofrena matinal” és ben bé filla de l'època, en segueix el curs, no hi detona; s'hi adapta, s'hi ajusta, s'hi confon.

A. Moliné i Gendrau no ha tingut altra ambició, no l'ha mogut altre afany; una dolça veu discreta, mig amagada, insinuada entre el fullam, fent cor amb d'altres veus, harmoniosament. Ahir era l'època de les genialitats—o dels estirabots—; avui és l'hora més aviat dels conjunts. Dels conjunts de què alguns, certament, protesten. I aquesta protesta tal vegada pot voler dir que aquesta sensació de conjunt ja comença de tocar els límits de la saturació.

La gent, en general, troba la poesia actual estancada. I és evident pertot un desinterès per la poesia. La poesia té un cercle de lectors com més va més reduït. Això passa ací i passa arreu. Els testimonis en són múltiples. Hi ha una onada de depressió. No us hi trenqueu el cap: ja passarà quan en serà l'hora arribada. Són alternàncies naturals, que tenen quelcom de la fatalitat atmosfèrica, de què hom pot defensar-se o prevenir-se només fins a un cert punt.

Per altra banda, la poesia, sobretot la poesia que tira a lírica, és l'expressió, artísticament parlant, de desinterès màxim, de gratuïtat suprema, qui exigeix estats d'esperit més fins i delicats. És l'art més incorporià. Per aquesta raó, de sempre la poesia ha conegut cercles reduïts.

I per això és tant més de lloar tot intent d'obra poètica. Així, quan apareix a l'estadi un nou valent, com l'autor de "L'ofrena matinal", no li regategem l'elogi, ja que li serà regatejada la pecúnia—si no ens equivoquem, com altrament voldríem. Benvinguts siguin aquests desinteressats purs.—B.

EURÍTMIA, poesies de *Pau M. Turull i Fournols*, "Biblioteca Sabadellenca". Sabadell, 1928.

Aquest aplec de poesies forma el volum XVII de la benemèrita "Biblioteca Sabadellenca". L'autor ens ofereix una línia trencada, variada de gèneres, millor dit de termes. En aquest sentit, Pau M. Turull és un escriptor "obert", que es deixa interessar diversament. Amb tot, és clar que hi ha un fons general, i és un fons d'una mena d'humanisme, de vegades més teòric que altra cosa, que es ressent de la manca de precisió que li prové del gust personal del poeta per la "universalitat". Ell tira endavant amb les seves preocupacions, i les seves idees l'interessen prou perquè vessin de la copa dels seus versos.

Els seus versos semblen ésser un treball ocasionat més aviat que altra cosa, un treball secundari dins la vida de l'autor. Potser és per això que sovint fa anar els versos balders, i que sovint aquests tenen l'aire d'ésser un entrebanc que li cohibeix l'expressió de les seves idees, dels seus sentiments. I aleshores sacrifica el vers; perquè, repetim-ho, li interessa més el que ha d'expressar o el que vol expressar, que no pas l'expressió en si. I el vers és idea, naturalment, i expressió; però és més expressió que idea.

Els versos de Pau M. Turull tenen, a clapes, llambregades transcendentalistes, i a clapes, raigs d'una ingenuïtat frevola, que contracta més encara per comparació a les primeres. Sempre revelen una sinceritat que fa vibrar el poeta i en això es manifesta la seva millor executòria.—B.

FULLS DE DIETARI. Tria. Per Carles Soldevila. Llibreria Catalònia.

En l'excusa preliminar, tan innecessària, que Carles Soldevila posa al frontispici del seu nou llibre de butxaca, l'il·lustre autor de "L'abrandament", diu: "... amics i editors han insistit benèvolament a dir-me que entre aquests milers de notes destinades al naufragi quotidià, n'hi havia algunes que encara bellugaven... I al capdavant he tingut la feblesa" (*l'encertada feblesa, llegeixo jo*) "de creure-ho".

El cas de C. S. és únic en la nostra literatura. Hom pot discutir l'encert de l'escriptor en encetar els temes que enceta i en la manera d'enfocar-los, però a tota persona de bon gust li caldrà reconèixer, sense cap mena de reserves, que C. S. és l'autor català que millor ha sabut trobar el seu estil.

Amb els sentits oberts de bat a bat, amb l'esperit abocat a l'escenari del món—viu del va-i-ve dels gestos, de les accions i de les mudances—, sap copsar-ne sovint la tonalitat tènue, subtil, però característica. I ell mateix, manta vegada, de cercador es transforma en receptacle i se sent empès i endut pel corrent mateix de les coses que s'entreté a contemplar, interrogar i qualificar. Però a través de la seva complicada personalitat tan catalana i per això mateix tan humana, plena de les mateixes glòries i defallences que ell esguarda i cataloga amb l'ull de Psiquis, el seu estil paradoxalment complex i planer—que és un monument a la nostra llengua—roman sempre el cinyell unidor de la varietat que senyoreja en la seva prosa.

Expressió fluida i suggestiva; percepció fina; sensibilitat tan treballada que seria balder esmol·lar-la; com en "Envellir". A C. S. no li cal cercar les petites emocions; dansen al seu entorn, penetren en el seu esperit bon minyó amb una punta de malícia com a bon "enfant gâté", com en "L'hora crítica". Sap despertar l'emoció que desvetlla la percepció de la contraemoció laborada en ares al canó estètic, rígid, geomètric, tant per *parti pris* com per comportar-ho una sèrie de convencionalismes que és confortable de saludar encara que sigui a contracor, com en "La dècima: monòleg paternal", i això confirma que és tan difícil la comprensió d'un infant al marge de l'emoció com la tolerància i el liberalisme en qui seu a dalt amb força a bastament per mantenir-s'hi assegut. En canvi, en lloc d'establir la unitat del domini, manté un dualisme deliciós en el diàleg d'aquell pare i aquell fill a l'entorn dels reis mages: el problema no s'hi resol, però la manera de posar-lo és ja una troballa que delecta.

Escàpol de la ingenuïtat, però servant-ne "malgré lui" la febre crònica, és naturalment malfiat; de tot, de tothom i d'ell mateix. I quan la sensació temptadora l'inclina a creure el que apar davant els seus ulls, té compte a estrènyer-se el cilici de la malfiança i... dubta a la fi. Així, en "Ciclisme" (Aquarel·les d'Holanda), ens en fa mostra: "De veure tanta gent"—diu—"damunt aquest aparell silencios i esmunyedis, tinc la sensació que la vida a Amsterdam és una cosa molt ingènua i molt fàcil." "Cal, tanmateix"—acaba—"no fiar-se massa d'una sensació tan superficial com aquesta." *By the way*: per a C. S., Amsterdam és la ciutat de la circulació bicicle; per a Josep Pla, ho és Ginebra. Bé caldria que un tercer reconegués la supremacia bicicle de Copenhaguen, baldament no hi hagi el perill d'una possible reclamació diplomàtica del Radhaus magnífic d'allí.

Periodista que, en certa manera, es deu al públic que el llegeix amb avidesa, vol

ésser el ressò únic de totes les veus aglutinants. Tanmateix, el seu esperit sovint es revolta inconscientment en un noble fat d'independència, d'individualitat marcada, d'accentuació de la seva personalitat diferencial. I la matització vària del seu esperit, lluu irisada en els seus "Paisatges urbans", per exemple, on al costat d'un sentiment melangiós resignat com en "La ruta quotidiana" (qui no s'accontenta és perquè no vol), o gairebé sàdic, com "Recepta per gaudir l'espectacle de les processons" (per plorar davant la processó), o de noble revolta—en el seu període previ de constatació de la tragèdia de la desigualtat social o abocant-se i tot a la protesta, sense encomençament—com en "La melangia dels escombradors"—peça definitiva—i "La cadena", respectivament, o d'enyorança tendra, com en "El molí", sorgeixen, a vegades, estats d'eixutor com en "Diumenge de setembre"—divagació fredament arbitrària—o aguditzacions líriques—Freud hi diria alguna cosa—que li fan imaginar *que els altres s'adonen que ell s'adona que ells s'adonen d'ell*, com en "La sala d'espera"—talment el lladre que en l'esguard de cada ciutadà que topa creu veure-hi la temuda descoberta i l'afrosa acusació.—En aquesta secció, "Terrassa de cafè", forma una contrada a part, Carles Soldevila respirant-hi per la ferida de l'ànima burgesa i grisa que vol gustar les emocions dominicals sense retre tribut al Cèsar. I hi diu, sebolit, com a bon burgès avar, en la ignorància de la llei econòmica més elemental: "Per què les venedores de flors fresques han d'ésser dones ordinàriament marcides? La resposta la dona ell mateix amb la seva gasiveria taujana: l'ofici no dona prou per ésser bonica i la tasca poc remunerada es concentra en l'obrer poc qualificat. Per les terrasses dels cafès i les avingudes i parcs hi ha molta de gent que veu flors fresques dutes per tiges marcides, però per una mena de tabú, no gosa extreure les peces de moneda que duu a la butxaca—ben cordada pel que pugui passar—. I l'home del cafè es manté fred, ferm, tossut, inelegantment invencible davant totes les escomeses: solament cedeix davant un sacrifici, de tan minso, imponderable; i es deixa desempolsar les sabates per deu cèntims i a fi cau en l'enterniment de donar cinc cèntims a un ceguet pidolai-re qui, al cap i a la fi, no podrà veure la ganyota d'inquietud i de derrota del caritatiu filàntrop per força.

És d'un *snobisme*, si fa no fa femení, si fa no fa infantívol, "Un remordiment". Mena de diàleg entre l'esperit de les belles realitzacions mecàniques reeixides, i la senyoreta Maria Bonshoms és els "Dos punts de vista". Els axiomes del botiguer bé cal que s'exposin no pas com a truïsmes, sinó com a resultat de recerques trascendentals, perquè a vegades "hom no hi queia", com en "El mig temps". La plenitud assenyada i la pruija romàntica que en la realitat esdevenen un organisme les parts del qual són indiestriables, teòricament comporten una separació, com en "Dos móns". I quan l'esperit de Carles Soldevila, infatigable, apar que es cansa de divagar, reposa i contempla; però, ah! no pas amb un repòs letàrgic, ans amb una mena de descans actiu, amb una contemplació penetrant, fiblado-ra, com en "Una revolució de la higiene alimentària" o en "Entrada còmica per Pipó i Seiffert"—pessimisme suaument expressat, eixalament de l'idealisme per les tisores de la realitat—. Una mena d'humorisme agredolç pullula en "El cop de vista", "No n'hi ha per tant", "Una vil aplicació de l'electricitat"—carnerià—i en "El babau i el trapella"—el primer no se n'havia adonat i el segon no té manies—. Aquests darrers i "L'escriptor a fora" i "Coses de la vila", recorden agradablement W. G. Flores.

De vegades, com aquests *señores* que a tothom que topen diuen "Ola, queri-

do", se'ns presenta afeccionat a fer veure, de paraula, que és un ploramiques: pur verbalisme salvat per la ironia de trasantó, com en "L'excés de llum". El plor, en realitat, no existeix, perquè la fontana és, a posta, estroncada o almenys hermèticament closa; però l'excés de llum enlluerna i potser fa llagrimar. I encara una altra ironia de trasantó ací: l'excés de llum no és una transposició de l'excés de calor per poder escamotejar, amb elegància, el tema de la transpiració?

Aquest aire de suficiència tan demoledor i tan nostre, no es respira en "Una petita experiència", vigoria merament verbal i antifeminista à outrance—àdhuc a risc de fer anar en orris, horridament, tot el seu elegant aparell de complicat *selfcontrol*? "Es tractava d'una senyora—diu—que, naturalment, no feia sinó reflectir les opinions dels homes que viuen a prop seu—pare, marit o germans". No us fa somriure la simplicitat ingènua d'aquest *naturalment* tan segle XIX? Tanmateix, a un caçador de sensacions, per bona punteria que tingui, no és impossible que alguna vegada li falli el tret i que, certes condicions posades, confongui un estel amb un animalic volador.

Carles Soldevila fa una exhibició estupenda—Xarlot en "El circ"—del seu saber dir, de la seva agilitat d'atleta espiritual, de la puresa d'infant del seu esport: el joc pel joc mateix. Vegen, si no, la meravella de subtileza, d'enginy, de gràcia i de noblesa en "Tabú", "Els mosquits i la literatura", "Dificultats de l'invasor" i "La vitalitat de la poca solta". Una destresa tan fina a fer la rateta a l'ogre i a superar la coacció, amb una distinció tan corpenedora el primer i el terç, amb una reacció potser potser no tan *snoob*, però, en bona fe, ben viril, el segon, qui sap si no la trobariem a casa nostra—i encara, naturalment, *mutatis mutandis*—més que *chez* Josep Carner.

En "Alguns consells als que interveuen en els jocs florals", apareix el mestre Tites qui tant plau als bútxares: un home entonat (que dóna consells a balquena, sense com va ni com costa), sempre fa cert efecte a la multitud ignara.

Qui, per una mena de por, no reacciona davant el fat—potser per no eixir de polleguera, potser per una mena d'impotència conscient—i solament vibra per la impressió superficial i s'acula en lloc d'escometre-la, troba el croquis del seu dibuix en "Bondat i innocència", on la draperia flonja i fosca del pessimisme priva de veure, aprofundint una mica, que el triomf llú, en casos com aquest, en la persona que a primer cop d'ull apar vençuda, però que en lloc d'espeternegar i encendre's en ànsies de venjança es limita—per engrandir-se—a plorar.

Jo no sabria estar-me de recomanar aquest llibre a tots els catalans que saben de llegir. És un volumet que té suc i bruc i qui el llegirà en treurà un guany incalculable a més de trobar-hi un veritable plaer. I, què més us diré!, sinó que la tria d'aquests fulls de dietari ha estat feta—des del punt de vista pràctic—amb un epícer indiscutible?—R. NEGRE-BALET.

RIMS DE L'HORA SITGETANA, per M. Salvador Soler i Forment. Barcelona, 1928,

Aquest llibre constitueix la primera aportació en ferm del treball poètic d'un escriptor relativament avar, fins ara, de les seves produccions, i que és, però, avantatjosament conegut ja pels seus escrits diversos, ací i allà, en diferents publicacions de casa nostra.

Ara, En Salvador Soler s'ha decidit a donar-nos un volum de poemes, amb una modèstia que no fa sinó predisposar favorablement a la seva lectura. "Rims de l'hora sitgetana" volen ésser uns instants, unes visions, unes impressions de la vida de Sitges, d'on parteix tota la irradiació del poeta, enamorat, amb raó, d'aquest tros de terra joliu.

Una traça "natural", una ingenuïtat apacible, fan gala arreu d'aquestes poesies. Us guanya la seva alenada de bonhomia i una transparència d'ambient que dóna a totes les seves expressions un to clar. Salvador Soler juga afortunadament amb sentiments íntims d'amistat: de l'amistat dels homes, de l'amistat de la vila, de l'amistat de la mar, de l'amistat de tot el paisatge. I a través de tot, una inconfusible alenada pairal.

Estimem "Rims de l'hora sitgetana" com una mena de guia de la vila gaia; com un "Badecker" alat i suggestiu que duu un oreig de marinada fresca.—
B. T.

TRAITÉ DE PSYCHOLOGIE, per *Georges Dwelshauvers*. París, Payot, 1928. Un volum de 700 planes; preu: 40 francs.

Defectes de la Psicologia escolàstica? Que si és dogmàtica, que si accepta una colla de facultats i una substància no exigides pels fets, que si parteix d'una sèrie de prejudicis religiosos... Aquestes crítiques han estat repetides fins a la monotonia.

Mentrestant, hom es lliurava a l'observació i l'experiment. Un dia, l'esperit agut de Dwelshauvers decideix sintetitzar els resultats obtinguts per la psicologia científica. Historiador notabilíssim de la psicologia contemporània, investigador audaç i meticulós, dotat d'un criteri comprensiu i tolerant, l'ex-director del Laboratori de la Mancomunitat posseïa totes les qualitats per a reeixir. Aquest volum, dens i ben organitzat, és una admirable tria de les investigacions de les últimes dècades. I cosa notable, en les seves línies mestresses gairebé coincideix estrictament amb un manual tomista.

L'absoluta separació entre els fets representatius i els afectius, l'abisme entre l'ordenació essencial que caracteritza els fenòmens intel·lectuals i l'ordenació espacial de les síntesis imaginatives, la perfecta distinció entre acte passional i acte lliure, reposen en dades científiques indiscutibles. Cal admetre, doncs, que els escolàstics havien observat molt detingudament el paisatge interior i n'havien copsat tots els trets diferencials. Demostrant-ho amb imparcialitat i mètode científic, Dwelshauvers ha prestat un servei important a la psicologia escolàstica. Així com l'obra del Cardenal Mercier podria ésser definida com una psicologia tomista que està al corrent de la psicologia moderna, la del nostre professor és una psicologia científica de la qual brolla, espontàniament, una psicologia racional molt semblant a la tomista.

Dic molt semblant. No solament per les tesis que acabem d'enunciar, ans encara per la teoria de les síntesis, característica de Dwelshauvers fins a constituir l'esquelet del seu llibre, i que s'adiu tan bé a les directives de la psicologia alemanya d'última hora, com a la set d'unitat transcendental que caracteritza la filosofia tomista.

Convé, però, d'assenyalar, amb franquesa científica, algunes discrepàncies. Confessem l'evident superioritat dels moderns en l'estudi de la memòria, del subconscient i dels automatismes, i en l'afinament dels mètodes. El panorama psicològic adquireix pregoneses i matitzacions i dinamismes, insospitats dels escolàstics. En canvi, els resultats moderns ens semblen migrats des del punt de vista de la relació subjecte-objecte. Una anàlisi finíssima dels estats afectius que acompanyen—indissolublement—cada representació, induï els escolàstics a posar com a distintes moltes facultats que els moderns confonen. Per què una imatge recordada no pot ésser atribuïda a la mateixa facultat que una imatge present? Per tal com la present té una *tonalitat receptiva* inconfusible. Sembla estrany que la psicologia moderna negligeixi l'estudi particular d'aquests estats afectius, únic camí que pot conduir a la plena solució del problema de la coneixença objectiva. També hem de subratllar la concepció diversa de la personalitat: Sant Tomàs trobava en el nostre paisatge interior, la vida profunda, que és el *jō*: els moderns semblen reduir la persona a una organització o tonalitat comuna a tots els elements del paisatge.

S'emplenaran aquestes llacunes? Ho esperem. En tot cas, no és culpa del nostre autor que existeixin.

Resumint. El llibre del senyor Dwelshauvers és el més complet manual de psicologia moderna, el més ben organitzat i el que dóna més esperances d'una abraçada cordial amb l'escolasticisme. Afegim que està escrit amb una modèstia i una elegància invariables.—J. TUSQUETS, Pvre.

LA SAGRADA BÍBLIA. ANTIC TESTAMENT. Vol. I. GENESI. EXODE. Versió dels textos originals, introduccions i notes del Dr. Carles Cardó, Canonge de la Seu de Barcelona; P. Antoni Maria de Barcelona, O. M. Cap., Lector de Sagrada Escripura; Dr. J. Millàs i Vallicrosa, Professor d'Hebreu a la Universitat de Madrid. Barcelona. Editorial Alpha. 1928. Caixa, 17 X 10'5 cm.: XVIII + 230 pàgs.

Amb gran satisfacció em toca avui de parlar del primer volum de *La Sagrada Bíblia* que la "Fundació Bíblica Catalana" temps ha ens tenia promès. Si la "Fundació Bernat Metge" està fent-se un lloc d'honor entre els amadors del clasicisme greco-romà, la "Fundació Bíblica Catalana" es presentà amb tota la majestat, que bé calia, al món dels estudis bíblics, amb la *Sinopsi Evangèlica*, la qual, si no és el més gran esdeveniment literari de Catalunya en el que va de segle, és segurament l'esforç i èxit màxim com a versió d'un text grec, segons tinguí bella ocasió d'escriure-ho més extensament dins *Verbum Domini* 7 (1927), 319-320.

Tant les bones mans dels mestres impressors de la Tipografia Empòrium, com els col·laboradors gosadíssims, tots han contribuït que *La Sagrada Bíblia*—com les altres publicacions—de la "Fundació Bíblica Catalana" puguin fer costat a les de l'Abadia de Montserrat i de la "Biblioteca Balmes", les quals, a l'hora present, no tan sols admirades, ans també envejades, ens són de l'estranger. Una de les primeres autoritats en el ram del Nou Testament, em deia, fa cosa d'un any,

que no comprenia la tasca d'expansió bíblica verificada per la "Biblioteca Balmes" amb l'extraordinària difusió del Sant Evangeli i singularment de la "Concòrdia Evangèlica", de la qual sovint es fan demandes de centenars d'exemplars d'un sol cop, per ofrena o recordança d'exercicis o missió; i a això, crec que cal atribuir l'extraordinari deixondiment de l'interès bíblic mogut d'un temps ençà entre nosaltres com element d'intensa formació religiosa i de pietat verament sòlida.

Les lloances fins ara fetes arreu als volums de la "Fundació Bernat Metge", per l'acuradesa i el bon gust de llur externa presentació, hem de repetir-les amb tota sinceritat i efusió respecte el *Gènesi-Exode*: autors literaris i mestres impressors mereixen grans aplaudiments d'haver iniciada la col·lecció de *La Sagrada Bíblia* amb una sòbria elegància, que la faran digna d'ésser posada de costat a les bones edicions de la Bíblia. Obre el llibre el benamat P. Miquel d'Esplugues, O. M. Cap., amb una notícia històrica de la mateixa "Fundació Bíblica Catalana", on fa veure el criteri fonamental, que guiarà els col·laboradors de *La Sagrada Bíblia*, "d'elevat un monument a la llengua a través de la Bíblia". Magnífic ideal, aspiració sobirana que assolirem quan amb profunda i ampla preparació de tota mena de materials i instruments, apleguem germanívolament els esforços isolats—que ara per ara millor és que ho siguin—duts a terme per les tres entitats catalanes que amb tant d'esperit i devoció porten a les mans la Santa Bíblia, amb criteris diversos i finalitats diferents: la "Fundació Bíblica Catalana" cerca una superior qualitat literària, la *Bíblia de Montserrat* és insigne pel seu regust altament semític, la "Biblioteca Balmes" cerca la popularitat de les Sagrades Escriitures; qualitats—com ben fàcilment hom pot capir—totes elles necessàries a una versió ideal de la Sagrada Bíblia. Mentre les susdites entitats malden per dur a bon terme les respectives tasques, ardit jovent passarà ànsia esperant tot l'amplíssim bagatge de coneixements bíblico-exegètics, filològics, arqueològics, històrics, literaris...—que faran falta per pujar la nostra Sagrada Bíblia a l'últim cim de perfecció científica i literària que justament reclama el Llibre inspirat, arca veneranda estotjadora de la Paraula de Déu; al mateix temps que un altre estol de bons treballadors haurà ja exhumat o tots o bona part d'aquells antics escrits nostres que faran conèixer les fórmules ben catalanes amb què els nostres avis havien ja plasmada la mateixa expressió bíblica: solament així es podrà finalment arribar a "la nova edició de la Bíblia catalana, treballada i depurada a través dels segles i oberta als avenços crítics, d'on totes les coses mortes serien implacablement excloses, i totes les vives amorosament conservades", com justament escriví L. Nicolau d'Olwer. "Jo concebo—afegeix—la traducció de la Bíblia—deixo el primer membre de la distinció—com l'obra multiseccular i gairebé anònima de tot un poble, talment com les nostres Seus" (*La Publicitat*, 15 gener 1928). Conformant-me amb aquests criteris, vaig poder en anys passats satisfer als mots d'estranyesa que alguns nacionals i estrangers feien veient néixer simultàniament a Catalunya tres versions diferents de la Bíblia, i a més, aquests criteris—al meu parer—són els únics que poden portar una útil germanor a l'altíssima empresa d'anostrar dignament la Sagrada Bíblia i fer bona llum per jutjar bé i caritativament el mèrit relatiu de la feina que cadascú amb el seu enginy i bona voluntat hi porti.

Els distingits autors del *Gènesi-Exode* posen com a preliminar unes planes d'introducció al Pentateuc, diàfanes i d'una estilització remarcable, que el relacio-

nen amb la història del poble d'Israel; però són excessivament curtes per a tractar punts de cabdal importància, no dic amb dignitat, ans ni amb l'absolutament possible brevetat; i més que tot, fa molt estrany que hom no hi trobi cap al·lusió al decret de la Comissió Pontifícia Bíblica, 27 juny, 1906: cf. *Acta S. Sedis* 39 (1906) 377 s. Hauria bastat de resumir integralment R. Cornely-A. Merk, S. J., *Compendium Introductionis in S. Libros* (Parisiis Lethielleux, 1927), p. 303-360, o bé H. Hopfl, O. S. B., *Introductionis in S. utriusque Testamenti Libros Compendium II* (Spithoever, Roma, 1925), p. 1-68, o un altre de semblant. Després ens assabenten els autors que per a la traducció s'han servit del text hebreu de la Poliglota de Vigouroux i de l'edició de Kittel, del text grec de l'edició de Hagen i, per a la Vúlgata, de l'edició de Hetzenauer. El nom Hagen, de l'edició del text grec del VT, cal advertir que és una errada tipogràfica; en lloc de *Jager*, que l'erudit lector haurà fàcilment esmenat per si mateix; però gosaria a proposar l'ús combinat de les edicions catòlica de L. van Ess (o bé Loch) i la protestant de H. B. Swete, en tres volums, que és la millor per ara, i especialment per al Gènesi la novíssima de A. Rahlfs, editada per la comissió de l'Acadèmia de Göttingen. Igualment, per al text llatí de la Vúlgata, potser hauria estat avinent, en algunes lliçons extraordinàriament importants, de fer referència a la gran edició del Gènesi de Dom E. Quentin, O. S. B., Roma, 1926. Respecte la mateixa versió, i tenint present el caràcter predominantment literari, bastaria al lector d'esguardar, al començ del volum, de qui porta la signatura per pensar que té al davant una exquisidesa literària; i joiosament no queda pas gens defraudat el qui s'endinssa a la lectura del mateix text: amb un sol tast al vol basta per assegurar-se'n: és l'abundor i propietat de lèxic—m'hi desagrada, però, l'exclusió sistemàtica de certs mots—, és el bell tornejat de la dicció, és l'escaient sonoritat, és la mateixa estilització, tot el que revela la mà d'un mestre prou coneguda, que sovint ens fa assaborir els dolços fruits del seu enginy i de la seva art. Llàstima solament que obra de sobirana mestria i de summa perfecció literària, no s'ajunti amb major literalitat, a la qual freqüentment fóra ben possible d'arribar: per exemple, Gènesi 15, 2, potser podria dir: "I digué Abram: Déu Senyor, què em donaràs, car jo traspasso sense fills?, i [o bé que] el possessor [o bé, servint el semitisme, i el fill de possessió] de casa meva aquest damascè Eliezer!" Igualment tot el famós capítol 49 del Gènesi, que conté les benediccions de Jacob—traduït ja com és mestriolament per Mossèn Clascar—pujaria incomparablement de bellesa si fos més cenyit a la lletra hebraica original, especialment dic això referint-me al v. 10, per la seva altíssima importància messiànica, on de bon grat hauria substituït "Pacífic", com diu ara, per "Aquell a qui pertany", que sembla la significació més adient al mot *šelloh*, que proposa com més probable la crítica textual. També aquest, i tant altres de semblants, dins una versió de la Bíblia predominantment literària, guanyarien força, al meu parer, si prenen la metrificació hebraica segons algun dels sistemes més acceptables, per exemple el de Zorell (cf. *Cursus Scripturae Sacrae, In librum Proverborum: Appendix*, Parisiis Lethielleux, 1910). Jo espero que un dia tindrem la Bíblia catalana enriquida també amb aquesta perfecció; com l'idioma català en el moment actual de reconstrucció, en virtut de la seva notable plasticitat s'incorpora i assimila gran munió d'idiatismes que en mans dels nostres escriptors hom troba de bon empelt. Lloat sia Déu, però, i gran honor sia feta a la "Fundació Bíblica Catalana"

d'haver enlairat *La Sagrada Bíblia*, per ella arromançada en català a tan excelsa altura, que quan serà vinguda l'hora de reveure-la definitivament, podrà alçar-la al suprem cim de perfecció.

Ara diguem quelcom de l'anotació. Atesa l'indole de *La Sagrada Bíblia* de la "Fundació Bíblica Catalana", l'anotació no podia ésser molt abundosa; al contrari, havia d'ésser brevíssima: hi trobo, però, que en general potser ho és fins i tot massa, que amb prou feines satisfà al cànon 1391 del Codi de Dret Canònic: hi ha llocs dogmàticament clàssics—Gèn. 6, 11 i ss., l'arca de Noè tipus de l'Església—, com tan esplèndidament representen les catacumbes romanes—Ex. 12, 1 i ss., la Pasqua, tan íntimament lligada amb la sagrada Passió de Nostre Senyor Jesucrist i amb la Santa Eucaristia, sense cap nota; molt sovint una curta sentència d'un Sant Pare o d'un document eclesiàstic o una observació d'un dels nostres exegetes clàssics, declara a bastament una paraula o passatge de la Bíblia amb gran avantatge d'autoritat i unció. Finalment, respecte l'ús del Jahvè, que els insignes autors empren, com també de la indicació de la bibliografia feta servir, ja he escrit en *El Bon Pastor* vol. 2 (1927), pàg. 579, el meu pensar, i no cal repetir-ho aquí.

Els qui estimen seguir el curs de les nostres lletres, al seu temps pogueren llegir allò que em llegué d'escriure de les publicacions de la "Biblioteca Balmes", de l'Abadia de Montserrat i de la "Fundació Bíblica Catalana", fent ben palès en cada oportunitat el meu pensament sobre llurs mèrits propis, tributant-los els meus senzills aplaudiments com significant amb igual sinceritat els milloraments que en la feina de cada una de les esmentades institucions jo desitjava, i en el cas present era també de justícia que amb igual franquesa manifestés els eximis mèrit del volum primer de *La Sagrada Bíblia* de la "Fundació Bíblica Catalana", i que fes les remarques que em semblaven per al seu perfeccionament. No em pertoca de judicar sobre la justesa i l'encert de les meves observacions; afer serà dels lectors competents. Del bon seny d'aquests i dels autors del *Gènesi-Exode*, em refio que no em faran retret de la meua sincera franquesa i voldran acceptar, si més no, la bona voluntat i simpatia del qui saludà amb forts aplaudiments les primícies de la "Fundació Bíblica Catalana", els quals ara novament amb tota la satisfacció i de gran cor em plau de repetir des d'aquestes planes, afegint-hi—per bé que no hi cal—el meu encoratjament per tal que els gosadissims col·laboradors de *La Sagrada Bíblia* facin llur via lleugera i sòlida vers l'altíssima fita "d'elevat un monument a la llengua a través de la Bíblia", deixant pel camí alçada l'escola catalana d'estudis bíblics.—JOAN VILAR, S. J.

LES REVISTES

Les reproduccions i reduccions d'altri fetes en aquesta secció, tenen només caràcter documental; la inserció d'elles no implica, doncs, conformitat plena amb llur contingut.

LA PSICOLOGIA DEL SACERDOT, per *Georges Girard*, a "Etudes", del 5 de juny.

"Els sacerdots no són pas el que pensa un poble va." Pel vianant, certament, el Sacerdot és un home estrany. Estrany pel seu vestit negre i llarg qui, vingut de segles llunyans, ha resistit els capricis de la moda. Estrany per la seva formació, qui el pren jovenet de la família per formar-li l'ànima lentament i insensible en el treball, la pregària, la solitud. Més estrany encara per les seves funcions, qui no tenen res de comparable amb les altres de la terra, tot i que el sacerdot sigui, junt amb el soldat i el pagès, un dels "oficis" més antics de la humanitat.

Ésser representant i ministre de Déu a la terra, fer-lo baixar cada dia a l'altar, condemnar i absoldre en nom seu, el sacerdot, en efecte, no pot ésser un home com els altres. La seva psicologia ha de portar necessàriament l'empremta inesborrable d'una tal formació, de tals idees i funcions. El clergat forma dins la societat una classe original i netament diferenciada.

La vida intel·lectual del Sacerdot. Estigué de moda, al segle XVIII, de subratllar la ignorància o la credulitat excessiva del Sacerdot, digne representant dels segles d'obscurantisme i de superstició. Gràcies a Déu, aquesta llegenda avui dia ja no pot córrer. A la calúmnia intolerable basta oposar els fets. El Dret canònic exigeix dels aspirants al sacerdot estudis qui igualen i fins guanyen en duració els de les més grans Escoles i Universitats. Exàmens i proves de tota mena hi són posats escalonadament, que priven d'abandonar-se a la ignorància. I l'austera cultura rebuda: filosofia, teologia, exègesi, història, realitza l'equilibri del cor i de l'esperit.

Mons. Julien, diu que els bons sacerdots són creients a tota prova, però no crèduls. Accepten sense dificultat els miracles autèntics per la ciència i canonitzats per l'Església; però no accepten sense reserva tota cosa meravellosa. I diuen de bon grat aquella frase que escapà dels llavis d'un curat en assabentar-se que a la seva pàrroquia hi havia una *estigmatitzada*: "Doncs, què hauré fet jo al Bon Déu perquè Ell faci miracles a casa seva?"

Una altra acusació és la d'intolerància i fanatisme. No cal fer-ne cas. Si mai el Sacerdot ha estat intolerant, fou en l'època en què tothom ho era.

Més moderats en llur crítica i sense acusar el Sacerdot d'ignorant, alguns es planyen de l'absència en ell de l'esperit científic positiu. Sens dubte, fa uns cin-

quanta anys, l'ensenyament de les ciències era poca cosa en els seminaris i mirat amb un menyspreu transcendent pels filòsofs i teòlegs. Avui dia, el Sacerdot té la cultura científica suficient a qualsevulla persona ben instruída.

La vida activa del Sacerdot. En el ministeri sacerdotal es barregen l'humà i el diví, el material i l'espiritual, l'individual i el col·lectiu, la llibertat i el mecanisme, la naturalesa i la gràcia.

No ha mancat qui assenyalés a l'acció del sacerdot uns mòbils humans, massa humans i tot: l'ambició o l'egoisme. El Sacerdot, per un cantó és l'ambiciós, per l'altre l'epicuri. I hom ens mostra el canonge retirat en la seva prebenda, com la rata en el seu formatge. A aquest tipus d'ambiciosos o d'egoistes, qui han existit i existeixen encara—no hi ha pas cap dubte—, hom pot oposar la humilitat dels Sants, no sols dels canonitzats, sinó també de tots aquells qui han reconegut la grandesa del Sagrament de l'Ordre, i s'humilien d'haver estat escollits i revestits d'un tan gran honor. La vida difícil qui espera al Sacerdot d'avui, és feta a posta per a mantenir un ideal plenament desinteressat. Els qui cerquen de realitzar-lo, no són pas tots uns Sants Vicents de Paül o Rector d'Ars, però per a tots ells, aquests Sants representen el veritable model sacerdotal. Si fos altrament, aquest dèficit greu es manifestaria en les estadístiques de moralitat. Doncs bé, elles fan honor al clergat en un temps en què la justícia no té miraments especials per a ell, i, en canvi, la malvolença hi té prejudicis ben parcials.

D'aquest idealisme sobrenatural es deriven els principals caràcters de la seva acció privada i social. Per a ell mateix, és l'home de l'ordre, de la regla; per més que avui dia una part de la seva existència està subjecta a l'imprevist i a l'agitació de la vida moderna. Però el restant és dirigit per un reglament voluntari, qui parteix les hores d'oració i de treball. Per als altres, el Sacerdot és la donació de si mateix, l'abandó enter de la seva persona. El perill d'aquesta vida ordenada del Sacerdot és la rutina.

La vida sentimental del Sacerdot. Hi ha un prejudici gran i molt estès contra el clergat. No solament els lectors de les fulles radicals i llurs redactors, no solament les nou desenes parts dels obrers, sinó també molts burgesos i lletrats estan convençuts que la majoria dels sacerdots manquen a llur vot de castedat i no creuen gaire en la religió de la qual són ministres. Per aquells qui saben un xic les coses, aquells dos casos són ben rars, i el segon a penes no es troba. Les imaginacions menys hostils, posen en escena el Sacerdot resignat, trobant-se entrat gairebé per sorpresa al Santuari. És fidel al seu deure, però que tristament! Altres s'imaginen el sacerdot qui plora cor endins la seva vocació esguerrada de pare de família. En cap d'aquests tipus no es troba la veritable imatge del Sacerdot. Sens dubte, el Sacerdot és home. Però, per la seva educació, pels seus esforços i sobretot per la gràcia, per les seves funcions qui el posen en contacte quotidià amb Déu i les ànimes, la seva sensibilitat s'ha disciplinat. No minvada, ni mutilada, sinó transformada d'alguna manera, *sublimada*. Certament, aquesta sublimació no hi és sense deixar enrera alguns trets de l'home vell. I aquest home vell té les seves revenges innocents: l'oncle rector qui és tot afectuós amb els seus nebotets, per exemple.

Pugem un graó més en aquesta escala sentimental, i trobarem aquestes amistats sòlides entre sacerdots, que el món no en coneix gaires. De vegades, d'aquestes amistats n'hi ha també de femenines entre ànimes molt elevades a les quals anima la mateixa passió de la glòria de Déu: Sant Francesc de Sales i

Santa Joana de Chantal, per exemple. Rares amistats, altrament, i que serien perilloses si un gran buf diví no les dugués per damunt de la terra.

És en l'amor de Déu on cal trobar el terme suprem d'aquestes ascensions, amor efectiu i fecund, motor veritable de tota vida sacerdotal. La psicologia dels Sants ens dona ací l'espectacle incomparable d'aquestes ànimes qui, despreses de la terra i dels seus plaers, no viuen més que de Déu. El Crist no és per elles un *record històric*: és la personalitat treballadora i concreta qui pobla llur vida, la centra, l'orienta... Així Jesús esdevé per a elles el model permanent, el conseller íntim, l'Amic potent i tendre. I per la gran família dels Sants s'allarga encara i es reforça la intimitat d'aquesta afecció sobrenatural. La figura de la Verge completa d'alguna manera la humanitat del Crist. Ella ofereix a la imitació un model molt alt, certament, però més accessible encara que el Crist, més a prop a evocar, dirigir, sostenir sentiments i virtuts delicats: tendresa, puresa modèstia...

La personalitat del Sacerdot. A primer cop d'ull, la impressió produïda per l'exploració de l'ànima sacerdotal, és la d'una mena de contradicció permanent i fonamental. La psicologia del Sacerdot sembla encloure una triple *antinòmia*: quant al pensament, l'antinòmia de l'intel·lectual i el místic; quant a l'acció, la de l'espiritual i el material; quant al cor, la de l'humà i el diví.

Hom dirà que això s'esdevé en tots els homes. Però en un grau menys desconcertant. I la prova n'és la impotència de tots aquells qui han assajat de dibuixar el Sacerdot: moralistes, novellistes, dramaturgs. Atac o apologia, llur obra oscil·la sempre entre els dos extrems. L'equació exacta del Sacerdot els fuig. I no obstant, el Sacerdot és ben bé un tipus real. No dona mai la impressió d'un ésser artificial, ni d'un personatge episòdic com un actor, ni d'un funcionari dedicat especialment a les coses religioses. Com nota E. Faquet, el Sacerdot catòlic és sempre Sacerdot, en qualsevol moment de les vint-i-quatre hores que hom el trobi o el demani. No hi ha una part de la seva vida per a les seves funcions i una altra que es reserva. No hi ha una vida oficial i una vida privada. Hom no deu distingir el sacerdot i l'home; ni hi ha moments per a ésser home i moments per a ésser Sacerdot. Ell és Sacerdot sempre, tostemps, en tot lloc.

Els pastor protestant, el sacerdot cismàtic, en canvi, moltes vegades és un bon home, digne de tot respecte, d'estima i de confiança, però no és, en resum, per als seus fidels, sinó com un magistrat o un professor. Tancat el temple o el col·legi, hom troba en ell les mateixes misèries que a casa el farmacèutic, posem per cas.

Quin és, doncs, el lligam misteriós tan potent per unir en una personalitat tan forta dos elements tan diversos? És un element sobrenatural: la gràcia. Aquest buf de la gràcia ha passat en la triple renúncia que pronuncia el Sacerdot el dia de la seva ordenació: renunciament a l'amor mundà, a la seva voluntat pròpia, a la riquesa. Heus ací un buf alliberador. Car, si el Sacerdot es priva d'estimar una sola persona, és per a amar-les totes en Déu; si renuncia a la seva pròpia voluntat, és per tal de fecundar, per la disciplina, la seva activitat personal; finalment, si accepta la pobresa, és per a fer-se capaç de dominar tota riquesa, de servir-se de totes per a tots... Aquest buf de la gràcia mou tota la vida dels sacerdots al servei de Déu i de les ànimes, malgrat llurs pobreses, llurs febleses,

llurs misèries, i arrenca de llurs pensaments, de Hur voluntat, de llur cor, sons divins, com d'un instrument que, per mediocre que sigui, vibra en les mans d'un artista de geni.

Homo Dei! Aquesta fórmula resumeix més bé que qualsevulla altra la psicologia del Sacerdot."

LA BESTIALITAT DE L'HOME ANTIC, per N. Busquets-Mollera, a "El Bon Pastor" de febrer de 1928.

El problema de l'origen de l'home és complex, ni que sigui proposat solament sota el caire anatòmic, i voler-lo resoldre amb cites i amb teories més o menys ben enginyades, és cosa ben diversa de presentar-ne una solució científica. Tractant-se d'un fet, ha d'embocar-se amb l'estudi acurat dels fets: *facta non verba*, és el que demana avui la recent apologetica experimental.

Per això ens dol quan llegim en llibres (que per delicadesa no citem, perquè, per altra part, són molt recomanables) aquestes paraules: "els homes de les edats prehistòriques s'assemblen tant als simis com els homes d'ara!"¹, "la diferència entre l'home fòssil i el simi és molt grossa també, referint-nos al cos" i altres per l'estil de tall dogmatitzant.

Per altra part, no enfront d'aquestes afirmacions gratuïtes, sinó paral·lelament a elles, i amb documentació ben abundosa, la ciència ens dona el fruit de les seves recerques, dient: "Avui ens consta que la distància entre l'home i els antropomorfs no és tan grossa com sembla indicar-ho l'estudi comparatiu de l'home i dels antropoformes actuals. Efectivament, es coneixen tipus d'homes fòssils que, segons indiquen els caràcters osteològics, tenien una arquitectura més primitiva que l'home actual, mostren, a més, indubitables caràcters pitecs, i, per altra part, coneixem un tipus simi que era més antroipoide que els actuals antropoformes"².

Que aquestes afirmacions no són les tradicionals, que dringuen amb so d'heretodòxia. Tot això s'ha dit, però no s'ha demostrat. En canvi, els fets resten, en uns grapats de restes d'homes i de simis fòssils que verament s'assemblen en alguns detalls.

Nosaltres mirem, doncs, els fets: posem-nos en els dominis de la ciència pura, prescindint del que puguin dir els d'una i altra banda. Per de moment, no defensem ni impossem cap teoria: ni l'evolucionista, ni la fixista, perquè sabem que la veritat nua, un cop assolida, s'imposarà per ella mateixa i sense discussió de cap mena.

De moment, deixem tots els factors que puguin embrollar la qüestió. Anem a plantejar un problema amb dades posades fa milers d'anys, i no és qüestió de barrejar-hi factors trets de l'antropologia contemporània, més que com a referències supletòries.

Per això descartem: 1. La semblança o dissimilitud que puguin tenir els homes actuals amb els pitecs, antics o moderns. 2. L'afinitat o repulsiuivitat fisiològica entre els simis i l'home d'avui; tant que es refereixi a les reaccions de la sang, com a les malalties, o a les funcions de la vida específica. 3. L'home apa-

¹ Aquesta frase té sentit irònic segons el context.

² OBERMAIER, *El Hombre fósil*, pàg. 306. Madrid, 1916. (Cito l'edició primera perquè no tinc a mà la del 1925.)

regut en el terciari, o bé aparegut en ple quaternari. Car tot això res no ens indica plenament sobre el seu origen.

El problema es presenta per un altre caire; afrontem-lo tal com és: "els fòssils dels vells homes i els fòssils dels simis s'assemblen".

Les races antigues (races dites prehistòriques)

Deixant de banda les espècies humanes "inventades" per afany de celebritat o per obcecació, tal com el *Philecanthropus*, l'*Homosimius Riberi*, l'*H. Bourgeoisii*, etcètera, avui la ciència seriosa admet solament dos tipus, l'*H. primigenius* i l'*H. sapiens*, dels quals deriven les races ³. Concretant-nos a les prehistòriques n'hi ha tres d'admeses entre els antropòlegs: la de Neanderthal, la de Cro Magnon i la de Grimaldi ⁴.

La raça que més ens interessa de moment per haver-se considerat per molt de temps la més antiga, és la de Neanderthal. Els seus caràcters típicament humans són: les dents, la disposició i orientació de les òrbites, l'angle dels còndils de la mandíbula, la conformació de l'húmer, l'extremitat inferior del radi, de l'articulació càrpica, la forma general del crani, les arcades supraciliars, el fèmur recorbat, la tibia curta i cilíndrica; a l'extremitat de la tibia, com al collet de l'astràgal, hi ha algunes facetes suplementàries que es troben també en els Penjabians durant la vida fetal, però no en els europeus, ni tampoc en els simis; els dits dels peus són mòbils, per arrapar-se als troncs, cosa que s'observa encara avui en els illans del Pacífic, en els indis de l'Orinoco i en altres races inferiors ⁵. Últimament, presenta caràcters purament símics: l'aplanament del crani, una certa disposició de la roca del temporal, la direcció de l'apòfisi espinosa de les vèrtebres cervicals, determinats caràcters de l'apòfisi de les vèrtebres lumbars; l'extrem superior del radi, la diàfisi i la línia aspra del fèmur ⁶.

Les mandíbules

La porció del cos que més serveix per a indicar el caràcter de vida, les seves habituds i altres necessitats, és evidentment la mandíbula. Per tant, trobar caràcters símics en una mandíbula fòssil és de cabdal importància. Per desgràcia la majoria de les mandíbules són incompletes de peces dentals o bé malmeses; així la de Banyoles, que conjuntament amb el crani de Gibraltar, es creuen els fòssils humans més vells trobats en terres ibèriques ⁷.

Per sort, es trobà al poble de Mauer (prop d'Heidelberg, en el mes d'octubre de 1907) una mandíbula completa, i aquesta, per tant, ha pogut ésser estudiada acuradament.

³ L'*Homo primigenius* i l'*Homo sapiens*, encara que allunyats l'un de l'altre, són parents, com ho són el llop i el ca.

⁴ CARRALLO, *Prehistoria Universal*, pàg. 40. Madrid, 1924.

⁵ CANESTRINI, *Antropologia*, pàg. 116. Milano, 1898.

⁶ GEMELLI, *Considerazioni intorno al problema dell'origine dell'uomo*, pàg. 263. Milano, 1920.

⁷ HER. PACHECO i H. OBERMAIER, *La mandíbula neandertaloide de Bañolas*. Madrid, 1915.

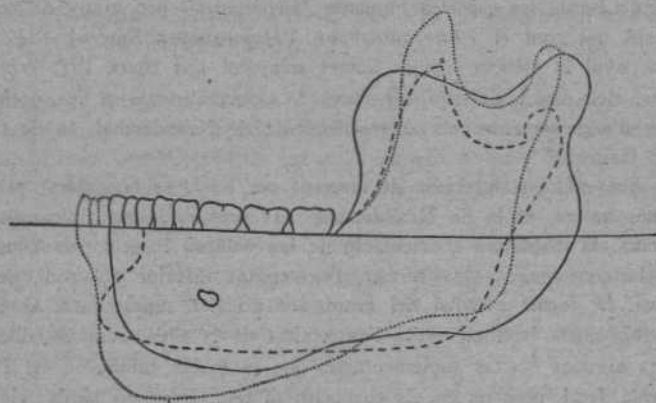
DUCKWORTH, *Prehistoric Man*. Cambridge, 1912.

DUKWORTH, *Cave exploration at Gibraltar*, 1911-1912.

Excedeix en volum totes les trobades; a un cos gruixut corresponen unes branques ascendents extremadament llargues i acotades en angle recte; falta la barbeta i no es coneix una altra mandíbula amb retrocés tan accentuat del mentó; el fòssil, per la seva forma general, més s'assembla a les mandíbules antropo-

Perfil comparatiu de les mandíbules

(segons Schötensack)

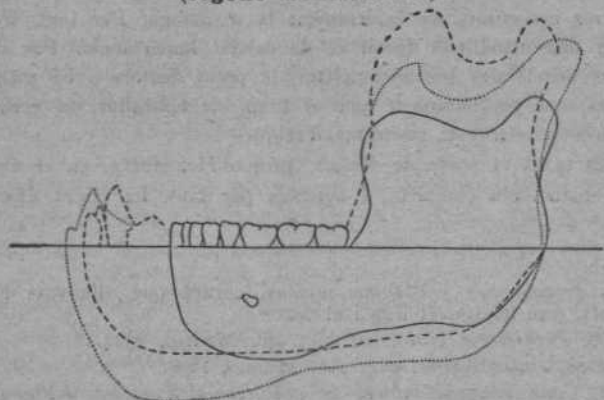

— mandíbula de Mauer
 - - - - - » d'europèu actual
 » de nègre

mòrfiques que a les de l'home. Tot i això, l'individu de Mauer era certament un home vertader: *Homo amentalis* (sense mentó), mentre que el tipus de Neandertal representa l'*Homo mentalis*. A més, la mandíbula de Mauer manca de la ver-

Perfil comparatiu de les mandíbules

(segons Schötensack)

— mandíbula de Mauer
 - - - - - » de goril·la
 » d'orangutan

tadera *spina mentalis* interna i ocupa el seu lloc la fossa *genioglossi*, transversal i ovalada; presenta també dessota del mentó, un bony que la fa parella a la mandíbula del gibbon. Posada damunt d'una taula fa pont, mentre que la mandíbula d'un europeu actual toca el pla en tota l'extensió. En canvi, presenta el *sulcus mentalis* i una *incisura submentalis*, formacions típicament humanes. Quant a les dents, són inconfusiblement d'home ⁸.

La classificació d'aquesta ossa és ben determinada, trobada en terrenys del quaternari mitjà, en el segon període interglaciari. Per tant, "és possible que correspongui la mandíbula a la forma precursora i originària de l'*Homo neanderthalensis*" ⁹.

Com sigui, doncs, que els caràcters pitecs són més pronunciats en la mandíbula de Mauer que en l'home de Neanderthal, d'aquí s'ha pretès una ascensió evolutiva en l'espècie humana: d'una marcada inferioritat símica fins a l'*Homo sapiens*.

Les troballes de Piltdown

Dawson ¹⁰ descobrí en 1911 fragments d'ossos humans que tenien certa semblança amb els simis. Aquests ossos podien ésser classificats com pertanyents a la primera meitat del quaternari, al període calent. Pels restes d'animals fossilitzats que es trobaren en la mateixa formació, cal "retenir que aquests ossos pertanyen a l'home més antic que coneixem" ¹¹.

Examinant aquests fragments fòssils, es troba: un extraordinari espessament de les parets del crani, la forma especial de les arcades supraciliars, l'amplitud del front, l'occipital arrodonit, la forma de la cavitat glenoide, i altres detalls més secundaris que presenten l'home de Piltdown completament divers de l'home de Neanderthal; de manera que al que s'assembla és a l'home modern, a l'europeu actual, més que no a l'home antic de Neanderthal ¹².

Ara: com s'explica que a la raça de Piltdown li manquin els caràcters símics tan aparents en la de Neanderthal? Per què els caràcters símics són més aparents en les races fòssils modernes que no en aquesta vella?

El progrés moral i físic, o la llei de la regressió?

Uns simis i unes races d'homes varen trobar-se constrenyits per la necessitat a viure en semblants condicions de vida; havent d'adaptar-se a semblant necessitat, presentaren llavors un fenomen biològic de "convergència", produint-se els "caràcters anomenats pitecs".

⁸ SCHOTENSACK, *Der Unterkiefer des "H. Heidelbergensis" aus den Sanden von Mauer bei Heidelberg*. Leipzig, 1908.

OBERMAIER, o. c., pàg. 297.

⁹ OBERMAIER, o. c., pàg. 297.

¹⁰ *Quarterly Journal of the Geological Society*, vol. LXIX. London, 1913.

¹¹ GEMELLI, o. c., pàg. 268.

¹² BOULE, *L'homme fossile de Piltdown*. L'Anthr., XXVI, 1915.

BIRNER, *Die fossilen Menschenreste*, en *Natur und Kultur*, any IX, fasc. I.

G. H. SMITH, *Quarterly Jour. of the Geolog. Soc.*, vol. LXIV, 1912; id. 1928.

L'home degradat per involució ²³ és, doncs, l'home prehistòric, que s'assembla al simi. Hi ha paral·lisme, però no descendència; paral·lisme o convergència morfològica originada per la igualtat o semblança de funcions; en el nostre cas, per la vida camperola i selvàtica d'aquells homes, per pròpia degradació, parella a la dels simis, la qual donà al cos d'uns i altres, adaptables per demés com havien d'ésser les espècies primitives, per no desaparèixer de damunt la terra ²⁴, els caients símics, les semblances anatòmiques amb els pitecs.

Que això pogués passar així, en tenim prova en les actuals races degradades, procedents d'una estipes (*Stamm*) més humana que no pas els actuals individus; demostrat per les troballes dels restes esquelètics dels seus avantpassats. Encara, la història no és més que un teixit de civilitzacions retrogradades: els caldeus, els egipcis, els grecs, etc. ²⁵. Els seus descendents, són capaços, com a poble, de posar-se al seu costat com a mostra d'ascensió, o bé han de presentar-se com a signe de regressió? En les nostres ciutats, tenim exemplars vivents i llastimosos: els alcohòlics, els viciats, els arrossegats per les baixeses de la carn que porten mapades sobre la faç, i posen marca en llur descendència, les estigmes dels seus desordres, per degenerament dels elements anatòmics. Inclús, mirat fisiològicament, llevant la influència de l'esperit, que és ben remarcable, en una seriació de descendències, aplicats tots els seus individus a un mateix treball material, acaba per donar-los "marca" no sols en la destresa de practicar-lo, sinó produint modificacions anatòmiques en els descendents.

L'explicació definitiva del fet de semblança

Tenim, doncs, que la similitud anatòmica, en certs detalls, de certes races d'homes i d'algunes espècies de simis és un fet, i aquest fet ha d'atribuir-se a un comú mode de viure: a la plasticitat de les dues natures, humana i símica, que donà per emmotllament semblants accidents anatòmics. I encara que s'objecti que la natura de l'home i del simi és diversa ²⁶, per ésser reductible a una unitat funcional, podem admetre certa similitud, almenys en determinats accidents.

El plom és un metall, el suro un vegetal; posem una bala de plom i una esfera de suro sotmeses a les pressions d'una premsa, i ambdues sortiran aixafades: més el plom, menys el suro, per tenir un índex d'elasticitat menys reduït.

Així sotmesos, l'home i el simi, a les mateixes necessitats orgàniques—sobretot a mida que l'home s'anà degradant—, res no té d'estrany que les seves mandíbules s'assemblin, que les dents se'ls esmolin en el mateix sentit; que els húmer i les

²³ Cal recordar que *evolució* és sinònim, en biologia, de *transformació progressiva*, mentre que el mot *involució* determina un fenomen contrari: "la regressió a la normalitat o a un estat inferior". —

La ciència i la vulgar experiència ens mostren "degeneracions individuals i específiques" i també "milloraments"; és necessari, doncs, d'admetre "involució i evolució" i no ésser exclusivistes, com els evolucionistes radicals, que sols admeten l'avançament, però no la retrogradació; contra aquest concepte unilateral s'oposen els mateixos "fets" de la natura.

²⁴ BOUYSSONIE, *Fixisme et transformisme*. Rev. du cler. français, 15 maig, 1910.

²⁵ Qualsevolga història d'un poble escrita amb caire etnològic, donarà llum suficient sobre això.

²⁶ *El Bon Pastor*, setembre 1927, pàg. 197. Les recerques de Rubner (Bedrock, juliol 1912) sobre les diferències fisiològiques de l'home i altres organismes animals, han de tenir-se molt en compte al voler assenyalar les similituds funcionals i anatòmiques entre ells.

tíbies siguin redobladament formats, si a la fi, l'home i el simi havien de rosegat les mateixes arrels, rompre les mateixes fruites, i barallar-se amb les mateixes feres!...

Formulem una llegenda

Després d'haver asenyalat la base científica sobre què es fonamenta la semblança anatòmica entre algunes races prehistòriques i certes famílies de simis, caldria avançar alguna "hipòtesi racional" per explicar el fet amb concordància bíblica.

Per això es podria admetre una llegenda dels pobles vells: "D'una parella humana, perfecta varen eixir-ne homes; aquests començaren a viure deixant-se guiar més pels instints que per la racionalitat, fins que cada vegada s'acostaren al viure boscatà i ferèstec, talment com els animals. D'aquests homes, uns quants cridats a l'ordre, varen tornar a ésser assenyats: és a dir, a fer d'home; d'altres, contràriament, després d'haver-se comportat com a homes, tornaren a la vida lliure i lluitadora de les afraus... De tot allò van resultar uns homes que conservaven els caràcters anatòmics de l'*Homo*, i d'altres que anaren agafant una aparença, un caire animalesc que els deixà inclús senyal en les peces òssies del cos."

Aquesta llegenda explicaria prou bé l'existència de races fermes; és a dir, senceres, i d'altres de degradades (homes i homes-simis dels monistes), en el mateix habitat i sincrònicament. També explicaria per què els fòssils antics humans són menys simis, i, per tant, més homes que no pas els fòssils més recents.

Doncs bé, aquesta llegenda que escau tan planerament amb els fets científics fins ara estudiats, no és cap llegenda, sinó "la història vertadera, global, no al detall, del que en diuen prehistòria", la crònica milenària del Gènesi.

Ço que recorden els llibres sagrats, algunes tradicions i la ciència prehistòrica

Els descendents d'Adam i Eva varen estendre's per la terra. Caïn fou maleït¹⁷. Els davallants de Caïn, degradant-se en la vàlua moral, arribaren fins a introduir la poligàmia¹⁸. Al bell costat d'aquesta raça caiguda, floria la descendència de Set: "els fills de Déu"¹⁹. Els Fills de Déu prengueren les filles dels homes, i d'elles eixiren els gegants de l'antigor, "aquells valents del temps antic"²⁰, que dominaren segurament per la força material. Una triple maledicció cau de llavis de Noé sobre el seu fill Cam:

Maleït sia Canaan!
Esclau d'esclaus serà de sos germans.
Beneït sia Jahvé Déu de Sem,
i Canaan sia son esclau.

¹⁷ GÈNESI, IV, 11.

¹⁸ GÈNESI, IV, 18-19. Lamech, de la raça de Caïn, fou el primer d'exampar la moral de la unitat del matrimoni contra la mateixa divina institució que l'havia fet monogàmic. (Sant JERONI, *Cont., Jovan.*, Llib. I.

¹⁹ GÈNESI, VI, 2. "Fills de Déu", els descendents de Set, en contraposició a les "Filles dels homes" de la branca de Caïn.

²⁰ GÈNESI, VI, 4.

Així estengui Déu a Jafet
que en les tendes de Sem reposi.
I Canaan sia son esclau ²¹.

Tenim, doncs, la degradació dels homes assenyalada pel Gènesi, i no una sola, sinó diverses vegades: el càstig de no viure humanalment porta al revés l'animalització. La vida mateixa de Nabucodonosor ²²; certes llegendes de l'Edat mitjana, per exemple, la de Fra Garí de Montserrat ²³, recorden el mateix.

Cal, però, fer notar que l'home animalitzat en el seu cos, mai, ni en el cas bíblic de Nabucodonosor ²⁴, ni en les llegendes medievals, ni en l'home dit prehistòric, com testimonien les troballes més recents, no deixà d'ésser home. Referent als primitius: les pintures rupestres, l'art de l'escultura, les eines i les armes, el comerç, el respecte o el culte als morts, i a una o diverses divinitats, totes aquestes coses palesen l'activitat d'un esperit racional estocat en aquells cranis de caient simiesc, emperò que damunt de totes les adaptacions, de totes les degradacions i de totes les misèries, sempre foren homes d'un "Stamm" vertader que poc costaria de reconèixer.

EL TREBALL I EL CAPITAL EN LA CONCEPCIÓ CRISTIANA, per *Mgr. Ignasi Seipel* a "Vita e Pensiero", de maig de 1928, Milà, i "Revue des Jeunes", de París, de juny.

La gran tasca a fer

Són molts els qui creuen que l'arranjament entre el treball i el capital és la gran tasca a fer de la nostra època o de la qui la seguirà immediatament. Jo també sóc d'aquesta opinió. El treball i el capital són els dos pilars sobre els quals reposa tota la nostra vida econòmica. Sempre ho han estat, però en els darrers temps llur importància en l'economia pública ha esdevingut manifesta i visible a tothom. Ara, les qüestions econòmiques es troben, més que mai, en el punt central de la vida i del pensament humà.

Repeteixo que de sempre llur paper fou molt gran, però que aquest paper no fou tan públic, tan evident com avui. Adhuc a l'època en què els agrupaments socials eren completament diferents dels del nostre temps, experimentaven constantment canvis determinats per la prosperitat o la penúria econòmica de les famílies i dels

²¹ GÈNESI, IX, 25-27. Versió de Mn. Clascar sobre el text original.—La maledicció de Noè donada en termes tan clars, presuposa ja en aquells temps l'existència d'esclaus: de manera que d'homes vinguts a menys ja n'hi havia abans de degradar-se els descendents de Caïn.

²² DANIEL, IV, 22-23.

²³ BULBENA, *Història de Fra Garí*, Barcelona, 1889.

²⁴ De les referències que ens dona la història profana sobre aquest fet, semblaria deduir-se que Nabucodonosor perdé el seny completament, però les paraules emprades per Daniel: "donec scias" (IV, 22 i 29), assenyalen el contrari: "No porque mudase de naturaleza y fuese convertido en verdadera bestia...", sinó que es tractava "de una profunda melancolía y extraña manía que extinguió en él casi enteramente el uso de la razón".

individus. Però, actualment, el fet de pertànyer a l'un dels dos grups, al grup del treball o al grup del capital, ha esdevingut el factor que decideix gairebé exclusivament el lloc que l'home ocupa en la vida social, i això fins a tal punt, que les teories de la separació de classes i de la lluita de classes hi han pogut ésser bastides sobre.

A això s'afegeix el desplegament de la humanitat la rapiditat prodigiosa del qual mena o ha menat ja a una uniformització quasi completa del sistema econòmic en tots els països. Si fem abstracció de l'isolament arbitrari del bolxevisme rus, ja a penes és possible que l'economia pública, i, amb ella, la vida dels homes, es formin d'una manera realment diferent en les diferents parts del món, i ja no és possible, a partir d'aquest moment, que els diferents sistemes d'existència humana entrin en concurrència i que l'esdevenidor hagi de pronunciar-se entre ells. Si el sistema econòmic vigent envelleix i cau en decrepitud, cal *inventar* quelcom de nou, i no pas esperar que aquest quelcom neixi i creixi lentament. Quant a nosaltres, creiem que vivim en un tombant decisiu del temps. Són els estrèpits dels esfondraments i les batrecades dels tremolaments que s'han produït durant la guerra i post-guerra, que ens han suggerit aquesta creença. Caldria ésser un esperit completament obtús per a no adonar-se com apressa el temps, com els homes del nostre temps, apressats per tots cantons, estalonats sobretot per la fretura econòmica i creient alhora que aquesta fretura és el mal més greu d'avui, esperen la novetat de què ara mateix parlava, sobretot en el terreny de l'economia pública, bé sigui que els faci por, bé sigui que el desitgen de tot cor.

L'actitud dels catòlics

Si és així, què hi tenim a dir nosaltres, com a catòlics? Però de primer posem la qüestió d'una altra manera: *Què diuen els catòlics sobre aquest afer?* Els catòlics no tenen encara una mateixa i sola opinió en la matèria. *Els uns n'estan esgarriats.* El cristià, i molt particularment el catòlic, és conservador per naturalesa. El cristianisme és una religió històrica, edificada sobre un gran fet històric: la redempció de la humanitat per Crist. L'Església Catòlica té, d'antuvi, el deure de servir intacte el tresor de fe i de misericòrdia de Nostre Senyor, per consegüent és conservadora. L'Església sap, naturalment, distingir entre allò que cal conservar, allò que mereix d'ésser conservat, i allò que pot ésser deixat de banda sense perjudici, sacrificat a favor d'una innovació. El catòlic, pres individualment, té raons d'ésser prudent. És cert que cada trinxera, cada obra avançada d'una plaça forta no tenia pas la mateixa importància durant la guerra, i amb tot era sempre perillós d'evacuar a la lleugera una avançada o una trinxera. I el sistema econòmic és més que una avançada d'una plaça forta. Les lleis més profundes i més eficaces de la vida econòmica són lleis morals. Aleshores, no és perillós de deixar tocar gaire més enllà que la part més externa de l'exterior? Adhuc quan es tracta d'una simple obra d'avançada, el bon soldat fa santament defensant-lo com si el resultat de tota la campanya dependís del manteniment o de l'abandó d'aquesta obra. Però cal que el general posseeixi també, al temps oportú, tot el coratge per a evacuar i reular si convé. Així molts de catòlics es diuen: Hi ha prou ruïnes al món, no deixem caure res més! L'ordre polític, que era un tros d'un ordre sagrat per a aquell en qui el patriotisme tenia

també arrels religioses, no s'ha aguantat. L'ordre social ha caigut víctima d'una transformació ampla i profunda de la societat. L'ordre econòmic s'és afirmat com a més sòlid. Ha de caure, ell també? Ha de revisar hom les concepcions de la propietat, com tantes d'altres han estat revisades? Cal trabucar també la relació entre el capital i el treball? I aleshores què més? No hi haurà el perill que els homes afaïllats de novetats menyscuraran les trinxeres intermèdies, i, en canvi, es llançaran directament damunt l'Església, i àdhuc contra tota idea de religió? Aquesta por és tant més justificada que els protagonistes de la revolució social i econòmica troben difícil de conservar en llur rostre la màscara que declara la religió un afer privat. Aquesta és la raó que, a tota temptativa de dur la humanitat a formes econòmiques realment noves, tants de catòlics resoludament: No!

Altres catòlics senten una veritable angouxa en veure que llurs correligionaris es limiten a ésser conservadors en una època de canvis tan grans. El cristianisme és una religió històrica, en el sentit també que tota la història li pertany: tant la història de l'esdevenidor com la història del passat. L'Església Catòlica és l'Església universal perquè és per a tots els homes de totes les nacions, de totes les races, de tots els països. I no és també per a totes les classes, per a tots els ordres econòmics i polítics que hom pugui imaginar? El tresor de fe i de misericòrdia que Crist ha dut al món ha d'ésser defensat a qualsevol preu, àdhuc contra aquells que voldrien tacar-la per la vana pruija de conservar-lo. A això s'afegeix aquesta consideració greu: no sofrirà un dany l'Església de Crist, no seran perdudes per a Déu i per a la seva Església moltes ànimes, si la humanitat nova veu que tots o gairebé tots els catòlics resten en els rengles dels defensors de l'ordre econòmic i social vell? Els qui senten així, reclamen amb ardent impaciència que els millors catòlics esdevinguin els porta-estandards d'un nou ordre de coses, i així els guies que mostrin el camí que mena a aquest ordre nou. Profetitzen defeccions inaudites de l'Església, preveuen la ruïna, no de l'Església, però sí de les institucions eclesiàstiques en els nostres països i en els nostres temps, si allò no es produeix.

Cal evitar els extrems

Qui té raó? Però sempre és més fàcil de respondre a la pregunta: qui no té raó? El qui no té mai raó és el *fanàtic*, fanàtic de dreta o fanàtic d'esquerra. Per consegüent, aquell qui reclama dels catòlics que venerin o defensin tal o tal ordre social i econòmic com veneren i defensen llur Fe i llur Església, els reclama una blasfèmia. I aquell qui reclama que els catòlics sotsobrin ço que hi ha de vell i usat en les institucions de la vida terrena, abans que hi hagi quelcom de nou, quelcom de millor per a reemplaçar-lo, els reclama una follia i una inconsciència. De la mateixa manera no té raó el *mandra* i *indiferent*, que no vol col·laborar a la solució de les qüestions socials i econòmiques, i no té raó precisament, si és com a catòlic que es capté així. Car no val a limitar-se a consolar el nostre pobre proïsme prometent-li el cel, quan hom també pot ajudar-lo a la terra. Els homes han d'ésser feliços al cel i a la terra, en tant que a Déu plau, i en tant que ells mateixos són capaços de reunir aquestes dues felicitats. L'ordre moral del món no és solament un edifici de pensaments i de regles que plau perquè és bell, lògic i incontestable; també ha d'ésser realitzable en el món tal com és. Per això cal, en cada època, trobar l'ordre social i econòmic millor i més convenient, i

realitzar-lo amb fets. Tampoc no té raó l'impacient que vol llançar-se, ell, i vol llançar els seus contemporanis a aventures, només per a no fer tard, ell i els altres, al seu mode de veure. Coneixem, en altres terrenys, amics de l'Ordre jugant amb la Revolució per tal de prevenir una revolució hipotètica. També coneixem aquells qui per a fer creure als "proletaris cristians", com diuen, que els volen ajudar, estan disposats a proletaritzar tots els homes sense excepció. Aquesta gent s'equivoquen, doblement si volen actuar així per por que l'Església universal no hagués de sofrir, en el cas contrari, pèrdues irreparables, perquè el que els manca és coratge i s'afeguen i tot que amb llur saber humà van a ajudar Déu.

En recerca del mig just

Aleshores, què fer? Per a trobar el mig bo entre els extrems, cal *clardat* per al judici, *amatència* per a la voluntat. Deixeu-me posar, ara, alguns principis, a fi de provar d'establir clarament les relacions justes entre el treball i el capital.

1. En la *sobrevaloració* moderna del treball cova una doctrina errònia i perillosa. No és veritat que el treball creï béns i valors per si sol. La cosa de què hom ha de menester per a viure és, en primer terme, un do de Déu. Al principi, aquest do de Déu que es troba en els tresors de la naturalesa era tan gran, que només calia afegir-hi una mica de treball per a treure'n allò que els homes necessitaven. Adhuc quan la duresa i la dificultat del treball foren objecte d'una maledicció i el treball mateix esdevingué un mitjà de benedicció per a vèncer la maledicció, la riquesa del do diví romangué incommensurable, però la força i el desig de poar en aquesta riquesa s'eren minvades. Ara, en el curs del temps, quan els homes es multiplicaren cada vegada més, quan la humanitat va créixer i va envellir simultàniament, el treball va guanyar en importància i en valor. Els béns que havien de servir per a mantenir la vida i per a embellir-la, ja no es van trobar reunits en els mateixos indrets i a la superfície de la terra; calgué recollir-los i transportar-los amb penes i fatics, i aquells béns que es consumien per l'ús hagueren d'ésser produïts i augmentats artificialment, a fi de poder donar l'abast. L'aptitud per al treball va esdevenir l'antidot contra l'empobriment tant de l'home pres individualment com de la humanitat. Però mai la força del treball no va créixer tant que produís de no-res i per això els homes no van esdevenir mai independents dels béns que existien abans de llur treball. Aquests béns són sempre condició prèvia i mitjà per al treball. No cal dir que al mateix temps es va créixer l'orgull dels homes. Voldrien ésser els iguals de Déu. Si en realitat no ho són pas, fan, tanmateix, com si ho fossin efectivament, fent-se el centre del món i rebaixant la valor de tot el que els envolta, com si res no tingués importància en comparació de la valor de llur propi treball.

2. Dues veritats no poden estar en contradicció mútuament, però els homes arriben a creure al mateix temps en dues errors que es contradiuen recíprocament. Així, a aquesta sobrevaloració del treball que vol fer d'aquest l'única deu de la producció, ve a associar-se fàcilment la *desconsideració* i la *depreciació del treball*. S'hauria de creure que tot home qui estima realment el treball deixa al treballador, en tota propietat, el producte del seu treball, mentre el treballador no abandona, perquè vol, aquesta propietat. Els sobrevaloritzadors moderns del treball no poden de tota manera tolerar en bon dret una propietat durable; en efecte, si la toleraven, la importància exclusiva del treball no trigaria a baixar considerablement, car hi hauria encara alguna cosa al costat del treball: una pro-

visió de béns en els quals es trobaria també, naturalment, un treball anterior, però que podria existir i consumir-se sense un treball nou. El qui no sobrevaloritza el treball, en realitat l'estima i el protegeix més. Verament, no li atribueix l'honor de crear per si sol els béns, però reconeix el dret del treballador sobre aquesta part que resulta del seu treball i que correspon al seu treball, i això perquè no admet que tot sigui, en tot temps, el bé comú de tots.

3. *Cada generació rep de l'anterior en un estat més primitiu els béns amb què li cal treballar.* A una certa època, tot encara estava sense amo, i cada individu podia posar la mà al damunt per pendre-ho, és a dir, per a fer-ne temporalment o d'una manera durable, la seva propietat. Després les coses van canviar, però allò que havia deixat d'ésser sense amo, allò que havia estat distret de la comunitat general comptava poc en presència de la massa de coses que encara no pertanyien a ningú. Com més temps va passar, més aquesta relació es va invertir. Avui, poc hi ha béns sense amo més que als dos pols de la terra, cuirassats de glaç. Quasi tot el que existeix està partit entre els Estats i els pobles, i, en ells, entre els comuns i les diverses associacions i entre els individus. Quasi ja no hi ha indret on hom pugui posar lliurement la mà sobre béns que valguin la pena, sense lesionar drets d'altri anteriors i sense provocar resistències. Cap estat anterior de la repartició dels béns no es deixa restablir sense la força més brutal i sense la injustícia més flagrant, i, per altra banda, si àdhuc això era possible, no es trobarien els homes que hi poguessin viure i treballar. Car els homes també han canviat. El refinament de la civilització en què com més va més gran nombre d'homes participa, que diguin el que vulguin en contra, ha progressat amb la divisió dels béns, i caldria que els homes tornessin més primitius, que tinguessin menys necessitat de la civilització per a poder viure en les condicions d'existència d'èpoques temps ha passades. Però també, els períodes futurs del descabellament humà no es deixen anticipar arbitràriament; solament es pot viure a l'aguait del que aportaran.

4. En tots els canvis que s'han produït temps a través, una cosa no ha canviat: els homes poden obrar bé o malament sota tal o tal ordre social i econòmic; poden tenir o no tenir amor a llurs semblants; poden minvar o créixer llur pròpia misèria i la d'altri. Això tampoc no canviarà en l'esdevenidor. *No hi ha ordre econòmic que garantitsi per si mateix, com una màquina, la justícia i l'amor.* És l'esperit qui vivifica en la vida social també; és l'esperit, l'esperit seduït i raonant de través qui fa els homes desgraciats. És cert que, com més els homes fan d'ells mateixos el centre i la mesura de totes les coses, més enlairen llurs actes i llurs doctrines, més posen les lleis econòmiques per damunt de les lleis morals, més atribueixen la responsabilitat dels defectes de llur temps, de llur societat, de llur situació econòmica, a l'ordre social i econòmic de llur època, més creuen i fan creure a d'altres que un altre sistema social i econòmic instituiria el paradís sobre la terra,—el cert és, dic jo, que la injustícia i el malestar no faran sinó augmentar més i més.

5. Aquell qui, basant-se sobre un doctrinarisme infructuós, no fa tots els esforços per a assegurar, en l'ordre social i econòmic present, la possibilitat d'una existència més feliç al més gran nombre d'homes possible, i sembla l'odi contra el present per amor d'un ideal futur, no és l'amic dels homes, sinó llur enemic. No es tracta de saber si és un capitalisme individualista o collectivista, la tirania d'un de sol o de les masses, qui ofega la llibertat humana; es tracta d'impedir

que la llibertat sigui ofegada. Tota teoria o doctrina és inhumana exigint que la societat es transformi i que les relacions entre el treball i el capital es desplacin, només que per amor d'ella, perquè ella tingui raó i no per a donar més benestar als homes, als homes presos individualment, i no a la fantasma, a l'idol d'una classe que, no existeix, altrament, fora dels individus. *Entre tots els idols, el més cruel, però, també, malauradament, el més modern, és aquell que es dona el nom de social, i que no és efectivament més que un doctrinarisme de paper.* El cristià no podria caure en un doctrinarisme així sense esdevenir infidel al cristianisme, car el cristianisme li ensenya de veure el dit de Déu en tot el que succeeix, per consegüent, de prestar atenció als fets. Li mana d'estimar els homes, els homes com viuen, els homes que troba, els homes del seu temps, no una abstracció d'homes, no una concepció específica, no els homes tal com haurien d'ésser, sinó tal com són. Amb gran escàndol dels Fariseus, Nostre Senyor va anar amb els pecadors i amb ells va menjar.

Què és de l'ordre econòmic cristià?

Hi ha un ordre econòmic cristià? No i si. En el sentit d'una fórmula no n'hi ha. Hi ha uns elements qui romanen, perquè són fonamentats sobre la naturalesa de l'home, sobre les seves relacions amb les altres creatures i sobre les relacions, que han esdevingut com més ha anat més paleses en el curs de la història de l'home i de les altres creatures amb Déu. Aquests elements es trobaran constantment en tot ordre econòmic. El quadro no sembla diferent més que perquè aquests elements poden estar disposats i agrupats de diferents maneres. Segons que l'esperit de justícia i d'amor s'expressi d'una manera més o menys completa, afirmo que hi ha un ordre econòmic cristià. Però no crec que cap de les fases de la història econòmica pugui reivindicar per a ella el privilegi d'haver realitzat completament aquest ideal. Més aviat crec que hi ha hagut ones de puja i ones de baixa en cada una d'aquestes fases, èpoques d'atansament pràctic vers l'ideal i èpoques de decadència. Si hem conegut un capitalisme cruel i que no era cristià, no hem de crure que el socialisme, que combat tot reconeixement i tota valorització del capital, portarà la salvació. Ell implica un perill major d'ésser cruel i no ésser cristià.

Si és així, com ens cal ésser? El passat ens ha estat donat perquè aprenguem per a l'esdevenidor. No hem de creure en el retorn de les mateixes circumstàncies, i dels cicles màgics destinats a repetir-se absolutament. Hem d'escrutar l'esperit de la història i les lleis que en deriven. Però heusací la llei que ha de prevaldre per a nosaltres: Estar disposats a seguir tot camí que promet de dur-nos més amunt. D'ençà que Déu s'és revelat als homes, d'ençà que Crist ha vingut al món a dur el foc, perquè aquest foc cremi, la torxa de la veritat divina és portada a través dels segles en la humanitat. Ara, som nosaltres qui hem de tenir aquesta torxa. No l'hem pas de posar sota l'apaga-llums. Ha d'il·luminar tots els termes de la vida humana; ha de penetrar en les qüestions socials i econòmiques del nostre temps. No tinguem por de cap corrent d'aire per a ella. Sobretot, no dubtem de la seva capacitat, ni de la seva força d'il·luminar. Per consegüent, tinguem compte de no pendre enlloc d'aquesta torxa, altres llums. Aquests llums no tenen res de comú amb les flames qui pugen del Cor de Nostre Senyor, i llur força no prové sinó de l'agitació de cors humans impacients i propensos al descoratjament.

LES IDEES I ELS FETS

VIDA RELIGIOSA I MORAL

ELS CRISTIANS, A LES FERES!—Tot el món catòlic ha protestat dignament contra l'assassinat del general Obregon, a Mèxic. Els catòlics, com a catòlics, no assassinen; si de cas, es deixen sacrificar; perquè, com diu Tertul·lià, *sanguis semen christianorum*, és a dir sang de màrtirs, semença de cristians.

Però, com era de témer, d'ençà del primer moment, ja sortiren insinuacions volent fer caure la culpa de l'execució i l'organització de l'assassinat sobre l'Església catòlica de Mèxic.

Heus ací que hom féu circular una versió segons la qual el mateix Calles en persona s'hauria presentat a la presó per a fer un interrogatori a l'agressor. Això ja és estrany; però encara és més "estrany" el resultat de l'interrogatori; vegeu-ho per aquesta mostra:

Calles.—Qui us ha induït a matar el general?

L'agressor.—És Crist qui m'ha comanat d'obrar així per tal que l'ordre i la llei regnin al Mèxic.

Calles.—Quin era el vostre objectiu?

L'agressor.—Que el poble no es condemni.

Calles.—Quins són els vostres còmplices?

L'agressor.—No en tinc. He obrat pel meu compte.

Calles.—Que us pensàveu escapolir-vos de la justícia, després del crim?

L'agressor.—Jo em creia ésser matat. Però encara visc. Això és la prova que aquest afer és obra de l'Esperit Sant.

No cal continuar. Això és el que les agències serveixen al públic, com a notícia tramesa d'allà dalt, per a preparar l'opinió. Quin concepte té hom, doncs, de l'anomenada cultura contemporània? En fi, deixem aquest picant grotesc, digne d'ésser explotat per a un "Càndid", posem per cas, i prou.

Però l'*Osservatore Romano* ja va donar, de seguida, la veu d'alerta. Va recordar oportunament que l'atiar les feres contra els cristians era, com vulgarment es diu, més vell que l'anar a peu. Ja en temps de Neró, hom feia responsables els cristians de crims i malifetes. Aleshores hom vociferava, indignat, escandalitzat: "Cristians, a les feres!"

Els tribunals, o el qui fos, d'aleshores, podien condemnar els cristians a la mort; però els criminals no eren pas els cristians, precisament.

Veurem. A l'hora d'escriure aquest comentari, no hi ha res clar. Millor dit, hi ha una cosa clara, una de sola: la tendenciositat contra l'Església catòlica a Mèxic.

MINVA DE NAIKENÇA, ÉS RUÏNA.—Propugnar la limitació conscient de les naixences de fills—diu el “Popolo d'Italia”—perquè la qualitat millor compensarà la quantitat, és propugnar una tesi gratuïta. La quantitat és l'element base per a la qualitat. Sense quantitat no hi ha qualitat. Sense nombre no hi ha potència, com sense arbres no hi ha bosc i sense homes no hi ha humanitat.

Hi ha períodes de la història que poden anomenar-se i ésser coneguts per períodes de les figures d'homes superfines; però cal afegir que els períodes de les figures superfines són els de la decadència de les races i de la fi dels pobles. Les figures superfines són el senyal infallible de l'agonia dels Estats.

La història ens parla en això un llenguatge sever, i tràgic, dels temps de Babilònia fins als moderníssims. Els babilonesos, el poble més civilitzat de l'antigor, va destruir-se per l'escurçament de les naixences. L'imperi va morir per manca d'homes. Babilònia, que tenia dos milions d'habitants, es reduí a una població miserable; les seves places es convertiren en llocs de pastura per als animals. En temps de Crist, les pedres de Babilònia serviren per a construir Selència. Després, allò que havia estat la gran Babilònia tornà un desert.

A Egipte, igualment. El papirus de Leiden és eloqüent, mireu el so fúnebre que tenen les seves paraules: “les collites disminueixen, les naixences minven, els homes són menys nombrosos”, les guerres comencen a fer-se amb forasters llogats.

Tebas, la metròpoli opulent de les cent portes, en els temps de Crist no tenia més que un milió d'habitants.

La decadència de Grècia, deguda al dèficit de naixements, subsegüent al període de les figures superfines, és prou coneguda perquè calgui comentar-la.

En canvi, cal fer esment més detingut en el procés de Roma. La minva de la població a conseqüència de l'escurçament de naixences, es va començar a notar vers l'any 164 abans de Crist. En deu anys, el nombre d'individus aptes per a les armes va disminuir de vint mil. Roma, és cert, comptava els seus habitants a milions; però els camps eren desertats, venia el latifundi.

Malgrat la infiltració estrangera, la població va minvar irresistiblement. Ciceró encara abans de la guerra civil recordà la *solitudo Italiae* (solitud d'Itàlia). Juli Cèsar va constatar més tard una espantosa manca d'homes. Als temps d'August, ja no es veien joves. Destruïdes les tres Legions de Varus, no van poder ésser refetes més que amb dues, mitjançant requisició forçada de la plebs d'algunes ciutats majors i després una altra de composta exclusivament d'orientals. Heus aquí perquè la victòria d'Armini fou irreparable. Als temps de Trajà, tota Itàlia podia amb penes i faties fornir els soldats de la guàrdia. Els 700 voluntaris que s'havien de menester cada any per a completar els rengles, en temps d'Adrià hagueren d'ésser reclutats gairebé tots a les províncies. A les Legions ja no hi havia italics. D'Antonin Pius cap ençà foren acceptats fins i tot els “servus”.

Després de la solitud del camp, vingué el torn de Roma, que començà a davallar. Els milions d'habitants del temps d'August tornaren dos cents mil, quan Constantí va dur la capil a Bizanci. Després, la població encara va minvar. El Forum i el Capitoli eren camp de pasturatges per al bestiar. Les Set Collines eren desertes. Quan l'any 546 Totila va entrar a Roma, va costar un xic d'apariar un corteig de 500 individus per a retre-li honors. Qui pot dir que Roma se n'hauria aixecat mai més, si vora el Tiber no s'hagués assentat el Cristianisme?

Aquestes són les lliçons terribles de la història. El primer símptoma de la decadència d'un poble és la disminució dels naixements.

No és ver que menys naixences donin naixences més vitals. La cosa que és verdadera, més aviat, és que les naixences curtes dentendeixen a escurçar-se més: dels tres fills, es passa als dos; dels dos, a l'únic; finalment al fox-terrier. Naixences curtes fineixen a zero.

Les naixences menors no són millors del punt de vista físic i intel·lectual. Els nats primer són sempre els més febles. Passa molt que el primer nat és dona. En els països de naixences migrades, les dones superen de bon tros els homes. La fisiologia ens diu que els més forts vénen després. La primogenitura no sempre s'acompanya d'intel·ligència. Si els pares de Volta haguessin escoltat certes veus, no hauria nascut el gran Volta, l'Alexandre, que va ésser fill setè.

Una massa humana menor—menys obrers, menys pagesos, menys soldats—constitueix una disminució irreparable de la potència econòmica i política de la nació.

Si no fos així, sentiríeu els crits d'angoixa de França? Perquè el cert és que els francesos no s'acontenten pas de la qualitat com més va més superfinia de llur població.

I no sabeu que en totes les ciutats d'Itàlia, les tombes superen els bressols? Heus ací la realitat tremenda.

I als cementiris hi ha la pau dels morts, no la puixança dels pobles.

CULTURA GENERAL

ARXIU DE TRADICIONS POPULARS.—S'inaugura aquesta interessant publicació amb un fascicle opulent, de nombrosa collaboració. L'"Arxiu de les tradicions populars" té per objecte salvar el bé de Déu de tresors en costums i manifestacions populars de tota llei abans no desapareguin en absolut o no se'n perdi totalment el record. Cada dia que passa es perden trets populars de la nostra fesomia. Per això el propòsit de la nova publicació és d'inventariar tots els elements tradicionals del poble que ens ha vist néixer, per a evitar la ruïna total.

És l'ànim de l'editor que l'infant trobi en les pàgines de l'"Arxiu" aquell joc que l'apassiona, aquella rondalla que l'entusiasma, aquella llegenda que el commou. Que el qui ha passat de la infantesa hi trobi lliçons incloses dins d'un aforisme, d'un proverbi, d'un exemple... Recordarà, llegint-la, aquella cançó sentida cantar al peu del bressol, d'una finestra, en una festa popular o familiar. Veurà els costums a què subjecten els bateigs, casaments, funerals i d'altres moments de les etapes de la vida; els balls i representacions populars que encara es practiquen; allò que s'esdevé en la celebració de les diverses festes del calendari que marquen una diada o festa anyal, així com també l'enumeració d'aquelles creences i pràctiques supersticioses que encara subsisteixen en l'ànima del poble català com un ressò d'altres temps i d'altra civilització.

Heus ací la motivació que expressa i que dona naixença a l'"Arxiu de tradicions populars". Fa de bon remarcar. Cada dia el popularisme assegura més la seva puixança i fa adonar més de la seva importància. I és que el popularisme és una gran pedrera de primeres matèries. El popularisme no s'ha de fer, ja és fet; però s'ha d'explotar. I mal pot ésser explotat si prèviament no és posat de relleu. El popularisme és una vena que s'ha fet amb els segles; a la seva manera, és com una universitat de la ciència popular que de vegades ha donat consells i ha obert camins a la ciència erudita, més estrictament científica. El popularisme, com a tal, no és tot de pur, al contrari, és de la seva mateixa llei que contingui elements terrosos; però en el popularisme no anem a cercar aquests elements terrosos, ans deixem-los a banda com a objecte de museu o de curiositat. Anem-hi a cercar l'or pur, i treballem-hi, polim-lo, estilitzem-lo, si calia; que moltes vegades la seva puresa és tal, que no consent intervenció.

Hi hagué una època en què potser s'abusava de la construcció i la glossa sobre element popular. Avui, en canvi, s'abusa de la seva inhibició: els dos extrems fan mal. No tenim el més mínim dubte que vindrà—i potser no trigarà gaire—una altra etapa d'"aprofitament" popular. Aleshores aquest aprofitament podrà rendir molt més; en primer lloc, perquè els materials seran molt més abundosos; després, per l'experiència i l'acuitat d'esperit que durant alguns llustres s'haurà afinat considerablement.

De cop, hauria pogut semblar que aquesta publicació, que ja gairebé no caldria dir que és dirigida per Valeri Serra i Boldú, pertorbaria; puix que ja es fan les altres dues monumentals col·leccions del "Cançoner Popular" i del "Llegendari Català". Però la nova publicació ha superat aquest perill. "Això vol dir—declara en la seva presentació—que per no duplicar la feina encomanarem als nostres amics que adrecin especialment les seves investigacions a tota altra mena de materials folklòrics". No hi ha, doncs, duplictat, ni ha d'haver-n'hi, i hem de desitjar que hom posi tot l'esment perquè no n'hi hagi.—J. M. B.

MOVIMENT PEDAGÒGIC

EL NIVELL DELS ESTUDIANTS.—A PARÍS DIU QUE TAMBÉ BAIXA.—Encara que tinguem per exagerades les hipòtesis que s'han fet al volt de la baixa de nivell en la cultura dels estudiants, no ens sembla inoportú de fer-nos ressò, encara que només sigui a tall de glossa al marge, de veus semblants que també circulen a París. Hi ha alguns aspectes curiosos.

Cada any, hom fa una tria en cada institut entre els alumnes millors i hom els fa concórrer i disertar sobre diferents temes, que són els mateixos per a tothom. És l'anomenat "concurs general". Fins ara, eren gairebé sempre els alumnes dels liceus de París els qui s'enduïen els premis. Enguany, amb sorpresa gran, els deixebles de províncies han atès els primers llocs, han avantatjat, i de bon tros, els de París. Prova—diuen—que l'ensenyament és dona millor a Aix, Montpeller, Tolosa, Bordeus, etc., que no pas a París... Heus ací la primera conseqüència que alguns treuen de l'anomenada baixa de nivell de l'estudiant, a París; com veïeu, ho fan carregar als professors. El cas és curiós.

Com és això? Hom n'assenyala dues causes. Aquesta davallada parisenca incumbeix alhora a mestres i a alumnes. Als mestres, perquè, sens dubte—diuen—, els professors que ensenyen a la capital són els millors, molts són eminències... i això comporta precisament llur inferioritat. Sembla una paradoxa, però no ho és; repareu que aquests senyors, és a dir, aquests professors, han arribat al cim de la carrera; ja es pot dir que no han de pujar més... i no s'hi maten. Per altra banda, molts s'ocupen a treballs literaris i científics personals; escriuen llibres dels quals esperen glòria i francs. Com volem que tinguin temps de preparar bé llurs classes? Hi ha pares de família, que cobren uns sous que no els arriben i per a mantenir bé el pressupost de la casa, han de donar conferències, lliçons i altres coses que els distreuen del treball de classe. És clar, els estudiants se'n ressentent.

I quina és la part de culpa dels estudiants? A París, a partir dels quinze o setze anys, són destorbats de llurs estudis per la vida ambient. Els esports els absorbeixen en gran manera; ah, el futbol té més atractiu que els autors grecs i llatins! Després hi ha els cines i encara els dancing. Un escriptor que en la qüestió del suposat davallament de nivell estudiantil, blaslava com a culpables únicament els professors, va ésser replicat per un d'aquests, que li deia: Perquè ho sapigüeu, acabo de descobrir que dos alumnes meus freqüenten, en qualitat de dansarins professionals, una casa de te en la qual toquen propines per treure a ballar certes dames ja de certa edat.

Evidentment, per ací la responsabilitat també arriba als pares. Si vigilaven millor aquests adolescents, no permetrien que llurs brivalls anessin a perdre el temps i la salut per a entrenar a ballar certes dames

madures. Com volem que Titus Livi, després, o Ciceró els interressi, o que els interessin els grans autors del segle d'or?

Per altra banda, si repareu, al matí, una sortida dels liceus, veureu aquests xicots llançar-se materialment sobre els venedors de diaris esportius per a saber qui ha resultat campió de tal cosa o qui ha guanyat tal o tal cós, o qui ha deixat knock-out a qui... Poc els preocupen les lliçons que hom els hagi donat.

I d'unes premisses així, quines conseqüències volem que segueixin? Cal no ésser pessimistes; però cal preocupar-se'n.

MOVIMENT SOCIAL

ELS SINDICATS OBRERS CRISTIANS

III i darrer

El sindicalisme cristià francès ha reeixit perquè els seus homes representatius no han intentat mai lligar les mans dels obrers. Quan ha calgut lluitar, han enarborat ben alta la bandera de combat. Si neguem als obrers el dret de defensar-se quan els patrons abusen de llur autoritat, és endebades que existeixin sindicats. Les nostres organitzacions han fracassat perquè quan ha arribat el moment decisiu de presentar batalla al capitalisme abassegador, hem tingut més en compte els interessos dels patrons que els dels obrers. La pertorbació de l'ordre espanta molta gent; però aquests temorencs que tenen una visió petita dels problemes plantejats en el món del treball no haurien d'oblidar que l'ordre i la pau han de recolzar en la justícia. En una ciutat de Catalunya, no fa molt de temps, es varen fundar uns sindicats catòlics sostinguts amb els diners d'un personatge milionari, la bona fe del qual no volem pas posar en dubte. Com és natural, aquests sindicats eren una ficció. Els sindicats no es fan a base de diner, sinó a base d'ideals. No hem de confondre els problemes socials, amb la beneficència. Baldament donéssim als obrers tot allò que els manca per a viure folgadamente, no solucionaríem cap problema, perquè l'obrer no vol viure de caritat. El que desitja és que siguin reconeguts els seus drets per a poder satisfer les necessitats de la vida amb el fruit del seu treball.

Els sindicats obrers francesos, compten amb un estol de publicacions força interessant: *La Ruche Syndicale*, de París; *Le Cheminot de France*; *L'Echo des Syndicats*, París; *La Travailleuse*, París; *La Champagne Syndicale*, Troyes; *L'Effort*, Fougères; *L'Eveil Syndical*, Toulouse; *Le Nord Social*, Lille; *La Vie professionnelle*, Le Mans; *La Paix Sociale*, Marseille; *Le Syndicaliste indépendant*, Strasburg; *Vive Le Travailleur*, Rouen; *Le Messager Syndical*, Nantes; *L'Effort Social*, Reims; *La Vie Sociale*, Poitiers; *La Voie Sociale*, Cherbourg; *La Voix Sociale*, Lyon, i *La Voix professionnelle*, Grenoble.

Algunes d'aquestes publicacions tenen molta difusió per les terres de França.

Si els sindicats no despleguessin una gran activitat defensant els in-

teressos de llurs associats, no tindrien cap eficàcia. L'obrer s'aixopluga sota la bandera sindical, perquè es considera feble per a lluitar isoladament. Si els capdavaners dels sindicats l'abandonen en els moments de lluita i de responsabilitat, llança damunt la pols del camí la bandera sindical. Aquesta ha estat també una de les causes del fracàs de les nostres organitzacions obreres. Els sindicats cristians francesos han lluitat amb gran ardidesa per aconseguir el manteniment de la jornada de vuit hores. Cada vegada que s'ha intentat vulnerar la llei, els sindicats han intervingut amb gran eficàcia. Els que més s'han distingit en aquestes lluites han estat els sindicats de ferroviaris, de la indústria textil i el dels dependents de comerç. Han lluitat també amb ardidesa per l'observància dels descans dominical. Els sindicats de Rouen varen aconseguir que els grans magatzems tanquessin els diumenges. La Federació de sindicats de dependents catòlics, ha aconseguit que el Consell d'Estat donés disposicions concretes sobre la intervenció de les organitzacions obreres en el compliment de la llei del descans setmanal.

Els sindicats cristians han intervingut en mantes ocasions en els conflictes plantejats en el món del treball amb motiu de l'augment de jornal. Els directores de les nostres organitzacions creuen, equivocadament, que es poden inhibir de pendre part en la solució d'un conflicte quan ha estat plantejat pels obrers d'altres sindicats. Nosaltres creiem, és una opinió personal, que quan un sindicat defensa una causa justa, tots els obrers tenen l'obligació moral de posar llur esforç al servei dels que lluiten. Seria ridícul, per exemple, que els socialistes defensessin millores beneficioses per als obrers, basades en la raó i la justícia, i que els sindicats catòlics en comptes d'ajudar-los esgrimissin contra ells les armes de combat. Poden unir-se circumstancialment els obrers catòlics amb els elements socialistes per a fer triomfar en un moment determinat una causa justa? Aquesta unió circumstancial pot fer-se sense necessitat que claudiqui una de les dues organitzacions. L'il·lustre Prelat Dr. Pla i Daniel, que coneix profundament les qüestions obreres, diu en una pastoral publicada el mes d'abril de 1926: "Los sindicatos católicos tienen plena autonomía para tratar con los patronos, para declarar la huelga cuando haya causa justa para ello, incluso para aliarse en un momento determinado con los sindicatos socialistas. Tienen la misma libertad de acción que éstos para defender los derechos y las mejoras de sus obreros."

Si predominés aquest criteri en les nostres organitzacions, no intentaríem fer fracasar les vagues justes quan aquestes han estat decretades per altres organismes obrers. Els sindicats catòlics no s'han de crear amb el deliberat propòsit de posar llur força al servei dels patrons. Han de lluitar contra aquests quan es neguen a concedir allò que és just i raonable. Encara hi ha gent que creu que un sindicat catòlic no té altra raó d'existència que combatre sistemàticament les organitzacions obreres que no volen declarar-se confessionals. Voldrien convertir els obrers catòlics en una mena de guardia pretoriana del capitalisme. Constantment invoquen la pau i l'harmonia per a combatre les lluites socials. Molt bé.

Nosaltres també desitgem que regni una gran harmonia entre totes les classes socials. No som partidaris de la lluita de classes; però no creiem que sigui just i equitatiu que existeixin patrons que abusin de llur força i que els obrers hagin de romandre amb els braços creuats davant els abusos del capitalisme. Quan dos pobles belligerants esgrimeixen llurs armes de combat, i verament desitgen que retorni la pau als esperits contorbats per les follies de la guerra, deixen d'hostilitzar-se. Seria ridícul que un d'aquests pobles seguis esgrimint les armes de combat i es planyís que les passions no fossin aquietades. Si els patrons desitgen que desaparegui l'aspror de la lluita, cal que donin espontàniament aquelles millores i aquelles reivindicacions justes que els obrers obtenen amb la força dels sindicats.

Els sindicats cristians francesos van a la vaga quan la consideren necessària per obtenir el triomf i el reconeixement d'una reivindicació justa. Certament que els obrers catòlics no poden intervenir en una vaga de caràcter revolucionari ni abandonar el treball amb el deliberat propòsit de perjudicar els interessos dels patrons, però ningú no els pot negar el dret de declarar la vaga quan el patró es nega a concedir una millora justa.

Heusací el que deia el gran estadista Antoni Maura, combatent al Parlament el projecte de llei amb què el govern Canalejas pretenia contrarestar la vaga ferroviària: "La huelga es el ejercicio elemental, incontestable, del derecho de propiedad del operario sobre su trabajo; es una forma de asociaciones en que aporta el operario su actividad, como los capitalistas sus ahorros. ¿Hay cosa más elemental, más intrínsecamente legítima, más santa? Aun es más santa porque de todas las formas de propiedad, la más indiscutible, sin duda, es la del hombre sobre su propio trabajo."

Els obrers—ho hem dit en un altre lloc—han de respectar l'autoritat dels patrons, però tenen el dret de protestar quan aquesta degenera en tirania. Els patrons no són senyors de poder omnímode, i els obrers, súbdits irredimibles. L'obrer és un col·laborador i un auxiliar del capital. El factor capital és de tanta importància com el factor treball. Cal respectar els drets i els deures de cadascú. Si creieu que l'obrer no és altra cosa que una màquina de producció posada al servei d'uns quants privilegiats i negueu obstinadament la seva personalitat, en comptes d'unir i agermanar els dos estaments, enfondiu encara més l'abisme que existeix entre el capital i el treball. No hem d'adular el poble, però tampoc no hem de negar els seus drets.

Els sindicats cristians francesos han triomfat perquè han estat sincers i no han enganyat el poble. Siguem sincers i al nostre entorn tindrem un bon estol d'obrers que volen desfer-se del jou dels sindicalistes revolucionaris. Cal renovar l'ideari d'aquells que són al davant de les nostres organitzacions. No atraurem els obrers organitzant vetllades sentimentals, sinó lluitant amb coratge i ardidesa perquè triomfin la raó i la justícia.

J. CIVERA I SORMANI

MOVIMENT INTERNACIONAL

LA GUERRA FORA DE LLEI: UN CURIÓS PRECEDENT PONTIFICAL.—Les cancelleries s'ocupen, i els pobles ho segueixen cada dia amb interès creixent, de trobar la fórmula i establir la manera de fer que la guerra resti declarada fora de la llei. Briand, qui mogué la qüestió, i Kellog, que n'és el gran corifeu, han provocat un corrent d'opinió que Déu vulgui que atenyi els resultats pràctics que tothom desitja. Ara creiem que serà especialment interessant de recordar un precedent, que en podríem dir, d'aquesta campanya.

Pel mes de setembre de l'any 1868, els catòlics anglesos adrecen al Papa Pius IX una petició amb l'objecte d'iniciar una campanya per a reduir les possibilitats dels estralls de la guerra. Es presentava una avinentesa excepcional: el Concili Vaticà que havia d'obrir-se l'any següent, o sigui el 1869. La demanda dels anglesos catòlics vol que la pau o la guerra no depengui d'un debat de les faccions, sinó d'una enquesta jurídica. Insten el Papa que es constitueixi al front d'un gran moviment, pel lloc que ocupa. L'obra apostòlica diuen és destinada a fer cessar les guerres no justes i no necessàries.

En el Papa es concentra, com de costum, l'atenció universal. El primer de gener de 1869, un anglès protestant, David Urquhart, escriu al Papa una lletra demanant que fundi el dret públic de les nacions.

El dia 7 d'abril del mateix any, els anglesos protestants, seguint l'exemple dels anglesos catòlics, també s'adrecen al Papa. El memorandum dels protestants acaba amb la demanda que el Pontífic declari fora de l'Església els agressors, en cas de guerra il·legítima.

També el Sinode Patriarcal Armeni, en 10 de febrer de 1870, adreça al Sant Pare de Roma una petició en què és condemnada la guerra com instrument de política nacional i es preconitza l'arbitratge i manera d'assegurar-ne l'eficiència. Diu que a fi que la justícia i la forma de la justícia siguin observades amb cura, cal que les lleis de cada Estat i poble designin uns homes no solament experimentats, ans també de gran probitat, que seran consultats en els casos que podran presentar-se. Ells, segons el dret de gentes, segons les lleis evangèliques, i també segons les lleis canòniques i pontificies, examinaran prudentment i proclamaran lliurement la justícia de les causes de guerra.

Segons un comentari de "Le Correspondant", els dos articles primers de la proposició francesa del 20 d'abril de 1928 i tot l'essencial de la darrera proposició de Kellog, es troben en aquestes temptatives que tenien en el Papa Pius IX llur paladí.

L'afer no pogué arribar a ésser tractat en el Concili Vaticà, perquè hagué d'interrompre's; avui resta encara per cloure. La guerra del 70 va esclatar tràgicament, com una befa horrible per als esperits pacifistes. També la Conferència de la Haya del 1907 havia d'escollar, al cap de poc temps, una altra d'aquestes befes.

Aquest número de LA PARAULA CRISTIANA ha passat per la censura governativa